

ساجھ

بُتول جہانی

891.42
ت و - س
377

پایون اعظم
۹۴

سیرائی کی افسانے

ساجھ

بتول رحمانی

سیرائی کی ادبی مجلس
بہاولپور

۵۴۵۳
بیت ورس

ساخجہ

Dr Mehar Abdul Haq
LIBRARY
SARAIKI RESEARCH CENTRE

جملہ حقوق محفوظ ہیں

کتاب داناں — ساخجہ
مصنفہ — بتول رحمانی
ناشر — سر ایچی ادبی مجلس رجسٹرڈ بہاول پور
بھج دھڑک — ممتاز احمد زاہد
سرورق — اعجاز ملک
کاتب — ریاض احمد خوشنویس (واہی حسین)
تعداد — پینچ سو
تاریخ اشاعت — جون ۱۹۹۳ء
چھاپہ خانہ — ٹرو پرنٹ پرنٹرز لاہور
۶۰ روپے

Bahauddin Zakariya University
MULTAN.

Accession No. 377

Call No

اے کتاب حکومت پنجاب دے
مالی تعاون مال چھاپی گئی اے

اَنشَابُ

اِپنے پُتر اِن

(وَقاصِل اِحمد تے اویں اِحسن)

دے ناں

۱۲

۱۲

۷
۸
۹
۱۵
۲۲
۲۸
۳۱
۳۵

۴۹

۵۳

۶۷

۷۰

تندیر

پیش لفظ

حرف آخر

روپی روپ

امانت

بھیکہ

پنیٹو

سچا خفن

ما یا عورت

مستقبل

سوالیہ نشان ؟

ساؤل

اکھ دا عذاب

②

③

④

⑤

1	1	1
2	2	2
3	3	3
4	4	4
5	5	5
6	6	6
7	7	7
8	8	8
9	9	9
10	10	10
11	11	11
12	12	12
13	13	13
14	14	14
15	15	15
16	16	16
17	17	17
18	18	18
19	19	19
20	20	20
21	21	21
22	22	22
23	23	23
24	24	24
25	25	25
26	26	26
27	27	27
28	28	28
29	29	29
30	30	30
31	31	31
32	32	32
33	33	33
34	34	34
35	35	35
36	36	36
37	37	37
38	38	38
39	39	39
40	40	40
41	41	41
42	42	42
43	43	43
44	44	44
45	45	45
46	46	46
47	47	47
48	48	48
49	49	49
50	50	50
51	51	51
52	52	52
53	53	53
54	54	54
55	55	55
56	56	56
57	57	57
58	58	58
59	59	59
60	60	60
61	61	61
62	62	62
63	63	63
64	64	64
65	65	65
66	66	66
67	67	67
68	68	68
69	69	69
70	70	70
71	71	71
72	72	72
73	73	73
74	74	74
75	75	75
76	76	76
77	77	77
78	78	78
79	79	79
80	80	80
81	81	81
82	82	82
83	83	83
84	84	84
85	85	85
86	86	86
87	87	87
88	88	88
89	89	89
90	90	90
91	91	91
92	92	92
93	93	93
94	94	94
95	95	95
96	96	96
97	97	97
98	98	98
99	99	99
100	100	100

پیش لفظ !

مشاہدے، تجربے، مطالعے آتے
تخیل دی "سابقہ" نال تخلیق دی جیڑھی
شکل وجود اہل آئی ہے — میں
تھا بڑے سامٹھیں پورے صدق آتے
سچائی دے نال پیش کر ڈیتی ہے —
ایذا کوئی ادبی مقام بنٹ دے یا کیناں
— تعین نقاد آتے وقت نے کرنے =

حرفِ آخر — !

(۱) میں اس مجموعے دی ترتیب کہتے
محترم ملک ممتاز احمد زہد ہوریں دی ممنون ہاں کہ انھوں
وڈی کوشش نال میڈے افسانے مختلف لائبریریاں
وچوں وچ وچ تے کھٹے کیتے، جیڑھے جو میں آپ
دنیا بیٹھی ہم۔ میں سکریٹ کڈائیں فی سانجھ، ہذا کتاب
چھپاؤں دی گالھ میڈے کیتے مشکل بلکہ ناممکن ہی میڈے
کول اتنا وقت کینی کہ وچ گولھ کراں ہا۔ ممتاز زہد نے
آپکوں بھرا آکھ تے ایذا حق ادا کر ڈتے میں انھاندی
ممنون ہاں ورنہ میں واقعی مجموعے بارے سنجیدہ ہم ! تے
نہ فکر مند۔

(۲) سراییکی ادبی مجلس بہاول پور نے میڈی تخلیقات
کوں آخر کار اس قابل سمجھ کہ اپنی قیمتی گرانٹ وچوں
کچھ اس تے خرچ کر ڈیوے۔ لہذا میں اپنا کتابت شدہ
مسودہ ایندے حوالے کر ڈتے۔

اس طباعت کیتے میں انھوں دی ممنون ہاں

بتول رحمانی

روہی روپ

اوجیڑھے دیلے پہلی داری شہر آیا ہا۔ ست اٹھ سال
دا ہا۔ پیونال اٹھ لڑواتے ٹریاتاں خوشی کنوں پھنڈے ناں پیا سماندا ہا۔
ایں عمر تک دے جتنے دی خوبصورتی والے خیال تھی سگدن۔ سب کوں
بچا کرتے اوں نے شہر دے تصور وچ ڈھال ڈتا ہا۔ تے اہج او شہر
پیا دیندا ہا۔ ایں خیال ناں اسی اوندی گردن تھی ویدی ہی، وڈے
غور ناں تے فخر ناں اوں اپنے انھاں سنگتیاں دے پاسے ڈٹھا۔ جیڑھے
باوجود مند دے شہر وںجی دی اجازت نہ گھن سکے ہن۔

جیڑھے دیلے اوڑے ہک دفعہ ول ایندے پیو کوں مانے چیت
کیتی، جو بھلا تھیوی ہال کوں شے گھنا ڈیویں۔ مانے ایکوں گل لایا متھا چمیا
تے اللہ دے حوالے کیتا، ول او روانہ تھی گئے۔ او خوشی کنوں پچور
تھیا۔ پپیں دے بھار ٹردا اچھلا دیندا ہا۔ ہمیشہ بابا دیندا ہا۔ کڈاپیں

لکڑی تے کڈاپیں مٹیرے خربوزے لڈتے - بابا جیڑھے ویلے
شہر دوں ویندا ہا اماں تے سبھے ہال کچھ پندھ تائیں اَبے دے نال
ٹردے دیندے ہن - دل کھجی تلے نکئی پٹی تے اے سب کھڑ ویندے -
بابا پچھوں ول ول تے ڈیہدا ویندا ہا، جے تائیں ما اوڈھرنا تھی ویندے
ہئی - ول او سب بھینٹیں بھرا دل مل تے کھیڈن ٹر پوندے ہن -
ماداں اپنے اپنے کماں کاراں کوں بگ ویندیاں - محبت دے
اے معصوم تے بے ساختہ مظاہرے روز دا معمول ہن - تے ایں
وستی تے ہر گھر دا اے انداز ہئی - سارے گھراں وچ محبت تے
چاہرت دا مضبوط رشتہ ہا -

سب دے ہال سب کوں پیارے ہوندے ہن - وستی دے
ہک گھر وچ کوئی تکلیف تھی گئی تاں سبھے ہکی چنگھ تے کھٹے تھی گئے ،
ہک دا دل زخمی تھیا تاں سب نے اپنے وجود اچوں لہو رسدا محسوس
کیتا - اے ہک جان ہزار قالب لوگ روہی دا وسیب ہن - کا کارو
شہر گیتے ول نہ ولیا - کہیں وڈی موٹر والے دے نال چند لاگیا ،
اوندیاں ترے دھیاں ہن - ساری وستی وچ اوندارت داسکا کوئی نہ ہا
پر اوندے بالاں اُج تائیں اے ناں چائیاں جو اے سب انہاں دے
غیر ہن - کوئی چاچا سڈ ویندا ہاتے کوئی ماما - تے اے سب اتنے ہی
شفیق تے مہربان ہن - عید تے خوشیاں پٹیاں تے انہاں دے کپڑے
لے لے وی اویں بنڑ دے ہن جیویں ہیاں بالاں دے - اوندیاں ترے
دھیاں وستی دے چند رہن پر کہیں انہاں دے پاسے گندی اکھ نال
ناں ڈٹھا ہا - وستی دے گھرو عزت تے غیرت دے محافظ ہوندن -

انہاں دیاں رگیاں وچ پھر داخون غیرت تے محبت دا آمیزہ ہوندے۔
دستی دی ہر لڑکی دی حفاظت انہاں دا فرض ہے۔ اے ضروری نی
جو انہاں دی ماچھی ہووے۔ ایس پاک تے صاف سُتھرے ماحول وچ
قدرت دے پالے انہاں جواناں دے اپنٹے ہی طریقے ہوندن۔ ہر
قسم دی بناوٹ تے ڈکھاوے کنوں پاک! اوئی جانٹر دے جو مصلحت
کیا ہوندی ہے۔ جو من وچ ہے اوہو باہر ہے۔

اُج ڈاہ سالاں بعد او ول شہر پیا دیندا ہا۔ بابا خداکوں پیارا
تھی گیا تے اے کم ہن اُوں نے کرناں ہا۔ اگے ادبس سیالے کون
لکڑیں مرنیدا ہا، تے ہنالے کون واڑی دی ڈیکھ بھال تے بابا مال
گھن تے شہر دیندا ہا۔ اُج اے ذمہ داری وی ایندے مونڈھیاں
تے آپی۔ پہر رات دا کھڑا ہا۔ جیڑھے ویلے دستی دے
جوان اپنٹے اپنٹے اٹھ لڈولتے تھرے ساری روہی چاندنی نال کھیر
تھئی پیئی ہئی۔ اماں راہ وچ کھڑی ہئی۔ اماں دے نال شیداں
ہائی۔ اماں دے ہلدے ہونٹ اوکوں پرے تیئں ڈسدے سیے
شاید او ایندے خیر نال ولن دی دُعا پیئی منگدی ہئی۔
شیداں چپ ہئی پر اوکوں بگیا جو او سراپا گفتار ہے۔ اوند
رواں رُواں پیا آدھے سائل جلدی آویں۔

شہر دیاں پکیاں سڑکاں تے تڑوا آسے پاسے موٹریں کاریں
تے پیدل آندے دیندے لوگاں کون ڈیہدا سوچیندا دیندا ہئی۔ جو
بندے کیویں ہک بٹے نالوں سنگھ ویندن۔ روہی اچ تاں اساں
اُڑے تھڑے راہ گیر کون وی سلام کر چھڑیندے ہں۔ پر اوں کون

کون ڈسا دے یا جو اے شہر ہے تے اُتھ کہ کوئی بغیر تعارف دے
گالہ نی کرئیدا، بھا دیں ہک محفل وچ پیٹھے ہون — اے تاں ول
دی سڑک ہے جتھ ہزاراں پے نگھدین — اوکوں روہی دے پیلے پیلے
تے نرم ملائم ہٹے یاد آئے — جیڑھے دور دور تک پھیلے ہوندن —
اد ایندی نہایت محسوس کرن واسطے مٹھیاں بھر بھر کرئیدا — کئی واری
اونرمی تے سوہٹی سوہٹی خوشبو نال بے خود تھی تے ہٹے نال سڑکا ڈیندا مٹی نال
پیاراے انسان کوں کیس رکھا ڈتے — اے مٹی دی اوکوں کیڑی پیاری ہوندا
ہے — ایندی خاطر اون زندگی دی بازی لا ڈیندے — برسات پھیندی ہے —
تاں روہی کوں خوشبو دا ہک انمول تحفہ دی ملدے — ایں دیلے سب نیگر
باہر نکل پوندن — پانی دے بھریئے دتے انہاں دی توجہ دا مرکز بن
دیندن، اے پانی خزانہ ڈسدے تے اون خوشی کنوں مست گاندے بھجے
دھڑکدے روہی دے حسن وچ اضافے دا سبب بن دیندے — تے انہاں
دے بزرگ! ہالاں دی خوشیاں ڈیکھ تے خوش تھی گھنن — اوں سر
چاتے ڈٹھاتاں چندراپٹی آخری منزل پیا پسچدا ہا — اوں گھبراتے اچی اچی دیوار
دے پاسے ڈٹھا، جیڑھیاں سڑک دے ڈوہاں پاسوں آسمان نال گالھیں
کرئیداں پیاں ہن — اے تاں چاندنی دا راہ روکی کھڑیاں ہن — اوں
نے وڈے ڈکھ نال سوچیا — تھوڑی تھوڑی دیر بعد کتھاؤں کتھاؤں چندر دی
کئی نظر پوندی تاں اوندے دل وچ خوشی دی کرن پھٹ پوندی —
روہی دے ہٹیاں وچ اے چاندنی کیوں رنگ لا ڈیندی ہے —

یرے کھچیاں دے جھنڈ وچوں نکلا چندر دیں کوں برما ڈیندے، ریت
دا ذرہ ذرہ چمک اُٹھدے — ڈیندے دی تتی روہی رات کوں پہوں سرد تے

نک ہندی ہے۔

ایں خنکی و ترح چاندنی داسنگھار عجب بہار لا ڈیندا ہے تے جوان دلیں
 و ترح اُنک تے شوق دسی عجیب کیفیت طاری تھی دیندی ہے تے ول
 ہر پاسے نہال دے ہر فکر کنوں آزاد تے معصوم خوشیاں کنوں بھر پور
 قہقہے فضا و ترح اُبھر پونڈن۔ لک چھپا دسی کھڈ ہے تے کتھائیں الہڑ
 چھوہریں رل تے کہیں اُچے ٹپے تے نغمیاں دا جادو جگا وٹ لگ پونڈن،
 انہاں دا اے نازک نازک وجود ایں روہی دا اصل حسن ہے۔ شاید
 ایہو جہی کہیں رات دے بارے و ترح۔ دلڑی لٹے شاعر آکھے جو
 راتیں کرن شکار دلاں دے ڈینہاں ولوٹن مٹیاں
 نازک نازک چٹیاں

اوسوچن لگ پیا جو انہاں چاندنی راتاں و ترح جیڑھے ویلے شیداں
 سنگیاں نال گاندی تے ہرنی وانگن کھلاں بھرنیدی اگوں نگھدی ہائی
 اویکیوں جھولی چاتے خدا کنوں دُعا منگدا ہا، جو خدا ااماں جلدی ایندی
 ڈولی گھر گھن آوے، باقی سب جوان اپنے اپنے اٹھ ہکلی تے گالھیں
 کرنیدے کھلے ہسدے دیندے ہن۔ او شاید شہر کوں سمجھی کھڑے
 پر اوندے کیتے اے سب کجھ نواں ہا۔ گالھیں تاں اوسٹدا ہا،
 پر ڈٹھا نہ ہس۔ اُج او ہک ہک شے کوں غور نال ڈہدا
 تے ٹردا ویندا ہا۔ سنگتیاں کئی پھیرے ٹوکیا وی سہی پر او ادھا
 روہی تے ادھا شہر وچ ہا۔

جیڑھے ویلے او منڈی پچیا، سنگتیاں آگھیا! یار کھیسے قابو کریں۔
 لوگ کھیسے کپ گھندن، اوندے اُتے تاں پہاڑ ترٹ پے۔ کیا آوٹ

دایاں نال اتھ کے اے سلوک تھیندے۔ اساں تاں سوکھڑیاں بڈے
 بڈے تے تڑندے ہیں۔۔۔۔۔، لفظ تاں اوکھڑا کھڑا رہ گیا،
 او روہی داپلیا معصوم جٹ اے ناں جاندا ہا۔ مصلحت دے پیلے
 شہری کیا ہن۔۔۔۔۔، اتھاں سوسائٹی ہے کلچر ہے۔ اتھاں
 گالھ بات سودا ہے، نظراں وچ ہوس ہے تے رشتہ صرف دوت
 دا ہے۔ اوڈے متھے تے پسینے دے قطرے چمکن لگ پے۔
 خدا خدا کرتے مال وکیا تے او شہر دے ہزار وچوں اماں کیتے بوچھڑ
 تے شیداں کیتے چاندی دیاں دایاں گھن تے پچھلے پیریں روہی
 کوں تڑپیا، جیڑھی اپنی مثال آپ ہے جیڑھی خواجہ صاحب دمی شاعری
 دا مرکز ہے، جیندا حسن اُج وی روز ازل وانگن ہے، جتھاں
 بڈینہ رات داحسن قائم ہے، جتھاں موسماں دے آون ونبھن نال
 زندگی دے معمول متاثر تھیندن۔ شیداں راہ پئی بھلیندی ہوسی تے
 اماں اٹھی اٹھی پئی ڈیہدی ہوسی۔۔۔۔۔

روہی دے معصوم تے محبت بھرے آغوش وچ کتنا سکون
 ہے۔ کیدڑا میٹھاس ہے۔ ایں غربت وچ وی جیڑھی سچائی تے شرافت
 دے اصولاں نال پُرس ہے۔ پرے کنوں اوکوں آندا ڈیکھ تے شیداں
 بھج تے اٹھ دی مہار پکڑن آسی۔ اوکوں چھاں تے بدھ تے اوڈے
 اگوں چار اسٹیس۔۔۔۔۔، لکرتے بہہ کراہیں جیڑھے ویلے او ردلی کھاسی
 شیداں مٹی دے کورے خوشبودار پیالے وچ لسی پایا ڈیسی۔ پکھا جھل جھل
 اوڈا پھر کیسی۔ اوں ویلے او اپنے آپکوں کیدڑا خوش قسمت تے سوکھا لگسی۔
 ایں تصور نال ای اوڈی روح سرشار تھی گئی ہوٹھاں تے نورانی مسکراہٹ
 آگئی۔ تے اوڈی چال بئی تیز تھی گئی۔۔۔۔۔

امانت

سٹر شریف! میں ڈیکھا پیاں پیچھے کچھ ڈینہاں کنوں تساں
 Am I wrong - no no Sir mentally disturb
 او برکھلا گیا you are quite right Sir ہوں شام پنج وچے
 تساں گھر تشریف گھن آوائے اُج باس نے فائل تے سائین
 کریندے ہوئے حکم ڈتا
 جی - جی سر!

دل شام پنج وچے ہک نواں سمجھ طلوع بھیا - نویں
 راہ کھلی میڈے کیتے - میڈیاں دھیاں کیتے مٹھا ساہ بھرنی
 اوں نے دراز کھول تے اپنی دھی دا خط رکھیا تے دل ... اُٹھی
 تے کمرے اچ ٹہلن شروع کر ڈتا سخت اضطراب سخت بے
 چینی اتے انتہائی مسرت اتے سرخروئی دی کیفیت اوں دے تے طاری ہئی -
 کھڑکی دے درتے ہتھ رکھ تے اوں آسمان دواں ڈٹھا...!
 ... وسیع نیلا آسمان اپنی کشادگی تے زندگی دے خزانے اچ دی اوں
 دیندا پیا ہا
 جیویں اُج کنوں پنڈراں سال پہلے اوکوں سر ظفر

دے گھر۔ انھاں دی گالھیں سنڑن دے بعد پہلی داری ڈسیا ہا۔
گالھ اے ہے جو سوچ صبح ہووے رستہ مثبت
ہووے تاں آسمان مہربان ہوئدے۔ جے آساں ہار و پنجوں تاں
..... اے اپنے کرم سمیٹ گھنڈے وقت ہارے ہوئے
دا ساتھ نی ڈیندا۔

ہمت حوصلہ، عزم اتے کوشش آسمان کوں مہربان
تے وقت کوں مددگار کر گھنڈن۔ لیکن کوئی راہ نما ہووے کوئی میچا
ہووے

میں دی جڈاں ہاریا ہم۔ بگدا ہا اندھارا گھپ تھی گے۔
دل سر ظفر میچا بن گے

انھاں دی عادت ہی اپنے ہر بندے دی ذاتی پریشانیاں
shame کریندے ہن۔ اُنھاں دا مقولہ ہے۔

”مطمئن آدمی ہی کامیاب آفس دی ضمانت ہے۔“
جڈاں میں آکھیا میڈی آماں نے آتے میڈیاں تریہاں دھیاں کوں
سکولوں اٹھا گھدے۔ پک اٹھویں ایج ہے ہئی پنجویں ایج تے پئی
تریجھی ایج۔ او اہدن جے انھاں کوں پڑھائیوی تاں پتتری دھاراں
کیناں بخشیاں۔ مویاں جیندیاں تروڑ گھتیاں امی وستی و پنچ
راہساں تیکوں نہ آون ڈیساں۔ حقہ پانی بند تھی ویسی سائیں میڈاں!
میں خوف زدہ ہم

انھاں سکون نال پوری گالھ سنی
دل بچھیا تیڈا ڈاڈا کیا کریندا ہا

او مکاں دا ٹانگہ جوئیدا ہا.....

تیڈا پیو کیا کرئیدا مہا.....

جی ! او وستی دے پرامری سکول ایج ماسٹر ہا....
تے توں شریف کیا پئیں !!!

جی !.... جی میں ایم اے معاشیات ہاں۔ تہاڈے آفس
ایج اکنا مک ایڈوٹیزر ہاں۔

تاں ترقی دا ہک تسلسل تیڈے پیوڈاڈے نے قائم رکھئے...
ہن تیڈی آزمائش ہے۔

ظفر صاحب اپنی کرسی توں اٹھی کھڑے.....
ٹہلدے ہوئے کھڑکی کول وچ کھڑے..... روشن تے
سچاک آسمان دو بڑیکھدے ہوئے ہولے ہولے الائنے.....

مسٹر شریف ! زندگی تے اولاد امانت ہوندی ہے....
اتے وقت مستقبل دو واہندے.....

اولاد دی انگل پکڑتے اگلی منزل تیئں پسچاؤن ساڈا
فرض ہے..... ایندے ایج دھی تے پتر دی کوئی تمیز کینی ،
ڈوہائیں مستقبل دے آمین ہن۔ تے آساں محض امانتدار.....
روٹی کپڑا مکان۔ بنیادی ضرورتاں ہن۔ بلا شخصیت مردوزن!
انماندا حصول ہر دور ایج انسان دا بنیادی مسئلہ راہندے.... وقت
دے نال طریقہ اتے سلیقہ بدل ویندے۔ منزل دی اوہا ہے تے
ضروریات وی اوہی ہن۔

ادہک دم اونڈے پاسے ولے۔ مونڈھے تے ہتھ رکھندے

ہوئے پورے
مسٹر! اِج تَساڈا امتحان ہے کہ پُرانی نسل تے
نویں نسل دے درمیان بک پیل بیٹے۔ اے ادکھ ویلا تہاڈے
ڈاڈے تے دی آیا ہوسی تے پیو تے دی —
تہاڈے کتے نواں نی!

میڈے دل نے گواہی ڈتی — ہا ڈاڈے کوں دی آکھیا
گیا ہوسی۔ پتر کوں ٹانگہ جوڈے۔
اے کوں دی آکھیا گیا ہوسی۔ پتر کوں مدرسے اِج لواچا —
ول اوں میکوں شہر پھٹیا —
میکوں یاد ہے اَمّاں پٹکا گھتیا مھا۔ وڈکیاں نے اے کوں پاتاں
ڈتیاں بن — پتر کوں پردیس نہ کھل کہ یس سُنیا مسٹر ظفر اہدے
پے ہن —

مسٹر شریف! ارتقا دا اے سفر اگر تہاڈے
ڈاڈے تے پیو نے طے کر گھدے تاں تساں کیوں فی کر سگدے
تساں جھڑھے انھاں دی نسبت زیادہ علم والے بیوے کیا
اے ارتقا، محض ہن واسطے منقطع تھیندا ہے کہ تہاڈا کوئی لٹر کا کیسی...
ہنیں نہیں مسٹر شریف اے ظلم ہے۔ بلا تخصیص جنس۔ اگلا قدم
اگلی نسل دا حق ہے —

کل توں تہاڈیاں بچیاں سکول ولیسن !!!
میڈے اندر ہک دم حوصلہ جوان تھیا.....
مگر ول دی خوف ہا..... میڈی اَمّاں وستی ول ویسے.....

کوئی گالھ نی اُتھاں اُنھاں دا گھر ہے
جی !! میں تنہا ابج ہم کہ او دل پوے
یا د رکھو —————

بے علم تے بے ہنر اولاد دا مستقبل ابج کوئی گھر نہ ہو سے ۔
جھتاں او ٹھوکر کھاتے پناہ گھن سکے — کہیں نال نراض تھی سیر
لکا سِگن !

تھاڈی اماں تاں ول دی اپنے گھر ویسی ۔ ابج وقت نے
ایکھے لوکاں کوں گھر ڈرتے — کل کیناں ڈیسی !
میں لڑ گیا — ہائے جے میڈی دھیاں دا مقدر وی میڈیاں
ڈو بھینیں واکن ہو یاں — چنھاں کوں اساں بھرا بالیں سمیت جھلی
بیٹھے سے — تاں کیا تھیسے !!

وڈی بھین جیڑھی پے دے ظلم اتے پالیں دے فکریں کنوں
ٹی بی داشکار تھی چکی ہے — کیا میڈی زینب — وی نہ
نہ میں لڑ گیا —

ایک فیصلہ کرتے اُتھوں نکلیا
ابج میں پرانی نسل کوں مناؤں اتے نویں کوں آگوں ودھاؤں کیتے جتنے ٹوٹے
چھٹے ہم خوشیاں دے محل اسارٹ دے کم آگئیں —
بیادری چھٹی غم ہا پر عمر دے ہک حصے ابج
آدمی کلھا ضرور تھیندے میں خوش ہاں جو اے کلہیپ میں
اولاد وی خاطر چاتے اخیر ابج اولاد ہی بیادری اولاد ہی
وسیب ہونڈے ۔ ابج زینب دے خط نے اُونکوں ساری گزری یاد کر ڈتی

ہے۔ زینب دے پے دی ہک چنگھ ہک حادثے دے وچ کٹڑیں
پے گئی ہے..... اوند ہک بازو ناکارہ تھی گے..... میں فکر مند
ہم..... پر اوں لکھے.....
ابو میڈی تعلیم ارشد دی چنگھ دی ہے تے بازو وی....
ارشد دے آفس ایچ میگوں جاب مل گئی ہے..... تنخواہ ارشد
جتنی اسی مقرر تھئی ہے۔ تے ارشد کوں اُنھاں نے ایڈوانس دے طور
تے رکھ گھدے۔

انشاء اللہ وقت ہوں اچھا گزریسی.....
انشاء اللہ مسٹر شریف نے ہک واری ول دھی دے نال
آکھیا شکر ہے میڈی دھی میڈی بھینڈ واکن محتاجی تے لاچارمی دا شکر
نی تھئی،

سلمی پہلے اسی اپنے ڈاکٹر خاوند دے نال پرائیوٹ ہسپتال
چلیندی پئی ہے..... عائشہ وی اپنے گھر خوش ہے.....
ایں بگدے اسال ڈولسلاں دے درمیان پیل واکم کرنیڈے ہیں۔
جے پل مضبوط ہے تاں تعلق قائم رہندا۔ مخالفت اساڈا امتحان ہوندا
میڈی اماں جیڑھے پہوں نراض بن..... میڈی خدمت اتے ہر موقع
تے دستی حاضری دی وجہ نال آخر نراضگی چھوڑ بیٹھے.....
میں ہوں ویلے سوچیا بزرگاں دی محبت کڈا ہیں گھٹ فی تقصیرمی...
بس جوصلہ چاہیدے.....!

ایچ میں ہک ہک کون اہداں.....
ڈیکھو..... مستقبل کون ماضی دی نذر نہ کروں... زندگی اگیاں

دو ٹرڈی ہے ایکوں سنگل نہ گھتو خاص طور تے
دھیال کیتے ایہے خاندان تے زندگی دا منبع ہوندا۔ انھماں
کیتے کچھ کرو

” مسٹر شریف اُج توں وی پیو ڈاڈے دے سامنھیں سرخرو
ہیں

توں امانت دا حق ادا کر ڈتے تیڈی اولاد اپنے
وقت دے تقاضیاں تے پوری لہندی ہے — تیڈا فرض ادا ہتھی
گیا تیڈا فرض ادا ہتھی گیا
مسٹر ظفر وی اواز کیتھاؤں غائب اچوں آنڈی سنڑیجی
تے انھاندی گردن کرسی وی بیک نال لڑھک گئی ۔
امانت دا بوجھ لہ چکا تھا ۔“

مسٹر ظفر باس ۔ مسٹر شریف

زینب بیٹی ۔ سر لہندی ما

۶۶ بیس

بھلکے

کافی ڈینہاں دی گلاھ اے جو امی نے کچھ چادران کم کیتے ڈیتیاں۔
ڈھیر ڈینہ نہ ولیاں تاں اماں بندہ توں بندہ بچھاؤں لگے جو مائی کوں چھیٹ کریں۔
شا دی سرتے آگئی ہے۔ پیرکپڑے اجڑتیں نی ولدے پئے۔ میں اُلجھ دیدی
آخر امی نے چنگی بھلی پیرانی کم والی کنوں کروئیدے کروئیدے کم ہی کوں کتھ
کیتے چا ڈتے۔ خواہ مخواہ دی پریشانی اے۔

تاں امی نے ڈسایا جو اوں مائی دے ہتھ اتح بہوں صفائی ہے۔
اونڈے حالات یں سینے بہوں خراب ہن۔ لہذا میں کچھ کم اونکوں دی ڈتے
ڈتے۔ پتہ نہیں کیا وجہ ہے جو دیر لائی ہس۔ ڈینہ نیڑے تاں آگئے ہونڈے

تاں اصلوں چیٹ نہ کراں با۔ امی کون لازے کاوڑ آندی ہائی تے لازے
اوندے یکتے فکر مند ہوندے۔

آخر اوہے کون —————؟ کیجھے حالات ہن اوندے —————؟
ہک تجتس اُبھریا، تے یں لاشوری طور تے اوندی منتظر رہن لگی۔
اج کنوں ترے ڈیز پہلے، جڈاں یں یونیورسٹی توں واپس آئی تاں امی
کوں ہک سانولی سلونی، وڈیاں وڈیاں اکھیں والی نینگر کوں بیٹھے بٹھا —
پلنگ تے چا وراں دا ڈھگ کھلیا پیا ہا — امی پٹھا سدا کر کرتے سیپ ڈہدے
پے ہن۔ تروپا کتھ ٹھیک اے، کتھ ٹھیک فی پیا جچا —————!!
رنگاں دی آمیزش کیوں کرنی چاہیدی اے۔ کیہڑے پھل دا قدرتی
رنگ کیجھا ہوندے۔ اوندے یکتے کیڑھے کیڑھے رنگاں کون رلاتے
استمال کرناں چاہیداے۔ وغیرہ وغیرہ ————— جیڑھے لیکچر روزاں
بھینس کوں بلدین ایں غریب کون دی اج سٹنٹے پئے گئے۔ سوچ تے یں
مسک پئی۔ سچاٹن اتج تاں میکوں ذری دقت نہ تھئی۔ جوایہ او باہستی ہے
جیندا میکوں انتظار ہا — میڈیاں ماکو دیاں ہمدردیاں جیندے نال ہن تے
او جیندے سلیقے، تے ستھرے سیپ دے قائل تھی چکے ہن — میں کیڑے
وٹاتے نوراً انہاں دے کول ونج بیٹھی — ہن گالھیں دا رخ سوئی تروپے
توں ہٹ تے اوندی ذات دو ول گیا ہا۔ تے ایہا امی میڈی خواہش ہائی اپنی
بانہاں، مونڈھے تے کندھ، اوں بڈکھائی جیڑھے جو نیلونیل تھئے پئے ہن —
ایہ نقش اوندے پئے دی وحشت دا ثمر ہن۔ اوں نے ہنجاں دی تدبیر
اتج بڈسکدے بڈسکدے بڈسٹاں شروع کر ڈتا۔ او صرف بڈوں بھینس بھرا ہن۔
پیو درمیانے درجے دا زمیندار ہا۔ لہذا انہاں بڈو نہاں کون ہتھ دے چھالے

دی کار رکھیا گیا۔ دستیاں و تہ جتھ دھی دی ذات کوں ناظرے قرآن
شریف پڑھاوٹ دی بہوں وڈی گالھ اے، اُتھ ایکوں حافظ قرآن کرایا گیا۔
میڈی چھر کی نکل گئی۔ احترام داتاں تقاضا ہے جو حافظ دے پاسے
کنڈو نہ کرتے۔ کیوں جو اوئدے سینے اتھ ڈوہناں جہاناں دا سردار ہے۔
تے او ظالم شخص دگا چاکھڑ دے۔ نفرت دا شدید احساس اُبھریا دل ای
دل و تہ اوئدے پئے کوں برا بھلا آکھ تے دوبارہ — اوئدوں کن ڈٹم،
اُہدی پئی ہئی۔

”میڈی سس تے ننان نال راہدین — ننان دا پے، تے ہال
دی رتے ہن۔ او ہا میڈے پئے کوں سکھیندی ہے۔ پے میڈا اُہدے،
کو جھی رن میڈے گل پئے گئی۔ شوکدے تے پیر آوے ہا۔ پیراں رن
دی درساں نال لنگھاں ہا۔ جے گھر والا چنگا ہوندا تاں سس ننان دے آکھ
ٹانڈے نی ترٹدے۔ گل تاں او ہو گیا ہے بے کوں کیا گلہ ڈیواں، اُہدے
کوئی عمل کاٹینی۔! — بی بی ما بھین کوں تروپا نی چا وٹاں آندا۔ سارے
گھر دی سلائی تروپا یں کرئیدی ہاں، میڈے پیو دی دستی اتھ دستکاری
دا سکول کھلیا تاں یں داخلہ گھن گھدا — میڈے کول سند ہے۔ یں استانی
دی اتھاپیں لگی ہم، دل ناتھی دے ہا۔ میڈی شادی تھی گئی۔ فجر نال نربان
پکا تے ڈھانڈے چھڑنیدیاں۔ دلوڑا کرئیدے، مشین تے گھا کھلی کترنیدیاں
پے سامنے لگیاں، اکھیں نال ڈہدے بیٹھا۔ مجال ہے جو اُٹھی تے مُٹھ چا ڈیوے۔
ننان دے ڈھانڈیاں دا دی اُہدے توں کم کر — پندرہاں سو لہاں
پہاڑو ہن — رات کوں میڈے ہڈ چمکین۔ اتوں روز ڈیہاڑے دی
مار کٹاٹی نال اے۔۔۔۔۔ امی نے تسلی ڈیندیاں ہوئیاں پچھیا، زبان تاں

جڈاں گھر والا دی سدھی اکھ نی ڈیکھا —
بی بی ! پیے میڈے کون کاوڑ آوے تاں میڈے اگوں ٹکر چاتے
کئے کون سٹ گھیتے ، سامنے کتا کھاسی پیٹھا ، تے میں بھک کنوں کڑلاساں
پئی — !

”کیا — میڈی چیک نکل گئی — !“
”ہا — باجی — ! نہ بھاندی زال کتیاں کنوں بُری ہے —“
ایں فقرے دی تلخی نے ماحول کوں بے انتہا بوجھل کر ڈتا — ہک لحظے کیتے
اندھیرا تھی گیا — بی بی ! گھر وساوٹ دے سارے پاٹ مار گھدم پڑسن میڈی
بس ہے — جے ایہو مقدر ہے ، اوں نے فیصلہ سنیا جو
اوہن فرور واپس چلی ویسی —

امی نے چار کشن ، تے ہک ٹی کوزی ایلیک درک واسطے ڈتی جیڑھی جو او
کم گھن دیندے بھل گئی ہئی — تے چیٹ کیتی جو ڈو ڈینہاں اتج بنا ڈیوے
یکوں جو میڈی بھین دی شادی اچوں صرف ہک ہفتہ باقی ہئی — تاں او
بولی ٹیک ہے ، میں اے کم ڈیوٹ اسان تاں بھرا کون نال گھدی آساں —
ڈے ، تے اسان بس تے چڑھ ویسوں — اُنج جیڑھے ویلے او آئی تاں
چہرے ، تے پھلاں دی مسکار ہئی — مسکدیاں اکھیں تے چال اتج تمکنت
میں سمجھی جو اے ایں غذا باں والی زندگی کنوں چھٹکارا پاوٹ دے احساس
دا اعجاز ہے — ہُن شاید اے سدھی بس تے چڑھ تے — بابیو
دے محبت بھرے آغوش اتج پناہ ورنج گھنسی — اپنے خیال دی تائید چاہندے
ہوئیں یں پچھیا — ہُن تساں پیکے دیندے پیے دے نا — !!
شرانڈے ہوئے ، نظر جھکاتے بولی — کیناں باجی ، میڈا پیے اہدے

توں ویس پٹی تہاں یس کیوں جیساں — !
اد اہدے توں فی ہونڈی تہاں میڈے سینے وچ ساہ کنڈیریاں دی
کار پاڑ گھتیدن —

اینڈے لہجے راج دنیا جہان داپیار چھولاں پیا مریدا مائی — چہرے
تے نویں پرنی کنوار واکن سرفی آگیس — تے ہک دم اوں نے پیار دے
غور مال بریز اکھیں چاتے میڈے حیرتاں بھرے چہرے دو ڈیہدیں ہوئیں
دیل ڈتی —

اوتماں باجی بہوں نرم دل، تے ہمدرد ہے — میڈے مال شروع
دی بہوں دل ہس پٹی — بس رری ما بھین کراڑی ہس —
”اچھا — یی ویندی ہاں — میوں تانگھدا بیٹھا ہوسی!“
اوتماں چلی گئی ہے — پر میں اتھائیں بیٹھی گھٹیاں سلجاوٹن راج مہروں
ہاں — کجھ تہاں امی ڈسو چا — ؟
”کیا گھروں داں کیتے کجھ بھلکھ ضروری ہوندن — ؟!“

ندیم
نرگس (ندیم دی بیوی)
حمید (ندیم دا دوست)
سلیم (ندیم دا دوست آئے بہنو)
شبانہ (سلیم دی بیوی)
جوگی (سلیم دی دھرمی)

پینڈو

ٹرن ٹرن شیو کنوں فارغ تھیا
اسی ہم جو فون دی بل تھئی اے - ایہ روز وانگن ہئی - پر پتہ فی ریویور
چینڈے ہوئیں میڈے ہتھ کیوں کنہدے پے ہن پٹے پاسے آون
والی آواز ناں تاں اوسان خطا تھئی گئے کیا؟
میں چیک پیٹ !

جلدی کر ! میں پہوں پریشان ہاں " حمید دا کھو وچوں آلا آیا "،
تے میں بغیر جواب ڈیتے فون بند کر ڈتا — سرچکرا اندا ہا - تے اندر
گزرے موسماں دیاں اندھاریاں گھل پیاں ! — میں اُتھا ہن بہہ گیم -
میڈے کول اتنی ہمت نہ ہئی جو اندر و پنج تے نرگس کوں اطلاع ڈیواں
پتہ فی میں کتنی دیر بیا ہیں کیفیت راج پڑیا راہواں ہا ، جو نرگس میکوں گولندی
اُتھ آگئی — میڈا حلیہ ڈیکھ تے بولی :

نساں حالی تیں تیار وی یفیس تھئے ، دفتر کوں تاں دیر تھئی دلیسی ،

او میکوں ناشتے کیتے سڈن آئی ہی — چُپ ڈیکھ تے او
کجھ سوچن لگ پئی ! کیا گالہ ہے ۔ ندیم اتنے پریشان کیوں ہو.....؟
..... ٹرن ول فون دی بل تھئی ۔ ہن فون
اوں نے چاتا ۔ میں ڈیٹھا جو گالہ سڈے سڈے اوندازنگ پھکا تھیندا
دیندے ۔ ! "ہنیں آئی" آکھ تے اوں نے فون بند کر ڈتا ۔ کجھ دیر تاں
او وی ساکت رہ گئی ول بھریاں ہوئیاں اکھیں نال
بولی ! ندیم تساں وی ایس گناہوں اُداس پیٹھے دے نا ! آو؟.....
انہاں دے گھر چلوں — !

پریس کئی بہانے تر لے کرتے اُونکوں اُتھ کھا بیجھ ڈتے ، میں
اپنے اندر اتنی ہمت فی پاتی جو وینج تے سلیم دے بے جان جسم کوں
ڈیکھ سکاں ۔ سلیم جیندے نال میکوں محبت ہئی ۔ جیندی روح نال
میکوں عشق ہا ۔ جیندی ہر غلط سوچ اتے ہر غلط عمل تے میں کئی
کئی پہر اُداس تے ننگین رہندا ہنم جیڑھا مردانہ حسن دا شاہکار ہا ۔
جیڑھا لیاقت والا گھرو ہا — ، اُج اوہو سلیم موت کوں گل لائی
پیا ہا — ، اوندے فیصلے کڈا ہن اپنے ناں ہوندے ہن ۔ اپنی
فطرت دے خلاف محض دنیا داری واسطے او اکوں تے بھجدا رہا ۔
..... بھجدا رہا — پر اندر دا انسان مخالف سمت والے پاسے
دھرک چائی رکھدا ہا — ، تے اُج اُج
میڈا خیال ہے فاصلے خلا تیں پہنچ گئے ہن ۔ تہوں تاں سلیم بے وزن
جسم وانگن موت دیاں وادیاں اُج ریڑھ گئے ۔ میکوں ہن وی یاد
ہے ، او گرمیاں دا ہک پگھریا ہويا ڈینہ ہا ، جڈن میں سلیم کوں ڈٹھا

ہا۔ آخری پیرٹ ہا۔
 ہک اچے قد تے نکھری رنگت والے پگھر پائی تھئے۔ چھوکرے
 تے میڈی دید و پنج پئی، موٹیاں موٹیاں اکھیں اتج سرمہ ہا۔ والاں
 اتج تیل ہا۔ تے اہتمام نال کنگھی کیتی گئی ہئی۔، لندھی سٹھڑیں، لمبا چولا
 عجیب مضحکہ خیز اتے ہونق علیہ بنائی اے چھو ہر ہک چنڈھ والی سیٹ
 تے بیٹھا ہا۔ شاید لیٹ ایڈمیشن کیس ہے۔ یس سوچیا۔ جیس ویلے پروفیسر
 نے کلاس گھدی۔ او سر نواتے کتاب تے موندھا تھی گیا۔ پروفیسر
 دے سوال تے او فوراً کھڑا تھی گیا۔ پریشان تے دبلیا ہو یا۔،
 ”پینڈو“ کتھاؤں آواز آئی۔ تہقیاں دی بوچھاڑ اتج او نسیم
 تے رہ گیا۔، منہ تے ہک رنگ آندا ہا۔ بیا دیندا ہا، میڈے
 دل ویتج ہوں لمحے ایندی محبت پھٹ پئی۔“

ہک ہفتے بعد اوڈندے بت تے جدید فیشن والیاس ہا۔ ایس
 لباس نے سلیم دے سراپے کوں اتنا نمایاں کر ڈتا۔ جو شہر دے
 سمارٹ سمارٹ چھوہراؤندے سامنے ماند پے گئے (پراے ری ایکشن
 ہا خوش ذوقی ناں ہا) دیہات دے اے خالص کھیر مکھٹاں تے پلایا گھرو
 رنگ روپ دا شہزادہ سٹجٹ لگ پیا۔“

سلیم حالات کوں بہوں جلدی سمجھ گھندا ہاتے اتنی ای جلدی
 تبدیلیاں کوں قبول کرتے خیر مقدم کرن واسیتہ رکھدا ہا۔ کاش
 او تھوڑا بہادر ہوندا نظریات جیڑھے اونکوں دستی دی پاک فضا؟
 ڈیتے ہن۔ انہاں دا اظہار کرن چاؤدا۔۔۔۔۔ شہر دے کھوکھلے
 رواجیاں تے کوڑی شان پچھوں بھجھدے لوکاں دی نفرت تے تمسخر کوں

سہ گدا اصول وضع کر سگدا — انہاں تے قائم رہ گدا۔
پر اوتاں سدا میں خوف راج مبتلا رہ گیا جو کوئی اونکوں گنوار نہ
آکھ — کوئی پینڈو نہ سمجھے، پتہ فی ایہ گالھ کیوں اوندے دل
وج بہہ گئی ہائی جو دستی دا ہروٹ وڈی ذلت ہے۔

ذلت دے ایں احساس کوں دباوٹ دی کیڑھی کیڑھی کوشش
نہ کر چھوڑی ہئی — میکوں چنگی طرح یاد ہے، جڈاں ہوٹل وچ
اوند پو ملن آدے تاں او سنگتیاں کنوں منہ لگائی ودا ہووے۔
جینیویں جٹ دا پتر ہوٹل مہنڑاں ہووے، رسوائی ہووے، ہک دفعہ
اوں نے اپنے پیو کوں صاف آکھیا جو او اونکوں ملن واسطے نہ آیا کرے۔
او خود ہر مہینے آویدا رہی تے دل او باقاعدگی نال صرف چھی مہینے ای
گیا ہوسی..... ہا..... خط لکھ لکھ تے ہر مہینے پیسے دل
دل منگدا ہا — تے سب کنوں زیادہ منی آرڈر وی ایندے آند ہن؛
میکوں اوندے چہرے دی او طمانیت تے چمک پئی یاد آندی
ہے، جیڑھی کالج دے زمانے راج سٹاف روم توں نکلدے ہوئیں
اوندے تے آندی ہئی — ہن تیں جڈاں او کہیں وڈے
آدمی دے گھروں نکلے تاں چواں پاسے سینہ پھلا پھلاتے جو کوئی اینکوں
ڈیکھا دی پے.....؟ او جیڑھا اچھے نال مل کے پیا آندے
..... کتنا اچھا تھی گئے..... کوئی ڈیکھ تے مرعوب تھیوے۔
ہک ایجھے موقع تے جڈاں سٹاف روم اچوں آتے اوں نے
کلاس روم راج ڈسٹاں شروع کیتا جو ایگزٹام کیٹی دا ممبر کون ہے؟
ٹیسٹ کیڑھی تاریخ کوں شروع تھیں..... کتنا سلیبس ایندے

وہی شامل ہو سی — چھوہراں اتر گھریا انہاندے سوالاں دا جواب
ڈنڈا خوشی کنوں لشکھ اکھڑا ہا جو حمید نے پیاں تے کھڑتے آوازہ کیا۔
ادہنہ — پھنڈیا تاں ایں کھڑے جیویں کجہ کول غسل ڈے
تے آیا ہووے تے ہن تیرک کھڑا دندنڈا ہووے!
سلیم دامنہ سواہ دی کار تھی گیا —

پراے معلومات دی تیرک سمجھ تے تاں کھڑا ڈنڈا ہا — پرنسیرا
نال لازماً بہن دا اعزاز جو ملیا ہا —

انج ہا انج تاں او شہرتے دستی دے
کھٹے خدا کول دینج ملیا ہے — ایذا حلقہ ملاقات عظیم ترین ہستی نال
دینج پچے۔ ہن کیچھی چک اونڈیاں اکھیں وچ ہو سی — کیڑھی فخر والی
چاندنی ایندایت دھاتا ہو سی یں نی ڈیکھ گدا —
سارے دوست احباب ایندے گرد جمع ہن۔ پرمیڈے کول اتنی
ہمت کائی جو یں ایذا نیلا پوندایت جینویں جو ہٹیں حمید
نے ول فون تے آکھئے، جو جلدی آتے منہ ڈیکھ گھن — اساں زیادہ
دیر انتظار نہیں کر گدے کیوں جو او نیلا تھیندا ویندے،
..... نی ڈیکھ گدا — میڈے کول حوصلہ کائینی —
یں تاں شیشے وانگن فخر دا چھٹا کے نال ٹرٹ گیا ہاں وقت دے
گزر دے آرے میڈے ڈکرے کیتی دیندے ہن —

اچ ہک دوست دی جدائی نی بلکہ او اسباب وعلل، او عمل تے
رد عمل کڑا ہٹ داسمندربن گیا ہے —، جیکوں جگ گھٹ گھٹ پیندے۔
آخر موت دی جھولی اتر وینج سمہے، کتنہا یں تجربے تے مشاہدے

دی اے کڑائی مصفیٰ احساس تھی تے بندے کوں سنگار پنگھار ڈیندی ہے
تے کتھائیں کشمکش دا شکار خود نال برسرِ پیکار کرتے، مَر مَر تے جیوٹ، تے جی
تے مَر کٹھالی وچ سٹ گھتیدی ہے۔۔۔۔۔

آخر ہر شے دے ڈو رنگ کیوں ہن۔۔۔۔۔ ہر تصویر دے
ڈو رُخ کیوں ہن۔۔۔۔۔ اندھارے نال روشنی اتے روشنی
نال اندھارا کیوں تڑ دے۔۔۔۔۔ ہک رنگ، ہک شے، ہک رُخ
ہک اکائی کیوں کائی۔۔۔۔۔ آخر کیوں کائی۔۔۔۔۔ سوچ
بھنھیری دے چکر تیز تھیندے ویڈن۔۔۔۔۔ آہ۔۔۔۔۔ کجھ
لوگ ایڈے بد نصیب کیوں بٹائے گئے ہن۔۔۔۔۔ جو ہمیشہ منفی انداز تے
منفی رجحانات اہاندا مقدر ہوندے۔۔۔۔۔ اُبھرن کیتے ہتھ پیر مارٹ
تاں دی مٹھے لکھیا ہوندے۔۔۔۔۔ سلیم۔۔۔۔۔ میڈا بلی!
توں دی انہاں لوکاں وچوں ہانویں۔۔۔۔۔! ہر گالھ دا منفی
اثر قبول کرن والا۔ بظاہر خوشی تے مضبوط۔۔۔۔۔ پر اندروں
مایوس، اداس تے تڑپا بھنیا۔۔۔۔۔ تیڈی ساری ترٹ بھج توں
ہی واقف ہاں۔۔۔۔۔ تیڈیاں تے پلین دایاں ساریاں کیفیات
میڈی نظرات ہن۔۔۔۔۔ سارے صد میاں دی دشتک میڈے دل
دی بوہیاں تے دی آندی رہی ہے۔۔۔۔۔ پر توں۔۔۔۔۔ توں اپنی خود داری
دے بھرم کوں چاتے کھلٹا ڈا رہیا۔۔۔۔۔

ہک نفسیاتی کیفیت نے مکڑی دے چالے وانگ ٹنیکوں اپنی دلہیز
وچ گھدی رکھیا۔۔۔۔۔ توں پھاتھوں پر پھتیکوں نال اپنی قید تے بے دسی
کوں نکاوٹ دی خاطر مسکدا رہیوں۔۔۔۔۔ پر تیڈے اندر اسیری دا

احساس نہ مر گیا، تین مقرر جان تے قبول نہ کیتا — ایں قید
کوں کاش توں کجھ پھولیں ہا، ڈسیں ہا میاں جی..... میاں جی
..... نوکر دی آواز نے میوں یا داں دے بھنور وچوں کڈھ گھدا
سکیم میاں دے گھردا نوکر تھا کوں سٹن آئے.....! بی بی جی
نے بیجھے..... نہیں..... نہیں..... میں نہیں وچ سگدا۔
میں اینکوں ایں حال وچ نی ڈیکھ سگدا — میڈیاں یا داں وچ
اونڈا جیندا جاگدا سراپا ہے جے میں اینکوں ہن ڈیکھ گھدا تاں اے
سراپا کھادے بُت وانگن ڈھے پوسی۔ ہک خدشے نے سرگوشی کیتی۔
جندو! اونکوں آکھ میاں کاٹنی — شاید اڈا ہیں گئے ہوسن۔
پراسائیں.....؟

میں اہداں وچ — ڈھیر گاٹھ نہ کر — جندو چلا گیا۔ تے
میں دل یا داں ڈوں ٹر آیاں — جڈاں دی میں سکیم دی کیفیت
کشمکش سمجھ تے کجھ آکھن واسطے منہ کھویا۔ اوں نے بالکل گاٹھ
بدل ڈتی — شاید او اپناں تجزیہ نہ سٹن سگدا ہا۔
بیتے ڈینہ دے گذرے واقعات ککریاں وانگن میڈیاں اکھیں
دھچ پڈ دے پے ہن — ہینواں دی جھڑی لگ گئی ہئی۔ پراو
نصویراں بجائے دھندلاؤں دے بیاں نکھردیاں آندین۔ ایویں
جیویں برسات نال ون سُتھرے لگن لگ ویندن۔
سکیم نے جڈاں تھانہ نال شادی دا اعلان کیتا کلب دا ہر ممبر
ہکا ہکا رہ گیا — تھانہ کلب دی سب توں خوبصورت تے امیر ترین
لڑکی ہئی — ہر فرد ایندا عاشق ہا — کوئی ایندے نال رقص دا

خواہاں ہا — کوئی ڈو گھڑی اپنی کار اوج ایندے نال پھرتے خوش ہا۔
 ایندے عشوے غمڑے دلاں دتج — بجاہ لا دیندے بن۔ تے
 ہر فرد کوں ایندی قربت دا احساس وقتاً فوقتاً بلدا رہندا ہا۔۔۔۔۔ آزاد
 خیال تے ہر پابندی کنوں باہر اسے چھو کری ہک نمونہ ہئی — چہرہ
 جتنا معصوم ہا — خود اتنی فریب —

ہک سال پہلے ہک رئیس نال ایندی شادی تھی تاں کلب اوج افسردگی
 دی بوجھل فضا طاری تھی گئی — ایندی وجہ صرف اسے ہئی جو ہن لوگ
 بے باکی دے انھاں نظاریاں تے لذت کنوں محروم تھی گئے ہن، پر اسے
 شادی کل چند مہینے تنگی، رئیس حسن دا متوالا تاں ہا — پر جیا پسند دی،
 مغربیت دی جھلک اونکوں گوارا ہئی پر مشرقیت دے گوڑھے رنگاں
 اوج بوڑھی عورت دا تصور دی کتھائیں ایندے ذہن دے پردیاں تے
 موجود ہا — او ایں تتلی کوں زیادہ ڈینہ اپنے گلشن دولت اچ نہ رکھ سکیا۔
 شبانہ نے اپنے دوستاں نال وقت گزارن شروع کر ڈتا۔ تے ہمیشہ
 حد کنوں اگوں چلی دیندی، رئیس فطری غیرت کنوں مجبور ہا، او ایں دگر
 تگر دی چھوہر دے عیباں تے اپنی محبت تے مصلحت دے پردے نہ
 پاسکیا — تے طلاق ڈے ڈتس —

طلاق دے نال ای شبانہ ولدی رنگ ریاں مناد ٹنگ پئی،
 ہن تاں کچھ ہئی وی کھل گئی ہئی — ہک عرصہ تئیں او میڈے قریب
 رہی، میڈی دولت تے کاروبار دی چمک نے اونکوں چکا چوندر کھیا،
 پھر میں نرگس نال شادی کر گھدی — میں ہک سادہ تے مشرق عورت
 کوں گھر اوج ترجیح ڈیندا ہم — ہر گالھ دا ہر راز دا سکیم کوں پتہ ہا۔

دل اُوں نے ایہ فیصلہ کیوں کیتے —
 اوندی منگتر وی تاں ہے پئی۔ ، جیندا کئی پھیرے اُوں نے ذکر دی
 کیتا ہا — کیدھی مجت تے دارفتگی ہوندی ہائی — اُوں ویلے بندے
 ہجے وقح ، دل کیا تھئے ؟

میں نہ رہ گیا۔ تاں آخر آکھ اسی سیٹم سلیم اتوں
 تاں نک بھوں چڑھیندا ہا دیں — شبانہ تے ، میں خود ہک ڈینہ آکھیا ہا۔
 یارا نہاں سوہٹیاں نال وقت چنگا گزر گئے۔ پر حیات
 کائیاں — ” دل توں اے کیا پیا کرئیں — سب حیران
 ہن سلیم وڈے رکھپ نال جواب ڈتا ، توں فی سمجھدایا ،
 سب سڑدے ہن — میں ہک دم چپ کر گیا متاں اے
 سمجھے میں وی سڑدا پیاں — ”

جسٹاں سلیم نے نرگس کیتے جید وی اماں کوں رشتے کیتے آکھیا تاں
 نرگس بولی لالہ ! اپنی اماں تے بھینٹ کوں بھجوناں
 تے تینڈا جواب !

اوسلیم میڈا یار ! توں حالی تیں اعلیٰ تعلیم
 اچے عہدے ، بنگلے ، کارتے باوجود یار ہویں جماعت دے اُوں کلاس
 روم اتح کھڑا ہا دیں — دبلیا تے پریشان ! احساس کمتری دا شکار
 خائف کناں تے ہتھ رکھتے متاں کنتھاؤں
 آواز آندی ہوئے — ” پینڈو “

میکوں یقین آگیا جو ” پینڈو “ دی صدائے بازگشت ہر لمحے ہر پاسے
 ہر پل تیکوں سُندی وی رہی ہے ۔ تینڈی ساری بھج دھڑک پس لفظ

کنوں پر سے دہن کیتے ہے۔ پرتوں آواز دی این رینج کنوں نکل فی
گیا۔ میڈی سماعت نال سن اولفظ
دل دل ٹکراندے پے ہن سن تیں آکھیا ہا چھوڑو
بھابھی! شبانہ دے گھر والے آکھسن اے ”پینڈو“
کتھوں آگئے ہن۔“

نرگس آنے پٹتے ڈھیدی دی ڈھیدی رہ گئی، تے یں سوچیا
بھولا ”پینڈو“! نیکوں کیا پتہ ہا، سوسائٹی دے اے لوگ تاں ہر ویلے
یں سویں بھولے بھالے ”پینڈواں“ دی گول اتج راہنڈیں،
جیڑھے ایں تہذیب دے سطرے ہوئے گندے انڈے اپنی
سادگی تے شرافت والی چٹی چادر اتج ولھیٹتے گھن دہن،
جنتاں انہاں دیاں وگڑیاں تگڑیاں دھیاں ناں دے پے دی ادٹ
اتج گلچھرے اڈا سگن کاش! توں سمجھ گدا۔
جڈاں شادی دیاں تیاریاں ہن۔ حمید دی مائے تے نرگس دے
شدید اصرار تے اپنی ماں بھین کوں سڈوایا۔ بھین خوشی کنوں نہال
ہن۔ ماں کوں بھاویں جو توں اوں خوشی کنوں محروم رکھیا۔ جیڑھی جوان
تے لائق پتر دی ماں۔ دھیتے گھر دہن تے رشتہ دی گالھ کرتے اپنے
اندر محسوس کرئیدی ہے۔ ایجھے دتج اوڈا لوآں لوآں چیک چیک تے آدھا
پیا ہوئدے میکوں ڈیکھو۔ یں پتر دی ماں۔ میکوں مبارکاں
ڈیو۔ یں پتر پال کھڑائے۔ میکوں ودھائیاں ڈیو۔ یں پتر درش
دے سارے پینڈے جھاگ گھن“
ایج اپنے جائے دے برتے سہرے بدھن دا سامان کرن آیاں

..... اُجھک گھر..... ہک خاندان میڈے اگوں بنو دیسی،
کیوں جو میں پتر دی ماہاں — دھی ڈے تے اے جھک دیسی،
تے میں گھن تے اچی نفی ویساں — ڈیکھو تاں..... ڈیکھو
تاں..... میں پتر دی ماہاں — !

تیتھی ماہاں شفیق ماہاں — ہن دھی خوش ہی — تیتھا گھر سازو
سامان، شان و شوکت ڈیکھ ڈیکھ تے خوش ہی..... اوندی پتر
ای اوندی نظرات بادشاہ وقت ہائی —

میڈیاں توں دھی دی پیدائش تے کیڈا خوش نتیا ہانویں، میں
آکھیا ہا..... ہن میڈی دینا میڈی "جوجی" ہے۔ اُجھک "جوجی"
دا خیال دی نی آیا..... تیتھی اکلوتی لاڈلی جیڑھی شباب دے
ساحل تے اکھڑی ہے۔ میں مقام تے تاں پیو ماں خود کوں ہک بار تے،
ہک ذمہ داری تے دیا محسوس کریندن تیتھا احساس، تیتھی محبت کیا تھی،
میڈا سر بھٹن لگ گے آخر..... آخر میں خود کشی کیوں کیتی؟
..... کیوں کیتی.....؟..... کیوں.....؟

ندیم! پرے کنوں آلا آیا — شبانہ تے نرگس اندیاں پیاں ہن۔
کول آتے شبانہ نے ہک بند خط میگوں ڈتا — تے بغیر کچھ آکھے چلی گئی۔
بیتابی ناں خط کھولیا..... ول ول پڑھاں..... پر سمجھنی آندا
..... اوہ..... سلیم! میں اے سب کیڑھے ویلے ڈسائے!

ندیم!

اُجھک میں تھک گیاں، میں ساری عمر اپنے آپ تے خول چڑھائی رکھے،
کوڑی شان و شوکت تے عیش و عشرت دی خاطر اپنے سچے تے خود دار

غیرتی وجود کوں مصلحت دے خول اتح قید کر ڈتہم — ہر مقام تے، ہر
جا جتھاں یس غلط کم کیتے — اے چکے، پر پر میڈا بلی !
روح دیاں چیکاں بت دے گنبد وچ گونج تے رہ ویندیاں — یس
موم نہ تھیا —

انج یس دولت مند شخص ہاں — میڈی سوہنی ڈال ہے —
سوہنی صورت والی دھی ہے پر کجھ وی نی — میڈا قیدی
میڈا غیرتی آدھے تیں دولت حرص دھوس نال جوڑی ہے — نانگ
وچھوں میڈے چواں پاسوں شوکدے — تے ڈنگ چاتی نظر دین ہر دم
ڈنگین دا خوف سیٹھ سلیم کوں پہن نی ڈیندا —

ڈال دے پنڈے، اچوں میگوں اگلے پچھلے غیراں دی بو آندی ہے۔
پر یس نک تے رومال دی نی رکھ سکدا — کیوں جو ایندے پیو بھرانواں
دے اثر رسوخ نال تاں یس دولت دے اے انبار کٹھے کیتے ہن جے
اوناراض تھی گئے تاں یس فاقیاں تائیں پُجا ڈتا ویساں —

عطراں، سُٹاں وچ ہوڈی، زلیواراں نال لڈی، میک اپ نال سمجھی سنوڑی
شبانہ سیٹھ سلیم کوں بھاگدی ہے پر ایندے قیدی سلیم کوں ہرگز
کائیناں — اونکوں ہر دم دستی والی منیگز یاد آندی ہے — اٹ
چھوٹی تے جیا بار پلکاں والی نازو — !

یس اوندے نال شادی یس گالھوں نہ کیتی ہم جو میگوں کچے دیہڑے
ایح جنج لہندے شرم آندی ہئی — میڈے مالدار تے امیر احباب اپنیاں
کاراں کتھ کھڑا دن ہا — بوفا — کیوں تھیوے ہا — تے ول ایس
شادی نال میڈا مالی فائدہ وی کائیناں ہا — ناں سوسائٹی وچ مقام بُندا ہا۔

تے ناں لوگ رشک کرن ہا پر اُج میڈی اخیر ہے۔ میں
لازے لازے پھرے ہوئے قیدی سلیم دیاں مکاں ٹکراں دی دھک
قید خانے دی چوڑیاں تے محسوس کیتی ہے۔ جوں ایں کندھ پوولی
تھیوٹ پوندی میں ہئے پلستر چڑھا ڈیندا۔ ہئی اُچی کر ڈیندا۔ پر اُج
میں اصلوں پارگیاں۔ اُج وگڑی ما دے ہتھاں وچ پرورش پاؤں والی
دھی نے میکوں ذلت دے سمندر اُج گھت ڈتے۔ اُونویں تاں اے سب
ایں مہذب دنیا اُج کوئی عیب نی۔ تاریخ اپٹے آپ کوں دھرنیدی پئی
ہے پر اُج میں اے خول نی چڑھا گدا ایں خاصے کوں نی نبھا گدا۔
آہ دوست! جو جی کوں چنگائی برائی دی تمیز کون سکھا دے ہا! میں
..... جیڑھا اپنی اولاد کوں ہک اعلیٰ تے ارفع کردار دی مائی ڈتی ہے،
اُج اونکوں قصور وار کیوں آکھاں! اے تباہی تاں میڈا مقدر ہا...
..... میڈی سزا مائی۔ میڈے قیدی، میڈے غرق پیٹو دے ہتھ میڈی
گردن تائیں آتجے ہن۔ میں ایندا مجرم ہاں۔!
میں اپنی دھی دا مجرم ہاں شرم جیاتے مشرقیت دا مقدس لباس
میں اینکوں نی ڈے گیا۔ سب میڈا کتنا ہے۔“
کرگیں تاں یار کجھ ”جو جی“ کیتے کریں پراونکوں
نہ ڈسیں جو میڈی موت دی وجہ کیا ہئی۔ متاں آکھے ڈیڈی دقیا نویں نکلیا“
ہیں گالھ کنوں تاں ساری عمر ڈر دار یہاں! میڈی گچی تے گرفت شدید
تھی گئی ہے ہتھ لہزدے پے ہن۔ بیا نہیں لکھ پایا گدا۔

خدا حافظ۔ میڈا یار

”جو جی“ دا مجرم سیٹھ سلیم! اتھ آپجی سلیم والپسی دے رستے بندتاں
کاشی ہوندے، میڈے یار تیں اے کیا کر چھوڑے کیا کر گھدے کاش!!

سچا خفن

صاحب خاتون — بس کر ہن۔ آگے میں اکی
کھڑی ہاں۔ بالیں دیاں فرمائشاں پوریاں فی تھنڈیاں۔ ضرورتاں ابخ
رہ ویندیں۔ بندہ ٹکے ٹکے کون گنڈھ مرئیدے..... ول دی پتہ
فی لکدا، پٹوا خالی تھی ویندے۔ بازاروں ولوتاں چیتا رلیا ہونڈے
..... میں کھورا الایم۔

میکوں پتہ فی..... وڈی بی بی دے ویلے دی ہاں..... میں
تاں دوائیں گھن تے ویساں۔ ہا..... ناتاں بیا..... ہمیش تیبے
ایہے چنچھ ہوندیں، آٹک..... تیبی و سیوں سئے ہے.....
مرپوں ٹہراچوں بک بندے دی روٹی سوکھی نکل آندی ہے۔
دوا دارو میں آپ کر ویساں..... تیبہ حق بندے ساڈے تے.....
جند جویں! سہاگن بھاگن ہو دیں شالا توڑ دی — پیر کو...
مرساں اپنے پتر دے گھر شریک اکھسن لوکیں دے ورتے دم
ڈیتوس..... سن دھی آ..... نوہہ بک چونڈھ اچوں اٹھیسے تاں ہی
دیج تھی پہساں..... چار چونڈھاں ترمیت کیتے تاں بنیں۔ کڈھاں تاں

سڈ آسے۔ اُدں ٹھٹا ساہ بھریا.....
میں چپ کرتے سوسو دے ڈو نوٹ کڑھ ڈتے... بھلا
غریب دا وی کوئی حال ہے..... دوائیں وی تاں دھن منگدین۔
صاحب خانوں دا وی ہک ویلا ہوندا ہا.... کنوارے لا
جڈاں وی میں ماسی دے گھر آئی، ایہا مئی ہوندی۔ ماسی کوں ذری
گھر دا نکرہ ہوندا۔ آیا گیا سب ایندے سرتے ہا۔ بھاویں جتنی مہمان
آون۔ ایں ٹکر ٹائم تے ڈتا..... سوتے لوکیں اٹھدی تے سوتے لوکاں
سُمدی.... پتر اچیرا تھوس تاں دستی و پنج تے پرنا کرہیں تے
اتھائیں بلہا آئی..... دل دھی پرنا لیس..... آپ اتھائیں کے
رہ گئی۔ میڈی ڈولی لٹھی تاں صدتے گھولے تھیوے ودی۔ ہال
میڈے ہن۔ پلے میں ہن سچ کوں تاں جج لیندی ہے۔ میڈے دل نے اوندی
گواہی ڈتی۔

ڈو سال پہلے کو مٹھے تے مرچاں کھنڈنڈے تلک بئی۔ چیل
ایح ڈاڈھا دھک لگوس۔ دوا دارو کتوسے۔ آکھے میکوں پتر کن پھٹو ہونڈے
درتے مرساں۔ اخیر لگی گئی۔ فونہ بلا بھاگی رن ہس۔ پر اے پتر دے
درتے ساہ ڈیون دے شوق ایح بھکے بھانٹریں مکدی ویندی ہے۔
کئی پھیرے ملک ہوویں سڈوائے۔ آکھے مریں مادی جاہیں۔ ایٹھ
آٹک! ٹکر بھاجی تاں سوہنڑاں کھاسیں۔ ہن لسی ایح ٹکر مکول تے کھاوٹ
دا سنبہ فی تیڈی۔ طاقت ہو سی تاں بیمار سی نہ راہسی۔
آکھے — ہن بھلا کرن جوگی منی تاں..... مفتی باراں بنڑاں
بس میکوں دوائیں گھن ڈتیاں کرو۔ بس... ناتاں جھیرا لیاں ہا ناتاں بیا۔

ٹھیک ترے ڈینہاں بعد اُج ڈوپر ویٹے ہوکدی ساہکدی
آئی..... کچھ دتج بچکی، ہتھ دتج دلا "خیرتاں ہی صاحب خاتون!"
میں آویا۔ ہا ہا شکر ہے اللہ دا۔ اے گھن نکئی بی بی۔ میڈی امانت
رکھ چھوڑ۔

اچھا۔! ڈیکھا ہاں بھلا کیا دھدا بنائی و دیں۔ میں کھل تے
پچھیا۔ اڈوں لا غرہ تھیں نال گنڈھڑی کھولی..... تاں میڈی کھل وسم
گئی۔ اے اڈنا کفن ہا۔

ہنٹیں ہنٹیں بنو کنوں سیواتے آئی ہاں..... کھلے۔
اہرے ماسی۔ جیندے پٹی کچھوئیں۔ اپنے کم آپ کرنے چنگے
ہونڈین پتر۔... کھڑ.... کھڑ بھلا ہک بیا دلا گھدی آداں..... او
ڈنگوری پکڑتے باہر دوڑ پئی..... اتے میں اتھائی کے گنگ دم۔
بیا گھڑا گھن تے آئی..... اگلے دے نال رکھیس تے
پوٹلی انھاں دے اتے رکھ تے یں دو منہ ولایس۔ اگے خفن بنایا
ہم۔ وڈی بی بی جج توں نرم نرم اتج پساتے آندا ہا..... میں بے بختی
دے نصیب نہ ہا..... چندر دے چندر ہوا لونیدی ہم۔ ماہ رمضان
دے چندر وی کڈھیا ہم پتر۔

اُن سیتا ہا نا..... میڈی نوہنہ کڈھتے پالیں دے عید
دے کپڑے چا سیوائے ہن۔ اُج فجر ہند و قسڑی پٹی ہم تاں سوئے گز دا
ٹوٹا پیا ہا..... آہدی ہے اچھا اچھا پٹی نہ راہیس..... تھئی ویسی
سبھو کچھ۔ ول ڈنگوری تے رکھتے بہہ تھئی۔
ڈیکھ بی بی۔ میکوں پتہ ہے محلے والے چندہ کرتے خفن

بناؤں ہا.... گھروں کی نکلاں - زن چوسیل ہے - جتنا آوے کھوسج دیندے
..... ہنٹہ پٹے کچھ کینے - جڈن دا پتر شہر آگے روز مزدوری لگ دیندی ہس
..... کچی وحتی کوٹھا دی پودا گھدے میڈے پتر.....

اچھا بی بی.... اپنے اپنے دی کھٹی ہس جو مرضی کرے
لحظ جھنب تے دل ہولی.... فجر نال سنارے کول گئی ہاں.... والیاں تے
چھلا دیکھ - مریجی رکھی وڈی ہم - سوہگا تھیا -

ڈیکھ بی بی — میڈا پتر ضرور خبر کریسے تہا کوں - ایس پوٹلی
دیح خفن دے نال پوڑی کافور دی وی ہے.... پیاس شیش وی ہن -
دھنواؤن والی کنواری بی بی کیتے نواں جوڑا رکھے دیح — میں آکھ...
... میں بے سختی گنہگار دا لتھانہ ڈیوائے شائیں والی نیک مٹی کوں -

دلے دی رکھی ویندی ہاں - اتے ہاں اتلے خرچے کیتے سورپہ
دی لاتھے - ہن میں ویندی ہاں.... کڑکدی ڈوپہر کوں روزے نال او
پچی وستی ٹرگئی — میں آکھیا - صاحب خاتوں تیں ساکوں غیر سمجھے تہاں آکھ

نہ نہ بی بی نہ ایجھی گالھ نی - میں صدقے میڈی دھی.... دل دلاہ
ڈنس - ڈیکھ دھی آ - اپنی کمائی دیح شان ہے - رب ساری عمر شان ڈتی
ہے - کیتم تے کھا دم.... دل مرتے کیوں لاچار سی تھیاواں - جیندیاں -

حج رکھی ہم تہا ڈے نال، مویاں کیناں بی بی.... سانگتاں ساہ ہوندا نا -
شالا اپنے پوہرے واسی خفن ٹھمکاتے وسجاں.... سوہٹری
دے صدتے.... تے دل ڈوڈے چم تے اکھیں نال لیندی ٹرگئی....

اتے ہن کھڑی دیکر ویلے اوڈا پوتر آگے.... بی بی - میڈی
ڈاڈی اللہ کول گئی.... !!!

مآیا عورت

اڑی ایویں — تیکوں کھڑایا ہو سس! میں ایتھے
ہڈکیاں گھنڈے وجود کوں باہیں راج دھڑتے ہاں ناں لا گھدا۔۔۔۔۔ پر
میڈے دلا سے نے کئی کم نہ ڈکھایا۔۔۔۔۔ او تڑپ تڑپ تے روندی
رہی۔۔۔۔۔ کل تک جیڑا ممتا دا غرور رتا سخن بن تے اوندے
چہرے تے کھنڈریا ہا اناج پیل تھی چکیا ہا۔۔۔۔۔ میڈا دل لرز گیا —
میں ول الائی۔۔۔۔۔ شاید۔۔۔۔۔ چلیے وچ اکھ کچی ہوندی ہے
۔۔۔۔۔ ایڈا نہ او میڈی بھیڑ — دید ڈے پہاسیں۔۔۔۔۔ او ٹھی
دی کار تڑپدی تے بلکدی رہی —

نکا دی ڈسکیاں بھرن لگیا تاں میں آکھیا۔۔۔۔۔ ڈیکھ ایں
معصوم کوں خبر لگ گئی ہے۔۔۔۔۔ جو ما ڈسکدی پئی ہے۔۔۔۔۔ تہوں
ایہ دی تیڈی جھولی وچ ڈسکے پیے۔۔۔۔۔ کہ اچانک اوندی ہڈکی کھڑ
گئی۔۔۔۔۔ اوں جلدی ناں اکھیں پونجیاں۔۔۔۔۔ ہوٹ گھٹ تے
بال کوں ہاں ناں گھٹ گھس! میں شکر کیتا — کاش پتھر دی گالہ پہلے

چا آکھیں ایڈاں نہ رووے ہا
 دل ایں گیا جیویں او سب کجھ تھل تے پتر اتھ گم تھی گئی
 ہے نکا دی پھیلے چوں بھن سار گول مٹورا تھی گیا دل
 او اپنے پے نال چلی گئی میں بڈاں دی ماسی کوں بلٹ گئی ..
 ماسی مو بھی نظرے ہک ڈینہ الا اسی پئی
 شربا میوں شادہ دا ڈاڈا ہنکرا بندے اٹھے ویلے ہونڈے
 خط آندیں اماں میں بچے کوں تہا ڈے کن پھٹ ڈیواں —
 احکوں کئی نوکرتی پیا ملدا اختر ابدے جیویں اسی کئی چنگا نوکر
 ہیا پال آساں گھن آسوں
 میڈا ہاں پچھلے کندھے دینچ لگیا ایہ دل کئی نواں

شوہ ہے ماسی بولی ! ابدی ہاں کئی ڈیہاڑے آپ لا آواں !
 نوکری والی تھی ! تنگ بھیندی ہوسی ! جے پال گھن آواں تاں آپ
 کیوں رہ سگدی ہے ؟ تڑپ سے پھیٹی ، ماسی ہمتھ ملے
 کیا کراں ماسی کئی ڈیہاڑے کھڑ دینجو ! میں پنڈی
 دینجڑیں جے ایہا گلاہ ہے تاں میں اپنی مٹی کوں اُمتھ کے رہائی
 آساں !

تے دل مٹی دی ہال دی ہک ڈینہ دل آئے
 شادہ دیاں ہواٹیاں اڈیاں ہوٹیاں ہن اوندے
 شکدے دجود دی جاتے سواہ دا ڈھیر ہا اوندے شوخ اکھیں
 دسم چکیاں ہن میوں ڈٹھس تاں بکاتے گل لگی تیکوں
 آکھیا ہم نا اداں کینی اوں میڈی توہین کیتی

میں سپہ گئی! — جڑاں میڈی ڈولی اوندے گھر تھی تاں وی
اوں نے وڈی بے اعتنائی دکھائی ہئی میں ایوں محسوس کیتا
پرہک کلپکس آکھتے بھلا ڈتا ول میڈے پترو دی
پیدائش دی خبر پاتے بغیر کہیں وجہ دے ڈاہویں ڈینہ آتے اوں
نے میڈے سوال دا جواب ڈتا — بک بک ڈینہ اتح ساڈے نک
دے ہستالاں وچ ہزاراں پتتر جھدین — بک ایہ وی جم پے
ایڈا خوش تھی تے بھجی دی کیا لوڑ ہئی میگوں جم پے تاں
کڑاھ نظر وی آپوسی!

میں این تذلیل تے تڑپ گئی توں ابدی باویں
..... مذاق ہوسی تے میں وی چپ کر گئی متاں
میڈے ڈکھ دا اثر میڈے پال دے اندر لہہ ونچے ول
ثریا اوندے نال رہ تے میگوں بک بک ساہ وچ پال کوں
اپنے کول رکھن دا سہرا بٹہ ڈیوٹا پیا
جیڑھا اپنی رت کیتے جذبات نی رکھا او میڈا
کیا لگدے میں عمتا دے ہتھوں مزید بلیک میل نی تھی سگدی
اذفر اگر صرف میڈا پال ہے تاں ٹھیک ہے ایہ میڈا ہے ..
..... میں وی صرف ایندی ہاں اوں فیصلہ کن لہجے وچ
آکھیا میں ڈو جھے پال دے جھن تے اوندے تحقیر آمیز خیر مقدم تاں
نہ نقیسی ثریا!

ایہ میڈا فیصلہ ہے — جیڑھی اکھ اتح انھاں واسطے نفرت ہوسی
..... بے اعتنائی ہوسی میڈا اوندے نال کئی سنگ نی — بھاویں

دنیا دیکھے او انہاں دا پیو اسی کیوں نہ ہووے تنے دل اوتانوں
رشتہ وی تڑپ گیا.....

اُج کئی سالوں بعد میں دل شاہدہ کوں اول تڑپا
شکار بڑھے حالات دا مردانہ وار مقابلہ کریندے کریندے ..
..... اوں دے رستے وچ لالہ ارشد آن کھڑے انہاں پہوں
کوششاں نال اندیاں سُتیاں اکھیں وچ خواب جگائے شاہدہ
ہک دم دل چھک اٹھی - میں تے ماسی خوش تے مطمئن ہاں کہ شاہدہ
دل بک نارمل زندگی دی طرف تڑپئی ہے کہ
کہ اُج دل اوں تے فیصلہ سُٹرایا ہے کیناں کیناں ...

..... اوں اُج میڈے ہال کوں ناگواری نال اُٹاے او
کل دی ایہو کرہی آخر اوں نے میہکوں ہالاں کنوں دکھ سمجھے
تاں کیوں سمجھے میں پہلے ما ہاں پیچھے عورت!
لالہ ارشد صفائیاں بڈیندے لہیہے کہ میں آکھیم اڑی اوں تیکوں
کھڑوایا ہو سی کہ او چترک تے بولی پہلے دی میں ایہو آکھیا
میں ہال بے بارے نی کروا سکدی اصلوں کیناں ہرگز کیناں
میں شرمسار تھی تے رہ گئی اوں نے اپنے اگوں دودھ دے قدم ڈک گھنڈے -
او دل اندھاریاں دو لنگھ گئی اے - پر میں اُج دی پریشان ہاں کیا کیا ...
... اوں دی ممتا ہمیشہ تڑپدی راہی!

کیا عورت ما دے قدام اُج سدا مروی راہی!
کیا ما اپنی آپ "عورت پن" دا گھل گھیندی رہ ویسی؟

مستقبل

لیکچرز شروع کرنا توں پہلے میڈی عادت ہے
کہ پچھلے لیکچر بارے سوالات ضرور کریندی ہاں۔ حسب معمول اچ وی
رول کال گھن تے سوال کیتا۔۔۔۔۔ What do you understand
standing law of conservation of
Mass ?

ہک چمکدار اکھیں والی لڑکی کھڑی تھئی۔۔۔۔۔ میڈم۔۔۔ کیا
بقا صرف مادے کوں ہے۔؟

نہیں۔۔۔۔۔ توانائی کوں وی ہے۔۔۔۔۔ آئین سٹائن وی

مساوات $E=mc^2$ دی Explanation وی کل میڈیا خیال ہے کہ

۔۔۔۔۔ شریہ اکھیں والی لڑکی دی دوست کھڑی تھئی۔۔۔۔۔ میڈم

میڈا سوال اوڈے نال اسی متعلق ہے۔۔۔۔۔ ہک وجود دا جے مادہ گھٹا

پے تاں اوڈی توانائی وی گھٹدی پئی ہے۔۔۔۔۔ یعنی Energy ؟

no doubt ۔۔۔۔۔ ایہوں ثابت کرن واسطے میں ہک مثال ڈیندی

ہاں Atom میڈم — پلیز کیا اہم تہاں ساکوں کمپٹری کنوں
ٹ کے کچھ انسانی رویے جسم اور روح معاشرتی ایٹمکس یاے
کچھ گاہیں کرن دی اجازت ڈلیسو۔ میڈم انہاں سوالاں دی اٹھا ایشک
کمپٹری پڑھن دی وجہ کنوں اسی ہے روشن اکھیں والی لڑکی نے
ادب نال پچھیا،

کیوں نہیں میں خوشدلی نال جواب ڈتا۔
میڈم انسانی اخلاقیات دی کڈا ہیں سائنس نال camp
tely resemble کر سگدی ہے۔ مثلاً ساڈیاں وڈیاں
بڈھیاں اہدن ”سچ کون ٹینس نی“

گویا سچ ہک قوت ہے جیڑی فنا نہیں تھیندی
گواساں ایکن طول موج دی اکائی نال آکھ سگدے مس ایس
واسطے تاں اسی اے سائنس کینی سائنس وچ تاں اینڈا باقائدہ
ہک سکیل ہوندا پچھلی سیٹ دی لڑکی بڑی جرح دے موڈ وچ
ہئی میڈمے جواب ڈیون توں پہلے ہی پہلی لڑکی بولی
اطلاعا عرض ہے کہ اہم سچ اور جھوٹ پکڑن والے وجود اپج آپکے
گویا اے وی ہک Scientific calculation تھی چکے
پچھلی سیٹ والی لڑکی ملول جی تھی تے بہہ گئی
پہلی لڑکی دی ساتھی ول گویا تھئی — میڈم میں سوچیندی

ہاں سچ ہک قوت ہے، جے ساڈے وجود گویا Mass اچوں نکلتے
علیہ تھیندا ویندے۔ سچ دے صلے اہم کچھ نقصان چاونا پوندے
ہاں کوں لاؤچا تاں انسان دُبل تھی ویندے یعنی کے جتھاں

کندھ کوں کن ہوندے ہن — ابح اوکوں زبان بل گئی ہے —
سچ تاں فنا نہیں تھایا مس! انسان دے اندروں سچ بولن
دی توٹ گھٹ گئی ہے — ایوں کندھاں نے Balance کر ڈتے۔
میڈا سارا وجود لرز گیا — یا خدا..... اے نیکی جہیں

چھوہر کیڈا سچ بولیندی ہے۔

تاہم میں این جوش خروش دی فضا ابح "ہوں" آکھ
تے تھوڑا جہاں کھڑا پیدا کیتا تے ول..... بولی اگر سچ فنا تھی گے
تاں تساں ایڈا سچ کیوں بولیندی پے وے..... سچ بہر حال فنا
نہیں۔ سائنس دی بنیاد عناصر دے سچ تے ہے..... عناصر کوں
کتھائیں مصلحت، مروت دی ضرورت فی پونڈی..... انھاں دا
behaviour تمام کرہ ارض تے یکساں ہونڈے۔ یکساں

حالات تے جبکہ انسان، جذبات، شعور اتے ماحولیاتی فضاء دے
علاوہ کجھ اخلاقی ترجیحات، مذہبی اعتقادات، معاشی حقائق،
معاشرتی سٹاپ دے لحاظ ناں مختلف حصارات ابح تقسیم ہن۔
انسانی رویے کوں..... اُساں کہیں وی مستقل اصول تے تمام
وقت دی اکائیاں ابح ہکوجہاں عمل یار دے عمل فی رکھدا.....

اچن میڈی کالھ جاری ہئی جو "بل" تھی گئی۔ لہذا میں کلاس روم
اچوں باہر آئی خوشی دے ہک تاثر ابح میں اپنے آپ کوں آکھیا...
میں این قوم دی لڑکیاں دے مستقبل توں اگلے سو سال تک پُر امید ہاں۔
یکلخت میڈیاں کنال ابح اندروں ہک آواز آئی، "روشن اکھیتس والی لڑکی
نے ڈائیس تے ہتھ مارتے ایدی پئی ہئی جی میں آکھیا ہم ناں ابح کمٹری
پرٹھن ڈا میڈا موڈ کیٹی..... لہذا تہا کوں وی نہ پرٹھن ڈیساں....." اکیجھا

سوالیہ نشان

۹

تلی کوں پیسے ڈے تے جلدی جلدی کھڑکی اگوں رکھے بکس تے کبل
دجھیا - ترہیاں بالاں کوں سیٹ تے پلہاتے ہیں ہک لمبا سا گھدا -
کمپارٹمنٹ وچ رش ہا جو لوگ ہک پے تے ڈھاندے پے ہن - حیرت
نال میں خود کوں ، بالاں کوں تے سامان کوں ڈٹھا - کیویں این طوفا
وچوں راہ بٹاتے میں چھیکڑی چنڈ تیں آپجی ہاں والاں کوں
ٹھیک کیتا بوچھن جھڑنیدے ہوئے میڈی دید نال والی سیٹ تے دراز سالہ
پڑھدی ہک خاتون تے دسج پئی -

پرائی سنجان دے پچھانویں ودھدے گھڈے لیسے - پر واضح
سنجان نہ اُبھری - نظراں دی تالیش شاید اتیدے انہاک وچ خل
پاتا جو اوں اکھ چاتے میڈے پاسے ڈٹھا - عذرا نال اسی اتیدے
ہوٹھاں وچوں نکلیا -

ناہید! ہک دم میکوں یا داگیا - اگلے لمحے اساں انتہائی گرجوشتی نال
بغلگیر ہاسے -

کیارنٹ وچ اچاں تیئں پل ہئی — گاڑی کول ٹیشن چھوڑے
کافی دیر تھی گئی ہئی — پر مسافراں سامان واسطے نہ اپنے واسطے جا
بٹا سکے ہن — ناہید دی سیٹ ریزرو ہئی — پس واسطے او دڑے
آرام نال لیٹی ہوئی ہئی — اے ہن باقاعدہ پروگرام نال سفر کرن دے
مرے! یں سوچیا — ہک یں ہاں جو فجر تک میگوں پتہ نہ ہا جو دانہ
پانی چھکی کھڑے —

اسد کول شیو کیتے گرم پانی ڈے تے یں ناشتہ بناؤں پھندی
پئی ہم جو لالے اصغر در وچوں سرکڑھیا — انہاں کول ڈیکھ تے خوشی نال
آملیم — اسد کول پھنریں ہوئیں انہاں ڈسیا جو خدا میگوں بہتر سجا
ڈیتے تے او ساکوں گھنن آئے ہن خوشی میڈے انگ انگ وچ چھلاں
مارن لگ پئی لالے دی شادی کول اٹھ سال تھے ہن — اچاں
تیئں ہال بچہ کائنا ہا — پس مایو دے سامنے اساں ڈوں بھینڈ
بھرا ہاسے — اماں ہر دم جھولی چاچا تے دعائیں منگدی ہئی —
تے اُنح آساں مراداں دا ڈیہاڑا ہا — میڈے بابل دے
گھر خوشیاں دے وارے اٹے ہن — تیکھے تیکھے بکس بناتے
بالاں کول پیار کیتا — لالے تے اسد شام کول کجھ ضروری کم نبیڑ
تے آؤنا ہا، پر میڈے کیتے پل پل بھاری تھی گیا — دل آکھے
اڈاری مارتے بہاول پور پہنچ وںجاں — تہوں یں پہلے ٹر پیسہ.....
ناہید چنگھاں سنگوڑے میگوں تے میڈے بالاں کول بلہایا —
ماضی دے بہوں سارے اہم تے غیر اہم واقعات ساڈے آسوں پاسوں
آکھڑے یاداں دے افق تے ہک ہک کرتے بے شمار تارے چمکن

لگ پئے —

ایں جگہ روشنی تے مڈتاں بعد ملن دی انوکھی ٹھاڈل نے
گرمیاں دے سفر دی خاص کوفت تے تھکیر کنوں ساکوں آزاد رکھیا۔
ہوش ہوں ویلے آیا جڈاں سفر مکن والا ہا۔ پلیٹ فارم توں باہر
آتے یں ماڈل ٹاؤن تے اوں نے سٹلاٹ ٹاؤن دی ٹیکسی گھدی ،
ایں وعدے نال جو جلدی ملسوں —

ناہید تے یں نیگے لاتوں کھٹے راہندے ہا سے نال کھڈ دے ،
نال پڑھدے ، ڈاہویں تک ساتھ رہیا۔ یں کالج داخلہ گھدا تے
ناہید دی شادی اوندی بوا دے پتر مرتضیٰ نال تھی گئی نیگے لادی منگ
ہئی ناتاں ما ، بھراواں تے خود ایندے اباجی کوں دی دلوں اے جوڑا
نہ بھاندا ہا نہ مردے ویلے بھیٹن نے اکھیتں وچ ہنجوں بھرتے
بھراکوں سوال کیتا ، تاں اوندی دل رکھن واسطے انہاں نے اقرار کر گھدا۔
مرتضیٰ تترندہ صاحب خان دے زمیندار دابکو پتر ہا۔ چھوٹی عمراں
وچ ایندی ما مرگئی تاں پیو نے اپنا سارا پیار تے ساری توجہ مرتضیٰ
واسطے وقف کر ڈتی اوندے سینے وچ پیو دے نال نال مادا دل دیا
دھڑک اٹھیا۔ ہر دم ایہو احساس راہوے جو پتر کہیں قسم دی کمی دا فکار
نہ تھی ونجے محبت دا مارا پیو انجانے وچ اونکھی نظر ونچا ہیٹھا۔ جیڑھی ہر
پتر کون راہ راست تے رکھن واسطے ضرور ہوندی ہے۔ اوندے تے
فاوالی چشم پوشی غالب آگئی تاں پیو والی باریک بینی مکدی گئی نتیجہ اے نکلیا
جو مرتضیٰ وکھڑن شروع تھی گیا۔ پڑھائی وچ اوندی دل نہ لگیا۔ مرم
تے اٹھ پاس کیتونس ایڈے ناہید ڈاہ کیتیاں تاں یسین شادی مطالبہ

ما

کر ڈتا۔ یسین دی کوئی خاص عمر تاں کاٹنا ہئی۔ پر پتر پاسوں مایوسی شہرگ
دج نوکیلی چونبھ بٹ تے روز بردز دڑ دی گئی۔ تاں لہو دا قطرہ قطرہ
جھڑ پے گیا۔ توں مضمحل مقینے گئے تے وقت کنوں پہلے بڑھیا
اگوں آکھڑا۔

مرفضی دی ماہرات خواب و بچ آون لگی تاں او سمجھ گیا جو میں
حیاتی دادھاگہ ٹرٹن والا ہے مرفضی کون جلدی جلدی پر ناتے پسح پمچ
او اپنی تربیت دی سرماندی و پنخ سستا۔

انہاں ڈینہاں اسی ناہید دے ابا جی نے سٹاٹ ٹاون کو مٹھی بنوائی۔ تاں
اے سب نویں کو مٹھی وچ چلے گئے۔ کچھ عرصے بعد سٹیا جوائنڈے
ابا جی دا ہارٹ فیل تھی گئے۔ حالات کچھ ایس گڑبچ گئے جو ہک بے دی خبر نہ
ہئی ہک شہر وچ راہنڈے ہوئے فاصلے حاصل تھی گئے۔

ابرغٹ ٹرین وچ ملی تاں بہوں کجھ پچھن واسطے ہا۔ پروقت گھٹ ہاییا۔ اوں اتنا ڈسایا جو اولاہوروں پئی آندی ہے اتھاؤں دے مک دواسانہ ادارے وچ ریسرچ آفیسر لگی ہوئی ہے۔ میڈیاں اکھیں پیٹج گیاں..... صرف میٹرک پاس! تے ریسرچ آفیسر؟ شاید ناہید نے میڈیاں اکھیں وچ حیرت دی اے تحریر پڑھ گھدی ہئی۔
تہوں تاں مسکتے ہولی۔

میں کیمسٹری دیکھ ایم ایس سی سے دل پچھن لگی۔ توں
کتنوں سے؟ پڑھیو کتنے تائیں؟

یہ سوشل سائنس وچ ایم۔ اے کیسے۔ تے میڈا گھر والا، اسد
 پاک پتن وچ، ایک فیکٹری دا مینجنگ ڈائریکٹر ہے اسوں اتھاہیں رائنڈے

ہیں اے سب ایندے سوال دے جواب دے وچ میں ڈسایا تاں ہسی پر
حالی تیں ادحیرت میڈی نظر اچ موجود ہئی جو اتنے وچ گاڈی لودھال
ٹیشن تے اکھڑی دھچکے نال میڈے پتر منصور دامنہ کھڑکی نال ٹکرایا تاں
ہوٹھ وچوں خون نکلیں لگ پیا، خون دی سُرخ پتر دے ہوٹھاں دے
پھیلدی ڈیکھ تے میڈے تاں ہوش اڈ گئے۔ سب بھل بھلا اڈکوں
کلوی کرادوں کیتے ٹائیڈٹ گھن گئی دل سامان کٹھا کرنا ہا جو اگلا ٹیشن
بہاول پور ہا۔ — ہیں گالھوں کئی سوال دل وچ ای رہ گئے۔

گھر پچھیم تاں مبارک سلامت دا شور اٹھیا۔ بہوں مصروفیت ہئی۔
پر ناہید ایس سارے شور شرابے تے بے پناہ مصروفیت وچ دی
میکوں بار بار یاد آندی رہی —، میں ساری تفصیل چاٹن واسطے بے
حد بے قرار — تیز دھیر کیڑھے حالات وچ چھٹیا — ؟

مرتضیٰ کتھ ہے ؟

بال ہینس — ؟

جے کراہیں — ہن تاں نال کیوں کائیسی — ؟

اتے ڈھیر ساری تعلیمی مشقت — ؟ تے دل نوکری ؟ آخر

اے سب کیا اسرار ہن پے — ؟

صبر دایار نہ رہیا تاں ناہید دے ڈسائے پتے میں اوندے گھر
ٹریبی — اوتاں خود جیویں حال پھولن کیتے بیقرار بیٹھی ہئی —، سنجواں
تے آہواں دی گج دس اچ زبان کھولیس —

عذرا اے تاں تیکوں پتہ ہے جو میکوں پڑھن واکید شوق ہا۔
جیں دیلے میڈی شادی تھئی، میکوں صرف پڑھائی چھٹن دا غم ہا۔

اماں میڈی جدائی کوں رووے تے میں کتاباں دے وچھوڑے کوں
مُرتضیٰ کیا شے ہے — میں ایندے بارے وچ کچھ نہ سوچیا
ہا۔ عمر تھوڑی ہئی۔ شاید ایس واسطے !.....
اے تاں تڑدے ویلے آبا جی نے ڈسایا جو او صرف مڈل پاس
ہے۔ پتر تیں کنوں پیا دی ہر طرح گھٹ ہے —
نال اسی نصیحت کیتو نے۔ او تینڈا مجازی خدا ہے تے ایہک وڈائی
ہے۔ جیڑھی اونکوں تینڈے تے حاصل ہے۔ پتر اوندے احترام
تے قدر کوں جانیں!

توں میڈی لاڈلی دھی ہیں۔! اے در تینڈے تے ساکھلا رہی،
صرف ہیں شرط تے جو توں کھلدی آویں تالاں !..... اصل گھر ہن میڈی
دھی تینڈا او ہو ہے — میکوں تینڈے تے ماٹ ہے میکوں یقین
ہے، پتر توں میڈا سرناں نویں۔

آبا جی نے اے سب رُک رُک تے آکھیا ہا ہک ہک فقرہ حلقِ اِبح
پھس پھس تے پیا نکلا ہا۔ شاید انہاں کوں وی احساس ہا جو اے
سب کتنا مشکل ہو سی۔ درد کچھ سویا تھی گیا۔ پر اکھ نم ہئی اے لفظ
میدے ہاں تے ایجھے لکھے جو کہیں ویلے نہ بھلا سگیم — !!

پہوں درد نال ہنجاں بھریاں اکھیں چاتے میں دوں ڈیہدے ہوئیں
ہولی..... عذرا..... مُرتضیٰ دا احترام صرف ایس خیال نال کیتا
وِخ سگدا ہا جو او میڈا مجازی خدا ہا۔ ورنہ کوئی گالہ ایجھی نہ ہئی جو
طبیعت جھکے ہا۔ کھل ہا سے دی گالہ کرے تاں ایویں لگے جو سوٹا چا مارسیں
میڈیاں ہزار ترکیباں بیکار گیاں جو اے ڈھنگ نال رہوے پر کچھ نتیجہ نہ نکلیا۔

فجرِ نال اٹھی تے تلی تیل دی سراج گھتے، ہک ہک سرمہ اکھیں اچ پاتے، جیس ویلے اولہیاں لمبیاں مچھاں کوں وٹ ڈیوسے تاں عذرا...! میڈی روح پھٹکن پے ونجے۔ سونے تے سہاگہ جو گل کالے نیلے چولے سنہری تے چٹے تیلے نال بھرواتے پاؤن اینکوں بہوں پسند ہن۔ رقی ساوی چوکر می والی ننگی دے جیڑھے ویلے ٹیک کڈھ کرے تاں مارے کراہت دے ول آکھے منہ ولا گھناں پرستھاؤں آبا جی دے الفاظ ہوا دے مونڈھے تے ہراندے سماعت نال آٹکراؤن — خون دا گھٹ پی تے خوش دلی ظاہر کراں — کم کار تاں مرتضیٰ دے وس دا روگ نہ ہا۔ جے تیں چاچا چنیدا رہیا — سب ٹھیک چلدا رہیا —

میڈی وڈی بد قسمتی جو چاچا کھل ڈوہینے جی تے ٹر گیا میں اچ تیں سوچنیدی ہاں عذرا...! جو بوا منگ تے ٹر گئی، تے چاچا پرنا تے، کیا انہاں دی حیاتی دا مقصد میڈے مقدر نال کھڈن ہا...؟ تاں میکوں لگیا میڈے سامنے بیٹھی ناہید دا وجود ہوا وچ تحلیل تھی گئے تے ہک سوالیہ نشان اُتھ اُبھراے —!

چھوٹے لادیاں منگاں، بے جوڑ شادیاں، زورے دے گلاویں، اے سب بھولے بزرگاں دیاں خوفناک صداں ہن...! اے بزرگ... ہا اے بزرگ مجرم ہن۔ ناہید دے مجرم! ناہید سنویاں بیاں نینگریں دے مجرم، بہوں سارے نینگراں دے مجرم میڈی نوں نوں چیک چیک تے انہاں مجرماں کوں ہکاں مارٹ لگ پئی — کوئی آوے، کوئی تاں آوے تے اینکوں جواب ڈیوسے۔ اے

سوالیہ نشان کتھ کتھ نی اُبھرے پر جواب کوئی نی ڈیندا - بھرم
اِٹاں بھرم رکھی وِرن —

میڈے سینے وِج دردیاں چوکاں اُٹھن لگ پیاں - جا جاتوں
ترکی کچی کندھ دانگن میڈا انگ انگ ترٹن لگ پیا ہا شہر اتح پلی سبھی
اے چھو کری بہوں نازک مزاج ہئی ایندے اُٹھن بہن وِج بہوں
وِتارتے تمکنت ہئی سکول دے ڈرامیاں وِج شہزادی وا
رول ہمیشہ ناہید کرئیدی ہئی ، کچھ اپنی مَن مرسہنی صورت تے کچھ بے
پناہ وِتار دی وجہ نال اے رول ایندے اُتے بہوں سجدہ ہا -
ناہید ای کیا انہاں دے گھر دا ہر فرد بہوں نفیس ذوق دا مالک ہا -
میڈے ابا جی دا تعلق دی دیہات نال ہا - ما دی اُن پڑھ
ہئی پر گھر دا حسن تے گھر دالیاں دے طور طریقے بہوں سلجھ ہوئے
تے دل بھاوئے ہن خوش الہامی تے خوش گفتاری انہاں دا طرہ امتیاز ہئی -
ناہید دی بوائے اُڈا پے لیں توڑا جو رہندے دیہات وِج
ہن — پر طور طریقے جٹا کے نہ ہن - پتہ نی مرتضیٰ کیندے تے
گیا ہا - خود لیں بارہاں پڑھیا ہو یا ہاتے اگلے وقتاں دی پڑھائی
دی بہوں اعلیٰ ہئی پئی - بیو نے سرمہ دا زور لایا کہیں طریقے مرتضیٰ
پڑھ پودے - مرتضیٰ کوں شہر وِج کراہیں ہوٹل وِج دی داخل
کیا پر ہر جاتوں اپنی کندھنی نے نالائق دے گولڈ میڈل
گھن تے دل آیا — !

دگرے تگرے جٹاں دی صحبت وِج اوکوں روحانی خوشی
تھیندی ہئی — جے صحبت ای پڑھے دی ہووے تاں جاہل دی

چنگے اطوار دے مالک بن دین پر کچھ حاصل کرنے سے سکھنے دا
جذبہ موجود ہووے تاں.....! کچھ دیر چپ رہ تے دل
سلسلہ کلام جوڑئیں ہوئیں بولی، چاچے دے مرٹ دے بعد
تاں انہاں کوں کھل کھینڈن دا موقع مل گیا۔ خوشامدی راہکاں
تے پاڑے دے زمینداراں دا ہر ویلے کٹھ رہندا ہا۔ ڈیکھ
بھال کرن دی کوئی ضرورت نہ ہئی سب لوگاں تے چھوڑ چھاڑ
اد تفریح دا تھی تے رہ گیا۔ — ترچھ تے کتیاں دی لڑائی پسندیدہ
شغل ہا۔ — ڈاند بھجاون تے شرطیں لادن زندگی دے فرائض
بن چکے ہن۔ — دیگاں پک پک تے تماشے والی جاتے چونڈیاں
ہن۔ — مطلبی تے اچکے ہر طرح لٹن کوں لگے ہوئے ہن۔ اے
اپنی زمینداری تے نیامنی دے گھمنڈ راج چادر کنوں ددھ پیر
ودھیندا ودھیندا تے اپنے آپ کوں بیاکنوں اچا محسوس کریندا
رہیا۔ — ہوئے ہوئے زمیناں وکن لگ پیاں یں ہر طرح کوشش
کیتی جو اے سنبھل ورنجے کئی پھیرے ول آکھے جو گھر دل دتیاں۔
اباجی دے الفاظ یاد آدن تاں بہہ رہوں۔ — کچھ ہووے۔ — ادھیڑا
گھر ہاتے مرتضیٰ میڈا سہاگ۔ —! اے بہوں تلخ حقیقت ہے
عذرا۔ —!

دلاں دے میل بنا دی سہاگ ہوندے۔ — پتہ نہیں یں سوئیاں
کیتی ڈیکھاوے دا سہاگ و دیاں مینڈیاں ہوسن۔ — ہک ٹھڈا ساہ
ہکے لاساں ڈوہاں دے اندرون نکلیا۔ —
مرتضیٰ کوں گھر ہاں تے میڈے تال کوئی دلچسپی نہ ہئی۔ — جے

وَنجے۔ ھُن سوال ٻالاں دے مستقبل دا وی ھا۔ انہاں تے نظر
پودے تاں دل جیاتی دا ارمان، کتھاؤں سرچنیا نظر آدے۔

تیبڑے کتی ٻال ھن — ھُن کتھ ھن — ؛ میں فوراً پکھیا۔
دھی تے پتر ہے۔ شمع بھر جانی نال بزار گئے ھن۔ توں اتھاں
کیویں آیوں — ؛ تے مرتضیٰ کتھ ہے میں اوکھ چائنا چاندی ہم
جیڑھی ایں طویل جدوجہد دا آغاز ثابت تھئی ہئی۔!

ڈسندی ہاں۔ سب ڈسندی ہاں.....! جے میں اچ اے
سب کجھ نہ ڈسایا تاں میڈا ہاں ڈلیج ویسی توں یقین کر۔ میں اچ
تیں اپنا درد کہیں کوں نی پھول سٹایا۔ جو کجھ لوگاں ڈٹھا، ڈیکھ گھدا۔
دل تے کیا گزری ہے۔ کہیں کوں نہیں ڈسایا۔ پر اے تاں میوں
ھُن پیا احساس تھیندے جو ڈس ڈیون نال، ڈکھ سٹا گھن نال
انسان خود کوں کیویں ہولا محسوس کرنی دے..... ہا..... تیبڑا
سوال۔! اچانک اونکوں یاد آیا جو میں کیا پکھیا ہا۔

تاں سن مرتضیٰ ترنڈے ہے تے میں انج دی اونکوں فرض سمجھ
تے ہر مہینے خرچہ بھجندی ہاں۔!

آخر او میڈے ٻالاں دا پیو ہے نا۔ تے ڈوجھا سوال جو
اتھ کیوں آیم۔ تاں اے وی سن گھن۔!

جڈاں کجھ نہ رہیا تے ہر دیلے دے لفنگے یار جھوڑ چھاڑ گئے۔
مرتضیٰ ھُن نشہ دی شروع کر ڈتا۔ مدہوشی تھئی تے او تاں تلخیاں،
بجل ویندا ہا۔ پر حقائق دے خونی آرے اپنی جاتے قائم ھن گھدا
سامان وک تے نشہ دا سامان تھیندا رہیا۔ جے کہیں طرح روٹی

دا انتظام کراں مرتضیٰ بالوں دی بھک سہ تے اپنے لاڈلے کتیاں کوں
 دینج سٹے۔ کتے ادنکوں آساں سب کنوں پیارے صہن۔ کیڈی
 ناقابل یقین گناہ ہے پر اے سچ ہے۔ آخر اے کتے ایندے
 شوق تے بخت دے زلنے دی یاد صہن۔ تے اے انہاں دے
 وفادار ہن۔ ہک ڈینہ جیڑھے ویلے میں اپنی آخری مندری دیچ
 تے اٹا منگوایا، روٹی پکاتے بالوں تے اگوں رکھی تاں ول ایگوں
 کتے یاد آگئے۔ چاتے دینج لگاتاں بالوں دیاں اکھیں دتھ پجری
 بھک ڈیکھ تے میں ضبط نہ کر سگی۔ منع کیتم تاں نشے دتھ پڑے
 مرتضیٰ میکوں کیاہ دی کار پنچ چھوڑیا۔ پر میڈا ہتھ ول وی روٹیاں والی
 چنگر دتھ رہ گیا۔ سارے بت تے نیل پئے گئے سہرمتھا پڑیج گیا۔
 دل وی آلا نہ کڈھیم۔ مرتضیٰ دی کاوڑ دل وی نہ لتھی۔ آخر میں
 اے جرات کیوں کیتی؟ ایندا راہ کیوں ڈکیا۔؟ اوندی برداشت
 کنوں باہر ہا۔ اے سب میں بالوں کیتے کیتا ہا۔ نا۔ اوں
 بالوں کوں چاتے کھوٹی دتھ سٹ گھتیا۔ صہن تاں میڈیاں ارداساں
 عرش تیئں دینج بیجیاں۔ لوگ میڈا آلاسٹ تے آئے بالوں کوں
 کڈھیا پیٹ دتھ پانی چلا گیا۔ انہاں وی حالت خراب تھی گئی
 پتہ نہیں کنہاں ترلیاں بالوں کوں ہوش آیا۔ مرتضیٰ جھکیاں مرئیا
 باہر چلا گیا ساری رات بالوں کوں جھولی دتھ گھن تے بیٹھی رہیم۔
 میڈا انگ انگ چورہ ہا سردے پڑیجٹ نال چکر پے آندے صہن۔
 اکھیں دتھ جھڑی آگئی۔ باہر قطرہ قطرہ آسمان پگھرا رہیا، فجر
 کوں چواں پاسوں جل تھل ہا۔ در دتھ آیم تاں اے ڈیکھ تے

میڈے دل و دھن خیال آیا۔ کیڑا فرق ہے۔ ڈوہاں جھڑیاں و دھن
ہک دسے تاں ہر پاسے ساوڑل بچٹ پوندی ہے تے ڈو جھنال
تن دی چوڑی کھر کھرتے مک ویندی ہے۔

اے بس انتہا مائی عذرا۔! اکھیں ول دس پیونس۔

حیرت دے مارے میڈا ساہ سینے و دھن اڑ گیا۔ ایڈا ظلم دی
تھی گدے! قدرت اتنی بے رحم آخر کیوں تھی ویندی ہے کیلجھٹن
کوں آگیا۔۔۔ اوہ۔۔۔ میڈا سر بھنوں پے گیا۔ جلدی نال یس
گلاس پاتے مٹھ نال لایا۔ شاید کچھ ٹھاڈل پودے۔ عذرا
عورت سارے غم برداشت کر گدی ہے۔ پر ادلا د کیتے
جیڑھے دیلے کوئی خطرہ نظرے برداشت جواب ڈے ڈیندی
ہے! کڈاپس ول اونٹن دھن انہاں دی جان نہ گھن گھنے۔
کئی دسواس آون۔۔۔ ابا جی دی نصیحت کوں ادلا دے مستقبل نے
نے بھلاوٹن تے مجبور کر ڈتا۔ یس گوڈے گوڈے برسات داپائی
جھاگ تے بس تیئں آگیم بہا دل پور آئی تاں شمع بھر جائی نے وڈا
سہارا ڈتا۔ یس نوکری کرن چاہندی ہم پر اوں پڑھائی جاری کرن
نوا مشورہ ڈتا۔ کہیں جنگی نوکری تے لگسیں تاں ادلا د کوں زیادہ
کچھ ڈے لگسیں۔ اوں جیڑھا کچھ ساڈا ہے تیڈا ہے۔ اوڈے
لفظ ہر جاتے میڈا سہارا بیٹے۔!

بالاں دیاں ساریاں ذمہ داریاں نہوں نے چاگھدیاں رات کوں
اپنے کول سما دے جوئیں آرام نال پڑھ سگھاں۔ کپڑے، غذا!
بیماری سیماری غرض سب دانکر اد کرے۔ میڈی ہر ضرورت دا احساس

اد کرے — شمع میڈے واسطے نیکی تے محبت دا فرشتہ ثابت
تھی ہے عذرا —! میڈی لوں لوں اوندی احسان مند ہے —
کتنی عظیم عورت ہے — بے اختیار میڈے مونہوں نکلیا —!!
بہوں عظیم —! ناہید نے دڈی عقیدت تے محبت نال اکھیا —
بھراواں دے مان چنگیاں بھر جائیاں نال ہونہیں جے بھر جائی چنگی
ہے — تاں سمجھو پیکا گھر کھلا ہے در نہ کجھ نی — جے اے ناں ہونہی
تاں میڈا کیا بڑا —!

بے شک ناہید! اجن دینا ویتھ نیک لوگ پے حن میڈا ایمان ہے
جے نیک بندہ جڈاں ہک دی نہ رہیا ہوں ڈینہ قیامت آدسی — اتے
حالی قیامت بہوں دور ہے لفظ منہ ویتھ حن جوہک پروتار خاتون
چار بالوں نال اندر داخل تھی — شمع بھر جائی —! ناہید نے جلدی
نال ڈسایا — تے میں ہک پل ضائع کیتے بغیر اٹھی تے انہاں کوں پیٹ
گیم — ایندی وجہ شاید عقیدت ہئی — جیڑھی انہاں دی انسایت
تے عظمت دے مارے جان تے میڈے دل ویتھ پیدا تھی گئی ہئی
میڈی گرجو شتی تسم ہن تے انہاں دے چہرے تے کھنڈ گئی — کول
بہنیں بالوں دا تعارف کر دایونے — بڑا یارھاں سالوں دی عاضی
تے تقریباً چوڈاں سالوں دا وقاص ناہید دے بال ہن تے انہاں دی
برابر عمر دے بڈو بال شمع بھر جائی دے اپنے بالکل انہاں ویتھ فرق نہ پیا لگے —

ساوِل

جناب والا!

گزارش ہے — جو کل توں ہفتہ شیخ کاری شروع مقید ہے۔
میں اے ہفتہ اپنے گھر گزارن چاہنداں لہذا میکوں ہک ہفتہ دی اتفاقی
رخصت عنایت کیتی دے تھے میں اس کیتے —!

لاحول ولا قوۃ — درخواست کوں ہک پاسے سٹینڈ میں ہوئیں
باس بڑ بڑ کینتی — مسٹر فیصل کوں میں کن بھیج — انگل بل توں چاتے
حکم ڈتا گیا — چراسی غریب اڈیاں تے بھوں گیا —

اگلے لمحے مسٹر فیصل درخواست دی ہئی کاپی ہتھ اتھ پکڑتے سامنے آن
کھڑے —!

”مسٹر فیصل! میں دعا چھٹی نال کیا تعلق ہے —“
باس دی کرٹکدی آواز کندھ نال مکرائی —

”اے میڈا ذاتی معاملہ ہے سر —“
مگر میں چھٹی SANCTION فی کر گدا — آخر کوئی تاں جواز ہونا
چاہیڈے اتنی چھٹی دا —“

”میڈے کول جواز دی ہے تے قانونی حق دی، باہروں ولدے اول
دل آکھا — میں ہر صورت حال دا مقابلہ دی کر گداں —“
”رک فیصل! پیر جھنب گئے — پر منہ باس دونہ ولایس —
ایڈے فیصلہ اتے بے خوف ہجے نے باس دی آکڑتے ضرب لائی ہائی —
مضروب باس نے اپنے کرچیاں تھینڈے وجود کول سنبھالا ڈینڈے ہوئیں
آکھا —“

تھاڈا حق ضرور ہے — مسٹر فیصل! پر درخواست پڑھتے
تجسس ابھر دا ہے — شجرکاری مہم ایتج بطور خاص گھر و بچن —
چہ معنی دارد —“

جھتاں تائیں میں چاڈاں، تساں پھل بوٹے فی لا گدے —،
کیوں جو تھاڈا فلیٹ ستویں منزل تے ہے — اتے بہوں سوڑا
دی ہے —“

”میڈا دی ایہو خیال ہا — اوں انتھائیں کھڑے کھڑے سوچیا جے
ایں سوڑا تے خوشحالی دی آس ایتج میں شادی دے بعد ترائے سال
ایویں دنیا پیٹھاں — بوٹے لاوٹ توں گرنیر کیتم — تاں ”سادیل“
بغیر ہاں پیا سوڑا تھینڈا دینڈے — دیہڑا سنبھا رہ گے — میڈا

ات کے یس بڑھا ضرور لیاں — "فلٹ" اتح کیتاں — "گھر اتح!
— دل ای دل اتح — گویا اداں نے باس دے سوال دا
جواب ڈے ڈتا — پر ایندی ظاہری خاموشی باس دے متھ تے
وٹ ودھیندی گئی —

دل — فیصل بھوں تے باس دو ڈٹھا — اتے سر!
چھٹک تے تیکھے تیکھے قدم چنیدا باہر دو نکل گیا — اے کیمپی ٹھک
ہے۔ جیس میگوں ایڈی جرات اتے بے خونی ڈتی ہے —
اپنی بہادری اتے نازاں گھر دو ٹر پیا — ایں گالھ کنوں بے خبر جو نہ
او گریز خالفا اڈنا منشا ہا — اتے نہ اے آمادگی، محض مشیت دے
ہتھ اتح زندگی دے وسیع بساط دا ہک بے دس مہرہ — جڈاں
مشیت چاہے۔ جتنا چاہے اداں کنوں کم گھن گدی ہے!

اکھ دا عذاب

اندھارے دی گھوگ جھولی وچوں سو جھلا کنٹراواں کنٹراواں چدھار
بانٹڑے ڈیندا بھنا..... تاں دید دی اکھ جھمک تے اچاک تھئی.....
جاگدی اکھ دا راج تھیا تاں پہلا منتظر ایہو نوشتہ دیوار ہا.....
ہر پاسے لکھیا ہا..... — ”اکھ عذاب ہے“ — ”اکھ عذاب ہے“
اکھ جھمکنا بھل گئی.....
پے ڈیہاڑے لکھیا ہا.....

— "میکوں میڈیاں اکھیں کنوں بچاؤ" —

— "میکوں میڈیاں اکھیں کنوں بچاؤ" —

ویلیاں دیسپریاں اکھیں گھن تے اور سارا ڈینہ ہک پئے
توں کچھ سے ریہے ایہ کیوں لکھے؟ "ادکون ہے؟" —
— "کیا اہدے؟"

اگلی سویل کنڈھیں ول چکیاں

"ساکوں ساڈیاں اکھیں کنوں پناہ ڈیواؤ" —

ساکوں ساڈیاں اکھیں کنوں پناہ چاہیدی اے — !!!

بُن شہر دا وڈیرا شہر دا میسر ہر کنڈھ کنیں پُجیا
ہر کنڈھ نال کن لائس
اکھ غذاب ہے؟ اکھ کنوں بچاؤ — کیجھی گالھ ہے؟؟؟

میٹر جیڑھا وسیب دا سیاٹا ہا — سوچیں پے گیا
یارو غذاب تاں پانی دا ہونڈے چھل دا ہونڈے
پانی دا غذاب ..؟ پیر کو پانی تاں جیاتی ہے پانی

وجود دی ابتداء ہے دل ہا — غذاب ہوائیں ہونڈین —
ہوائیں؟ کو کو ہوا دی ٹھاٹھ ہوا دی

گرمی تاں رنگ لیندی ہے موسم کوں کیناں سیں کیناں
ہوا لازم ہے ہوا لازم ہے اچھا دل

..... سوچاں متھے تے ساپنے وانگہ یکے لیندیاں ٹرپیاں
ہا غذاب زمین دی گردش اریح ہے اُدوں گچھ لدھی

..... دل دلیل الائی زمین دی گردش تاں ڈینہ تے رات

دی لک چھپ دی ہے بھلا دل کیوں
..... کیوں بھلا

زہج تھی تے سر پکڑن پر اہج دا مسئلہ تاں " اکھ دا
عذاب ہے " دل مسئلہ مجسم کھڑا ہا
ہن نوشتہ دیوار اجتماعی ہا لہذا میٹر دی اکھ جھمکناں
بھل گئی —

شہر دا ہک ہک بندہ پیش کیتا گیا تحریر دا خالق کئی
نہ نکلیا نہ کوئی شرح کریندا ہا
دل دی مطالبہ اجتماعی ہا

— "ساکوں ساڈیاں اکھیں کنوں پناہ ڈیواد" — اگلی
فجر دل راہنڈیاں کنڈیاں بونگھ ڈتی —
میٹر اپنی علمیت، تدبیر دے باوجود گنگ دام ہا
..... او چانڑ دا ہا جو کندھ دی تحریر الارم
ہونڈی ہے

کندھ وارننگ ڈینڈی ہے
اوندے اندروں آلا آیا بچا بچا اپنے شہر
کوں اپنے لوگاں کوں بچا بچا !!!
اوہ پر کیوں؟ کیوں؟ اوں ولا سیر ماریا
..... سوالیہ نشان چدھار کت وانگن کرا لگھتی دے ہن —
شہر دے سیاٹیاں سر جوڑے — کئی ڈینھواریں دی بحث
دے بعد ہک "تجزیہ" پیش تمقیا آکھیا گیا ہا —

آ..... ہوا انسان وی ضرورت ہے۔ زندگی ہے۔
جے ایندی ٹور مناسب متوازن ہو دے تاں..... تاں تاں اے
وجود موندھاتے مکا بوندی ہے..... لہذا عذاب تھی گئی...
..... دل ہے پانی !! —

پانی — زندگی وی ابتداء ہے..... وجود وا
نقطہ آغاز — پانی وا ایہو سچا قطرہ ای بندے..... بقا
وی پس تے آسرا رکھدی ہے..... دل؟..... دل.....
ایہو پانی چھل بن تے زندگیاں نگل وی تاں دیندے.....
زمین.....؟ زمین تاں زندگی کوں جھولی اتر پلیندی ہے
کچھ چنیدی ہے، اپنے انگ انگ وچوں سنت، مہنگی دے
لباں تے بہہ قطرہ قطرہ نریندی ہے..... ایہو وصف ہے ایندا
..... ساڈے وجود اتر دھرتی مھکدی ہے..... لیکن
جڈاں تیں، ایندی مداری گردش توازن اتر راہوے —
جڈاں وی چرخہ ابچھ تھئی..... بھویں ہنہ گئی..... زندگی
سیر اتر کیری گھت تے رتی —

گویا..... توازن اتر بقاء ہے..... تندی اتے
افراط نقصان وہ..... اصل اتر نہ کوئی فنا ہے تے نہ بقاء —
ہوا، مٹی، پانی وا متناسب ربط..... بقاء ہے.....
ابتداء ہے..... زندگی ہے زندگی امیر ہے..... حیوان..
..... نباتات..... جمادات سب ہی..... مسئلہ اکھ دے
عذاب دا ہے.....؟؟

مجھ جیڑھا ساہ جھنڈتے سنڈوا پیاھا ہک دم چکیا.....
سنڈو..... سنڈو کہ ہوں سوچ دھپار دے بعد اسوں میں نتیجے
تے پہنچے سے ہن مجھ دی ساہ ول جھنڈیج گئے دلاں
دی دھڑکن بے ہنگم شور ایتھ ڈھل گئی.....

اے سب میں شہر دے لوگ ہن جنہاں دے ڈوڈے زمین
ہواتے پانی دی شہر گتے سرکدے ہن انہاں
دے علم اتے قوت علم دے سامنڈیں دریاں کوں جرأت نہ ہی جو.....
منڈھیں کنوں پھر آدے، اینڈے تاں دھارے انہاندے اشارے
منگدے بن - ہوا دے اُبچھ ہر وار کوں راہ لاوٹں میں شہر دا ہر جوان
ہر عورت جان دی ہئی.....

رہی زمین تاں ہزار تہیں دے باوجود انہاں دی اکھ
توں اولی نہ رہ سگدی کتھاؤں ایندی بوٹی پھڑکے، ہک انگل
نال ڈیکج ویندی ہئی انہاندی ایکھی حالت ایتھ بھلا.....
اے اُن گھجیا کیا باقی ہے.....؟

کیا تھیوٹن والا ہے.....
لوگن دی اکھیں ایتھ کاوڑ لٹکی معمولی جھیاں حقیقتاں
دالمبا، بیان وقت دا زیاں (waste) ہے..... اصل نقطہ تاں.....
سنڈو..... دانا، سکل ڈتی.....

ہے ول آکھن شروع کیتا..... اے تمہید ہی سیں..... اصل
نقطہ ہن بیان کرنی دے سے.....
دھڑکار صنب گئے..... اکھیں متھار گیاں.....

کہ اکھ دا عذاب خواب ہن جے اکھیں خواب ڈیکھن دیاں
بیکیاں تھی وچن تاں عذاب آئدین

کینا کینا کینا مجمع وچ چلکار پنے گیا
..... خواب تاں زندگی دی بشارت ہوندین — !

خواب اکھ دا سنگھار ہوندین

خواب حرکت دا اشارہ ہوندین

کیناں سیں .. خواب زندگی دا سوئٹپ ہوندین

خوابیں دے بغیر زندگی دی ککھ اُچڑ ویندی ہے

ہرگز کیناں سیں آساں خواب کوں عمل دی پہلی پوڑی سمجھو
..... ساکوں مختے گوہر نہ گھتو —

ایجھا شور اُٹھیا کہ اُدں کیش تے ہتھ چار رکھے

خواب نہ ڈیکھن معذوری ہے سنڈھ تھی ویندی ہے جاتی

..... تساں ساکوں راہ لیندے پے دے ... کیوں

..... ؟

نہ نہ رد کریندے سے آساں تہاڑی ایں

سُنو او دل الایا

سُنو کہ اے محض ابتداء ہئی منڈھ ہا

میڈی گالھ دا

بے شک خواب عمل دی ابتدا ہے — پُر

پُر کیا چہنچہ پیا کٹھ الایا —

او اے جو کندھ نے جیڑھے نویں عذاب دا الارم ڈتے او

اُوں نے نظر بھونڈے ہوئے گالھ جاری رکھی - وڈے غور و فکر....
بحث تے دلائل دے بعد اُساں ایں نتیجے تے پہنچے سے کہ....
اکھ داعذاب دراصل اُوندے اد خواب ہن جیڑھے انفرادی ہن
..... محض انفرادی جیڑھا.....

اُونہ افراد دے خواب ہی اجتماع دے خواب بندین
..... محض لفظاں دے جنگل ارج خالی ہتھ پیریں کوں زخمائی وڈیں
..... کجھ انت نی لدھاتساں.....

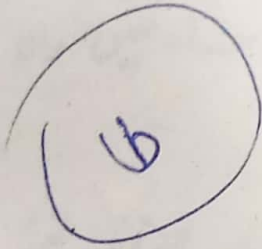
حقارت نال ہک پاسوں اکھیا گیا.....
میڈے پیرے شک زخمائے گین پر ہتھ خالی کینی
..... اُوں ول آکھیا..... یارو فرد دا خواب جے پے دی فنا
دا خواب ہیوئے تاں..... عذاب ہونڈے ساکوں اپنیاں،
لا محدود قوتاں کوں ہکل ارج سا منہڑاں ہوسی..... اکھ دے عذاب کنوں
انھاکوں نکاؤن فردی ہے..... تاں زمین تے ساہ گھٹیں والا
کوئی نہ ہوسی.....

کائنات دے سارے رازاں کوں گجھ و پنجن والے جے فنا تھے
..... تاں..... محض اکھ دے اُوں خواب دی وجہ کنوں تھین۔
..... جیڑھا اپنی بقا ہے دی فنا ارج ڈیکھدے.....
آؤ..... آؤ کہ اپنے اپنے خواباں دی تہذیب کر گھنوں
..... آؤ..... اپنیاں اپنیاں اپنیاں پھولوں!۔
..... اُونہ پھولوں!۔ مجمع بڑ بڑ کر نڈا
کھنڈن لگ گیا اوکھلا دنگ سہمیا ہویا اپنی

جاتے سک دم ہا.....
کنڈھاں تے مس گوڑھی بھیندی گئی..... میڑتے سیاٹے
..... پیلے پونڈے گئے..... آہ کیا..... اکھ دا عذاب
ساڈا مقدر ہے.....؟؟؟

سوچھلے دا بوتا

دستی دے وڈیریاں دا فیصلہ ہا جو "طا" کوں دستی دچوں
 کڈھ پھوڑو — نہ تاں ایندے انوکھے تے نویکلے خیال، دستی ورج نہر
 کھنڈا چھوڑین — دستی داکھ نہ رکھین —
 "طا" اودیں تاں ایں دستی ورج جمیا جاپا ہا — پراو
 یکلمت ساریاں کنوں بدل گیا ہا — پتہ نہیں اوندے دل کوں کیا

تھی گیا ہا — اُدں اپنی جھکی چھت والی کوٹھڑی دی کندھی دچوں ہک
 سوراخ کڈھ چھوڑیا ہا — ہن اُدندے اندر سو جھلا آوڑ دا ہا تازی
 ہواننگہ آندی ہئی — تازگی آدیندی ہئی، ول سو جھلے ویتج عجیب
 عجیب گالھیں سوچن لگ پوندا — دماغ دی بند کتاب دے درتے
 ولن پے ویندے — ہن تاں دستی والیاں کیتے ادندیاں گالھیں
 انوکھیاں ہن — قدرت دے اسرار لگدے ہن — بھجارتاں ہن
 گیاں ہن — منہ منہ دیاں گالھیں سٹن ویتج آندیاں — "ایہ
 شمع تاں پاگل تھی گئے —" جاگدس خواب ڈہدے —
 آ مرادیاں گالھیں کرنیدے — "ایہ دستی والیاں کنوں نوکلا نکھتے" پھکے
 پیلے رنگ والے، ڈھلے ملے تے جھوٹ گھت، تے ٹرٹن والے دستی
 دے لوکاں دے کیتے ایہ نینگرا نوکھا، اُن بھاڈناں بکھ ڈرا کلا شخص
 بن گیا ہا — ایندی رت ویتج اپتہ نہیں، کیا شے گھل مل گئی ہئی۔
 — کیوں وڑی ہے —؛ ایوں تھی کیا گیا ہے؛ ایں قسم
 دے سوالاں دی کھکھڑاٹھی کھڑی، تے ول ول اپنی اپنی سمجھ دے
 مطابق ہر کوئی سوچن لگ پیا ہا — وڈی مشکل ناں پتہ لگیا جو ایندی
 گھپ اندھاری کوٹھڑی ویتج اُبھر دے پاسوں سوراخ نکلیا کھڑے۔
 "اچھا" تاں، ایہ ہے خرابی دی چڑھ —! اصلی جرم دستی دے
 وڈیریاں دار وادج ہا جو کہیں دی جا ویتج روشنی کیتے کوئی دی سوراخ
 نہ رکھا دے — دروی بند رکھئے ویتجن — کہیں دی کندھی کوں
 ڈلیک پے دے تاں اونکو فوراً بند کیتا دے — شمالا مکان وچ رہن
 والے پاگل نہ تھی ویتجن وڈکیاں دے روحانی نہ ڈراوٹن — "طائے"

اے جرم کتا ہا — اُنکوں — دُڑیریاں دی کچہری وِج سڈیا
گیا — تاں او اکڑیج تے پیش تھیا تے اُچا بولیا — ”ہا — ! میوں
سو جھلے نال پیار ہے — میں تازی ہوا وِج جھوٹے کھانداں — میں کنڈھی
دچوں سوراخ کڈھیے — ایہ میڈے کیتے ضروری ہا — ایہ تاں جیون
کیتے ضروری شے ہے — تساں دی زندہ رہون چہندو، تاں میں دانگوں
کرد، بقا ایندے وِج اے —“

سارے بکے بکے تھئے — جو پتے بھلے کوں کیا تھی ہے سیائیاں آکھیا
جواں اساڈے رواج کوں تردڑ ڈتے — ایہ تاں رات کوں دی
کوٹھڑی توں باہر نکلا ہوسی، بدروحان ایندے اندر وڑ گین —
بھلا پنچایت اگوں اکڑیج تے اتے گج تے کڈا ہن کہیں گالھ کیتی ہے؟
ایہ بدروح ہے — باغی ہے اساڈیاں روایتاں تے رسماں کوں تردڑ
والا — ایہ شخص اساڈی دستی وِج نہیں رہ سگدا — ایکوں پرے
ڈینہ لہا والے پاسے دے ڈراکے جنگل دے بوہڑ دے درخت نال
بدھتے سٹ ڈٹا ونجے — اگلے ڈینہ ایشکوں ڈھانڈے دانگوں ہکل تے
گھن گئے — ویندیں ویندیں آکھدا گیا — ”ایہ سوراخ وقت دی ضرورت
ہے — اساں ساریاں دی بقا دارانہ ہے،“

اُوں ڈینہ سارے گھراں دے دروازے کھڑی شام تال بند
مختی گئے — لوگ ڈر گئے ہن — ٹھڈی رات — کلہپیا
— بھک — تمہیہ — انہاں دچوں کوئی وی ”طا“
دالکھ نہ وگاڑ گیا — لوکاں دیاں گالھیں ددھدیاں گیاں — او
اُہدے سمجھ رات کوں مہان آتھیندے — ساری رات بوہڑ دا

دُن اوندے ہوٹھاں تے کھیر دے چوٹے سٹینڈا راہندے!! —
 کہیں دستی دے وڈیرے کوں آن آکھیا جو سیٹیں جوے اوتاں
 اہدے جو زندگی تاں سو جھلے وچوں نکلی اے، اتے ہوا وچ پھری
 اے۔ جیڑھا انہاں ناں پیار کرے او کڈاپیں مرای بھیں سگدا —
 اچ بھیں تاں لگے توڑیں پتہ لگ ویسی — سو جھلاتے ہوا اونکوں بھیں بچا
 سگدے — سو جھلا، سو جھلا گھتی رکھدے، سو جھلا مک ویسی بلکہ اوندیاں اکھیں
 دا سو جھلا دی نہ رہسی — وڈیریاں چینگھاں کرنیدیں ہوئیں
 آکھیا — ”بس ہن ونبو آپٹے آپٹے کماں کاراں اچ لگ ونبو۔
 کل ونبو ڈکھا ہے — ہا — اوندی آکڑی ہوئی لاش کوں بھالائے
 پور ادا ہے۔ خیال رکھا ہے جو اوندی سوا دا ہک ذرہ وی دستی دو
 نہ آدے —“

ہک — ڈوں — ترانے — ست لمبیاں
 ڈراکھیاں۔ راتیں ایویں گذرگیاں ول وی او جیندا پیا ہا — جاتی
 اوندے بوتے وچوں ٹھاٹھاں مریدی نظردی ہائی اوندسا رات
 سونے وانگوں بکھدا نظردا ہا — لوک ول وی ہر روز ڈیکھن دیندے
 جو مبادا — او پیرے کنوں سڈ مارتے اہدا جو آون ڈیو سو جھلے
 کوں — نادانو! ایندے وچ بقا ہے، تساں اکھیں ناں ڈیکھ گھدے
 جو جنگلی جانوراں میڈے اگوں گچیاں سٹیاں ہوئیں — موسم ہتھ پھی
 کھڑن — حرارت، سیک — جوش میڈے بت وچوں نکل تے
 کھنڈ دے ویندن — نویاں طرفاں میڈے کیتے کھل گئیں —!!
 کوئیاں — کوئیاں — ایہ سب کوڑھے لوک اپنیاں کناں

دو ج انگلیں گھٹ تے پچھلے پیراں بچھ دیندے — پر آندیاں رتاں اچ
جڈاں سجھ کیتے ہر گھر اچ چکن ضروری تھی گیا — تاں اوندہ ہاں ہک
کناواں ایہہ ڈیکھ تے مست تھی دیندا جو ہن ہر گھر دی تاکی پاری دتھ
ہک سوہٹا بوتہا سمجھاتے رکھیا ہو یا اے گھپ اندھاریاں گھراں دتھ
سو جھلاتے ہوا کوں گھن آوٹن والے "طا" دا بوتہا — !!

ماسی مُراداں

میں اکھتس وچ ہنچوں گھن تے پہوں دیر دی ایندے جان
چہرے تے نظر جھائی پیٹھی ہاں۔ شاید اکھ کھول تے ڈیکھے۔ پرکینا — اے
او ہستی ہے جیسے انساناں دی ایں بھیڑ بھاڑ اتے ایں اثر دھام
وچ میگون پہوں متاثر کیتے۔ اوسارے لمے جیڑھے یں اپنی ذات کنوں
باہر کہیں بے دے بارے وچ سوچنڈے ہوئے گذارین — ماسی
مُراداں دے گرد منڈلا دیں درمیانے قد دی سکی تیلی تکھے تکھے نقشاں
والی ایں ماسی کوں، اُساں ہوش سنبھالے تے ڈیکھن لگے یں تے ہنٹ
تاں او گھردا فرد بن چکی ہئی —

قدرت کتنی بے رحم ہے۔ کتنی بے درد — اور جیندا
 ناں مراد آں ہا۔ ساری عمر اوندی کوئی مراد پوری نہ تھی — قدرت
 ڈو گھڑی دی خوشی ڈے تے صدیاں دا جھورا اوندے گل گھت ڈتا۔
 او ساری عمر تقدیر دے ہتھوں ذرہ ذرہ کھنڈ دی تے کھنڈ کھنڈ تے
 سُنکڑ دی رہ گئی — جہاں حادثیاں دا تصور دی روح کوں ڈکھ
 ڈیندے او انہاں دا شکار تھی، پر کتنی عظیم ہئی او! کتنا طرف ہا اوندے
 جو آہ نہ بھرنیدی ہائی، ہر ویلے کھل دی رہندی — سب دے
 کم آندی سب دی غم خوار! سب دی اپنی میں ماسی کوں کھلدا ڈھدی ہم،
 تاں میگوں محسوس تھیندا ہا جیویں او کھل دی فی پٹی بلکہ اوندی روح ڈسکاری
 گھدی ہے او ہنجواں دے اگوں ساری قوت صرف کرتے بند پٹی بندھندی
 ہے، جے ذری وی کمزوری ڈیکھائیے تاں ہل ہل کریندے، ہنجوں ہڑ
 وانگوں نکل پوسن —، تے دل تھیا اے جو ایس ہڑ دامو ہاڑا
 اندر دوں تھی گیا، سینے وچ ہلدے بھانبر تے قطرہ قطرہ ٹپکدے پانی
 نے کیا اثر کرنا ہئی سارا بت اوندے، ہنجواں وچ پڑ دا گیا کوئی ایجھا مونڈھا
 کوئی ایجھی کھلی چھاتی نصیب نہ تھی جیندے نال سرٹکاتے او ہک واری رچ
 تے رو گھنے ہا۔ ڈکے ہوئے ڈکھ کوں دھا ڈیوے ہا۔ دنیا وچ آتے
 جیویں ای اوں اکھ کھولی مانے اکھیں نوٹ گھدیاں پہلی محرومی اوں ویلے
 ہی مل گئی —، جڈن ایذا احساس دی نہ ہا، اونکوں وقت
 گذریا تاں چھم چھم کریندی نویں ماوی آگئی، ایس مختلف ہتھیاں وچوں تھیندی
 او پنچ سال دی عمر اتح دل پیو دے گھر آگئی، کیوں جو ہن گھر وچ ہک
 عورت آگئی ہائی، پیو جے سرتے ہتھ پھیرے، پیار کمرے تاں مترائی ماگوں

نہ بھادے آخر ذال دی خوشی مقدم ہاں تے پیونے ایوں بھلا ڈیون وچ
اپنی چنگائی سمجھی۔ سردھری تے نفرت دے ایس ملے جُلے ماحول وچ اوہدی
رہی۔ دل بھین بھراواں نال گھر بھریج گیا۔ سب دا الگ الگ مقام
ہا۔ پر مراداں دی کوئی جاناں ہئی، کوئی مقام ناں ہئی، اوہدی حیثیت
دیرٹھے وچ پے اوں وٹے دی کارہئی۔ جیکوں تھڈیاں تھڈیاں
اتح گھر دالے چارے چونڈھاں بھویندے، پر چاتے سٹ دی ناں
گھنڈے۔ تے ہک جاتے رکھدے وی نا۔ ایس
ڈانڈنے، سنبھلدے جوان تھئی تاں ہک دا جھلوٹاں اوہدے پیو کوں
کھس گیا۔، بیٹی دا روگ وی آگیا۔ دنیا کتنی بُت پرست
ہے پئی، سارے رشتے اتھاں جسم نال ہونڈن۔ خالی خولی جسم سب
کچھ ہے، پیو! جیندا دل ایندی محبت کنوں خالی ہا۔ پیار دی کوئی
ترپ جتھ ناں ہائی۔

محبت کنوں تاں اوڈتاں دی محروم ہائی۔ پر لوگاں نے او کوں
یتیم ابج سمجھیا ہا۔ کتنے لوگاں نے ہمدردی دا اظہار
کرن چاہیا۔ پر او تاں بہوں پہلے کنوں اے غم سہہ گئی ہائی۔
سمجھوتہ بہوں پہلے کر گھدا ہنس۔ کچھ سنبھلن دے بعد اوہدی ما کوں فوراً
دیرٹھے اتح اڑکدے ایس وٹے کوں سٹ گھنن دا خیال آیا۔ ایس
کوں ٹردا پھر دا ڈیکھ تے سیٹے تے پتہ نی کیتی ناگ ولٹیریاں کھاندے
ہن، پر دنیا دارمی نے زبان بند کیتی ہوئی ہائی۔، ہن سبھ کنوں
پہلے ایس کنوں چھکارا پاوٹ دا سوچو پس۔ ایس طرح ماسی اپنے
مائے دے پتر اکبر نال پرہیج تے بے گھر چلی گئی۔ تے اُداس ماحول

وہ شادی دیاں سبھ رسماں ادا تھیاں۔ نہ کہیں بابل گمایا، نہ امری
 ہاں نال لایا۔۔۔۔۔ سہی سہی تے ڈری ڈری، اندیشیاں وچ گھری
 ہوئی خشک اکھیں تے اُچڑے دل نال سدھار گئی۔۔۔ نہ کوئی ولولہ ہاتے
 نہ اُنگ۔۔۔ زندگی اپنی ڈگر توں کجھ ڈینہاں واسطے ہٹ گئی۔ اکبر
 نے اتنا پیار انڈیل ڈتا جو اوندی لوں نوں سرشار تھی گئی، اوکوں پہلی دفعہ
 اپنی ذات دا بھرپور احساس تھیا، سستے ہوئے ارمان انگڑائی گھن تے
 جاگ پئے خوشیاں دے پھل ترڑیئے تاں اُنہاں دی مہک وچ جیاتی پنچ
 گئی۔۔۔۔۔ قدرت نے طویل عرصے بعد بلکہ پہلی واری اوندی
 جھولی وچ خوشی گھتی تاں او سارے شکوے بھل گئی۔۔۔۔۔ پیر ایے
 سب نویں ڈکھ دا آغاز ثابت تھیا، ہن قدرت خوشی دی لذت چکھاتے
 غماں دا نواں سلسلہ شروع کرٹ والی ہائی۔ جو احساس غم اتح شدت
 آونجے۔ ماسی قدرت دی بے رحمی کنوں بے نیاز خوشیاں دے
 پھل پٹندی رہی۔۔۔۔۔ اکبر ایکوں نوکری تے نال گھن آیا۔ اکبر ایندے
 بغیر کپل دی نہ رہ سکدا ہا۔ ساڈے مکان وچ اے کمرے دار
 آپھیٹے۔۔۔۔۔ ہک ڈینہاڑے خبر آئی جو اکبر دا دفتر آندے ہوئے
 ایکسٹنٹ تھی گئے۔ اباجی، ڈاڈا، بابا تے محلے والے اوکوں گھن تے ہسپتال
 گئے، سرمہ دا زور لایا، پر لکھیا جیڑھے ویلے پورا تھیوٹا ہووے کوئی
 بنجوں کوئی بھڑاساہ ایندی گوڑھی مس فیوٹچا سگدھی۔ ہک ہڈی دے
 نال اکبر ساہ دا رشتہ تروڑ گیا۔ غم دا پہاڑ کڑک پیا۔ سیندھ اُچڑی
 تاں دنیا وی اُچڑ گئی، جوان پٹندے تے بیوگی دا چٹا جوڑا ڈیکھن والیاں
 دا ہاں ڈلیندا ہا۔ اُچڑے کھنڈراں دیاں ساریاں ویرانیاں کٹھیاں تھی

تے اوندے سراپے اتح ڈھل گیاں - مترائے بھیں بھرا، چاچے، مامے
آئے، غیر وانگوں مُکلاتے گئے -، مانے آروں دیاروں تاں جِلن دا
آکھیا، تاں ماسی نے انکار کر ڈتا۔

ہن ماسی دی ساری توجہ اشرف تے ہئی، معصوم اشرف ہالی بہہ
دی نہ سگدا ہا، جو یتیم تھی گیا۔ ماسی دے سامنے لمبا پنیڈا ہا۔ دنیا
دے تے صحرا اتح ول کھہی رہ گئی۔ تاں اپنے عزم تے خود داری کوں
بانہہ بلی بناتے ٹر پئی۔ او جیندے پیکے دی امیر ہن۔ تے ساہورے
دی، لوگاں دے تھاں دھوون شروع کر ڈتے، اماں ہوراں نے
کرائے والے مکان وچوں اٹھاتے ماسی کوں اپنی گھر وچ ہک کمرہ ڈے
ڈتا۔

اشرف اساڈے نال کھیڈ دا، پڑھدا وڈا تھیا، اباجی نے، اماں
نے مدد کرنا چاہی پر ماسی بہوں خود دار ہائی۔ او نا چاہندی ہئی جو اشرف
کہیں دے ٹکراں دے پلے۔ اشرف دی خود داری تے انا دی حفاظت
کیتے اوں نے محنت مزدوری شروع کر ڈتی۔ خود لوگاں دے ہتھ پاتے
گزارہ کر گھندی، مگر اشرف کوں کڈاپس کہیں دا ہتھانا پوائس۔ بانگ
دیلے نال لوگاں دے گھر کپڑے دھوون دُنجے۔ سارا ڈینہ مشین داکم
کار کرے، تھاں مانجھ مانجھ دے ہنوں گھس گئے ہن۔ پیراں دیاں اڈیاں
پھٹیاں رہندیاں ہن۔ خاص طور تے سیالے کوں پانی داکم کرنیا ڈیکھتے
تاں میڈا دل بھر آندا ہا، جراباں گھن ڈیاں تاں ماسی کوں دھپ ویلے
لہا وٹ دی فرصت نہ ملدی ہئی، سارا ڈینہ پانی رہندی ہائی، انگوٹھا نکلیا
دے یا اڈیاں پھاڑیاں وڈن۔ اوکوں کوئی ہوش نہ ہوندا ہا۔ بوچھن

عین سرتوں پاڑیا ہے تاں اُوں دلاتے چا پاتے پراشرف دی قمیض
 دا بٹن دی ترٹ پے تاں او ترپ گئی اے۔ اشرف دی ہر ویلے
 یڑپ ٹاپ بنائی رکھدی ہائی۔ لالے ارشد کنوں کہیں طرح دی
 گھٹ حیثیت دا نظر نہ آندا ہا۔ لالہ تے اشرف سینگے ہن، کھٹے
 کھیڈ دے، کھٹے پڑھ دے ہن۔ اشرف بہوں چنگا پیا نکلا ہا۔
 ہر سال منٹ آندا، پڑھائی دے علاوہ اوں دیاں غیر تعلیمی سرگرمیاں
 دی کافی ہن۔ مباحثے، مذاکرے، مشاعرے، ڈرامے،
 کھیلاں، غرض ہر میدان وچ اُوں نے اپنے آپ کوں منوا گھدا ہا۔ بہوں
 اعتماد تے عزم نال اگوں پیا ودھدا ہا۔ کہیں کہیں ویلے صاف محسوس
 مقیندا ہا۔ جو ذہن کرب و اشکار ہے۔ پیار دی تریہ ہس۔
 ابّا سائیں، چاچا سائیں سب اُونکوں پیار کرنیڈے ہن۔ پر
 ایس لگے۔ جو اے اوندی تسلیٰ نی کرنیڈا پیا۔ ماگوں اتنا مصروف
 ڈیہدا تاں دل بے چین تھی دیندا ہا، چہرے تے دھند چھا دیندی ہس۔ پر
 کیرھی مادا پتر ہا، فوراً دل دی ساری کیفیت تے قابو پا گھندا ہا۔
 ماسی دی ہک گالہ جیڑھی سارے پسند کرنیڈے ہن، اے ہی جو جنڈا کم
 ہووے۔ اوندے متھے تے وٹ نہ آندا ہا۔ سب کھل
 کھل تے کرنیڈی ہئی شاید ہیں واسطے جو مونجھا چہرہ لوگاں کوں دی
 مونجھا کر ڈیندے تے او کہیں کوں ہک لحظے کیتے دی اداس یا پریشان
 کرنا نہ چاہندی ہائی۔ سب دی سچٹ، سب دی غم شریک، جیوں دا دل
 غم کنوں بھریا ہوئے۔ او ماسی کوں حال سناتے اپنے
 دل دا بار ہولا کر گھندی ہئی۔ تے ماسی سب دے ڈکھ اپنی جھولی اچ

سیٹ سے مک پروے ، کڈاپیں اڈوں دی گالھ اڈے نہ کرنیدی۔
 این سب دا اعتماد اُون نے حاصل کیتا ہو یا ہا۔ سب گھراں وچ گھردا
 مرد بٹی ہوئی ہائی پر اُوندا اپنا گھرتاں کوئی نہ ہا۔ این حقیقت کنوں دی
 انکار نہ تھی سگدا ہا۔ رنڈیپے دیاں اُچڑیاں کلہیاں راتاں
 تے میٹاں نال بھرے ہوئے راہواں تے ننگے پیر ٹردیں ٹردیں ہک لمحے
 کھرتے اُون شیشہ ڈٹھاتاں۔ جوانی ڈھل گئی ہائی ، وال چٹے
 بھیندے ویندے ہن ، ہمتھ کھردرے ہن ، تے ماس ڈھلک چکا ہا۔
 اکھیں وچ ہنجوں آگیاں۔ پر اگلے لمحے اوندی نظر اشرف تے
 وُنج پئی۔ اڈکوں لگیا۔ جیویں اُون کجھ فی وُنجایا۔ سارا رنگ روپ اشرف
 اُچ ڈھل گئے۔ اشرف میڈا لال ، میڈیاں اندھاریاں راہواں دا سو جھلا ،
 میڈی جیاتی دا سمجھ ستے پتر کون چُٹ وُنج پئی۔ تیکوں تتی وا نہ لگے ،
 کڈاپیں میڈا چندر ! والاں وچ انگلیاں پھرنیدی ہوئے اوندے مہے
 وچوں بے اختیار دُعا نکلی۔ آپاسیں ، اماں واسطے تحفے گھن آندے یا
 کوئی بیا بزرگ ارشد بھائی کون کجھ ڈیوے ، پیار کرے تاں ماسی دے
 دل وچ ہوک اُٹھے۔ پر ظاہر نہ کرے ، بے رحم رشتہ داراں اڈکوں
 لمحے لمحے دی موت نال آشنا کر ڈتا ہا۔ این طرحاں ماسی مرمرتے جیندی
 تے جی جی تے مردی رہ گئی۔ تے وقت اپنی پوری بے دردی نال
 لنگھارہیا۔

ماسی دے تھکے تڑتے وجود اُچ نویں جان پے گئی۔ جیڑھے
 ویلے اشرف نے ایم۔ اے کر لکھدی۔ تے اُون کون ملازمت دی فوراً
 مل گئی۔ سب نے سوچیا۔ ماسی کون صلہ مل گئے۔ اُچ ماسی

دی کھل سچی کھل ہئی۔ اُنچ ایڈے دتھ روح دی مُسکار نہ ہائی۔
پہلی واری سچی مُسکار ہٹ لبّاں تے پھیل گئی۔ اشرف نے کم چھڑوا
ڈُٹے۔ الگ مکان گھن تے رہن لگے۔ طویل کڑکدی دھوپ دے
بعد سایہ بلیا، تاں بگیا جو روح دی ساری تھکاوٹ لہہ گئی ہے، ذرا
جتنی خوشی تے خوش تھی تے اُوں وڈے وڈے غماں کوں اتے قسمت
دیاں ڈتیاں محرومیاں کوں شکست ڈتی ہائی، اے ول بہوں وڈی خوشی ہائی،
اوسر شار کیوں نہ بھیسوے ہا؟ تے ول جلدی اوں کوں دیہڑے دی
دیرانی دا احساس تھیا۔ تے پتر دے سرتے سہرا ڈیکھن دا ارمان جاگ
پیا۔ ہر مادی دانگن اُوں نے دی پتر کوں لولیاں ڈیڈے ویلے کنوں
تصور اتھ سہرا بدھیا ڈیکھنا شروع کیتا ہا، گھر دے صحن اتھ نوہر دے
قداں دی چاپ سٹن تے نیکے نیکے بالاں دیاں معصوم شرارتاں دے
امرت تصور دے سہارے بے شمار نوکیلے لمبیاں دا زہر پیتا ہا۔ ہن
صبر دایا نہ رہیا۔ گول شروع تھئی۔ آخر ماسی کوں ہک تیکھے نقشیاں
والی ناز و پسند آئی۔ ایں معصوم تے خوبصورت اکھیں والی راحت ماسی
دے گھر اوندے قداں دے خواباں دی تعبیر بن تے آگئی۔ ماسی
دی خوشیاں دا کوئی ٹھکانہ نہ رہیا۔

ماسی غفلت دا او مینار، اخلاق و کردار دی او بلندی ہائی۔ جیندے
طفیل سو سائی دا بھرم قائم ہے، روشنی تے نور دا خوبصورت امتزاج!
صبر و ضبط دا مجسمہ اندر ہزار طوفان ہوین، پر دل پُرسکون رہوے۔
ماسی میگوں دھی بٹایا ہو یا ہا۔ میڈے ناں اتنا پیار کرنیدی ہئی۔
جو اماں دی میگوں ہوں کنوں بعد لگدی ہئی۔ میں بیمار تھئی تاں کئی

راتاں ماسی جاگ تے گذاریاں، اُج ماسی اساں سب کون چھوڑتے چلی گئی ہے
ماسی تاں میڈے اکھیں دتھ، سنجوں نہ ڈیکھ سہندی ہائی۔ اُج میں، تنوں دے
دیریا دہندی بیٹھی ہم۔ پیر ماسی اپنے میلے بوچھن دے پلو تال میڈیاں اکھیں
نہیں پو سنجندی، دلا سے نہیں ڈیندی۔ کیڈی بے نیاز پئی ہے۔ میں
کیا کراں؟ میکوں کجھ سمجھ نہیں آندا۔

اُج دا ڈینہ کتنا منحوس ہے۔ تے اُج کنوں ترے ڈینہ پہلے دا سمجھ
اپنے شعاواں دتھ کتنی اندھارے گھن تے اُبھریا ہا۔ جیں ماسی دے
ارماناں دے سارے سو جھلے غرپ کر گھدے۔ ماسی انہاں اندھاریاں
دتھ بڈ گئی۔ کڈا میں تاں اُبھرن واسطے۔ کڈا میں نہ دلن
واسطے۔ راحت صورت شکل کنوں جتنی معصوم ہئی اندروں اتنی چالاک تے
بیباک نکلی۔ نوں تہذیب دی دلدادہ گھرناں اوکوں کوئی دلچسپی
نہ ہائی بڑی سوشل دے دوست باش ماسی کون دھکا لگا۔ اوں راحت
کون سمجھاوٹ چاہیا تاں لڑائی جھڑا گنڈھیج گیا۔ راحت ہر روز ماسی کون
بے عزت الاوے۔ پر اشرف چپ ریہا، اوں سس نوہنہ دی لڑائی
کون عام گھراں والی حیثیت ڈتی تے خود کون الگ رکھیں۔ گزارہ چلدا
ریہا۔ پر ترے ڈینہ پہلے اشرف بھائی راحت دے سکھاوٹ دتھ آگے
تے دتھ بول پئے تے انہاں دے ایں فقرے نے جو۔

”اماں بس تساں خوش نہوے ڈیکھنا چاہندے ساکوں۔ میڈا
گھرا جھڑ دتھے ایہا صلاح ہے تہا ڈی“

ماسی دی دنیا اندھیر کر ڈتی۔ اوکوں لگیا گزرے سال جیڑھے ایندی
خوشی کیتے اوں بڈکھاں تے میہتاں نال کٹے ہن، پترنے چاتے اوں دے

منہ تے مار ڈتن جیکوں ساری عمر کاوڑ نہ آئی ہائی۔ پتر دے منہ دچوں
اے سن تے اپنے آپ تے قابو نہ رکھ سکے۔ کاوڑ وچ سارا وجود نظر کٹ
لگ پیا۔ رکھ تے اشرف کوں چاٹ مارے، جینکوں کڈائیں انگل دی
نہ لائی ہنس۔ دھپ کھاتے چکرا گیا۔ فوراً غلطی دا احساس مقبوس۔ پیر
پکڑتے محافیاں منگن لگ پیا۔ پیر تیر سینے وچوں تاں پار تھی چکیا ہا۔
انج ماسی کوں، پیو دی مٹرائی مادی بھین، بھراواں دی، لوگاں دی
تقدیر دی ساری کاوڑ، سارا غصہ ہکوار سی کٹھا آگیا ہا۔ چاٹاں دی برست
ہائی تے، منجواں دا ہٹ، تھر تھر کبھی آخر بے ہوش تھی تے ڈھ پئی۔ جی
ساری عمر غصہ پیتا ہووے اوکوں ہک واری ایہو جیہاں طوفانی غصہ آندے
یا آپ فی رہندا یا ظالم ملک ویندے۔ انج ایہا حالت ماسی دی ہائی شوک
تے تپ چڑھ گیا۔ ترے ڈینہ تکلیف تے اضطراب وچ مبتلا رہن دے
بعد کڈائیں گلہ نہ کرن والی ماسی نیہے لکھن والے کوٹھ خود گلہ ڈیون ٹر گئی
کیا پتہ ماسی دا گلہ قدرت کوں موم چاکرے تے او کہیں نال ایجھا مذاق نہ
کرے۔

سابقہ
۹۳

دائیں - ۱۲
۱۲

دھنک رنگ

راشد بہوں سوہنی شخصیت دا مالک ہا — ندر زمین دے لحاظ ناں تاں
او دولت مند تاں ہا — پر خلوص تے سچائی دی دولت کنوں مالا مال ہا —
او نڈی ہر دل عزیزی دی وجہ شاید ایہو خلوص ہا — ہر شخص اونکوں اپنا انگسار
اپناں پانہ پیلی تے محسن سمجھا ہا — کوئی ایجھا شخص نہ ہا جیڑھا اے آکھ

سگے ہا جو فلاٹے ویلے راشدی مدد منگی ہم تے اوں ایں قابل ہون
دے باوجود نہ کیتی ہئی —

غرض اوئدی مثال، خلوص، محبت نال بھرے اوں پکے پھل دی
کار ہئی — جیندا قطرہ قطرہ ٹپکدا رس بہوں ساریاں تھکیاں مانڈیاں
ہستیاں کوں زندگی دی مٹھاس نال آشنا کر ڈیندے — زبان چولن
تے بولن وچ بہوں فرق ہے پیا — اے بولے تاں لگے وقت
دے دھارے کھڑ گین، لمحہ لمحہ ہم تن گوش ہے جتہ بہہ ونجے تھکیاں
دی بدلی بن تے دس پودے — روندیاں کوں، کھلواوٹ ایندے کیتے کھڈ
ہا — خود گالھ کرتے چپ تھی راہوے پرسنن والے دیر تک کھل دے
تے محفوظ بھیندے رہندے —

اکثر ایندا دوست احمد آھدا ہا۔ یار! توں تاں ڈوگھڑی بہہ تے
اٹھی دیندیں پر اسان مڈتاں تیدیاں من بھاوٹیاں گالھیں دا اگل وٹیندے
راہندے ہیں تے ہن ایہو راشد چڑویندا ہا..... ایندے روز بروز چڑویندا
بھیندے وپچاں کوئی ایجھی گالھ نہ ہائی جو اجاب پریشان بھینون ہا،
لکھ پچھن دے باوجود وی اوں کوئی گالھ نہ ڈسائی تاں ہر کوئی اپنی
اپنی سمجھ دے مطابق ایندی کوئی وجہ تلاش کرتے مطمئن تھی گیا —
اصل گالھ کیا ہئی —؟ او خود چاٹدا ہاتے، یا ول اوئدی ذال
ثریا۔ گھروا بھید کہیں کوں ڈسٹاں نہ چاہندے ہن —، او شخص جیں
ساری عمر خوشیاں تے مسکراہٹاں ونڈایاں ہوین، فی ہر داشت کر سگدا جو کہیں
کوں ڈوگھڑی کیتے وی اداس کرے، تے ول جیڑھے ڈکھ اپنے مقدر
دے ہن —، اپنے کول ای رکھنے چاہندن، کجھ اے سوچ تے دی

اوچپ رہ دینداھا۔ پرہن مشکلات دی یلغارنے جیاتی دے رنگ اڈاؤن
شروع کرڈتے ہن۔ اتنی ڈل تے بے رنگ زندگی دا تصور اسی روح
دست چائی دینداھا۔

اے مشکلات ہیں دور دی وڈی آبادی دے مشکلات وچوں
ہن، اوہو ضروریات زندگی دی نیابی۔! خاص طور تے او شخص
جیڑھا رشوت تے ناجائز کاروبار کنوں دور راہوے تے ول جیوٹ دی
چاہندا ہووے۔۔۔ ایس چکی وچ چوکھا رگڑنیدے۔ کجھ ایہو حال راشد
دا ہا۔۔۔ اوندی معقول تنخواہ ٹہر ددھن دی وجہ نال ڈینہو ڈینہ
معقول دیندی تھیندی ہئی۔۔۔ شادی دے شروع ڈینہاں وچ او
کتے خوش ہن۔۔۔ ہر پاسے کلیاں دی چٹک تے شگوفیاں دی مہک
ہئی۔۔۔ نہ ڈال حریص ہئی تے نہ او آپ چادر کنوں ودھ پیرپسارٹ
والا، پہلا پال تھیا تاں خوشی دی ہدناں رہی۔۔۔ ایندے معصوم تھنہیاں
نال گھردی چار دیواری وچ جلتزنگ وچ اٹھیں، ڈوہیں ایندے مستقبل
دے خواب پلکاں تے بہہ سمجھندے۔۔۔ تصور اسی تصور اچ ایس نکئی
جہیں ہستی دا روشن مستقبل ڈیکھ ڈیکھ تے نہال تھیندے۔۔۔ وقت
گڈرن دے نال ترائے پئے پال دی ایں ویڑھے دی زینت
بن گئے۔ اتے ڈینہو ڈینہ آسمان والے پاسے اڈا ریاں مرئیدے
مہانگ نے وڈیاں وڈیاں دے ہوش اڈا چھوڑیئے ہن۔۔۔ تے
ول انہاں دی کیا مجال ہئی۔۔۔

بالاں دا مستقبل تاں مستقبل نال رہ گیا۔۔۔ حالت اے تھی گئی جو وقتی
ضروریات دی پوریاں نہ تھیندیاں ہن۔ کہیں پال کون کھرنی پچیا ناں

ڈاکٹر نے ڈبے والے پیردا مشورہ ڈتے، کوئی بیمار ہے ائندے کیتے
دوا آدلی ہے۔ اے ایجھہ خرچے ہن۔ جنھاں ہوش اڈاتے رکھ چھوڑے،
ہزار پاسوں کھنڈا پر اے ہر صورت پورے کرٹے ہن۔ ڈوہیں
بجٹ بناؤں دی کوشش کرئندے۔ اپناں اپناں بنیا بجٹ ہک
ہے کون ڈکھیندے۔ کجھ افسانے تھیندے، کجھ ترمیمیاں کیتیاں
دیندیاں تاں ہک ایجھا بجٹ بنڈا جیندے وچ پائی پائی دا استعمال ہوں
سوچ تے کیتا گیا ہوندا۔ ڈوہیں مطمئن تھی وئندے۔ جو ایں ہینے
ہیں قسم دی مشکلات دا سامنا نہ کرنا پوسی۔ پر ایڈا کیا کیتا وئجے
جو کئی پال اچانک بیمار تھی گئے یا مہماناں دی آمد نے سب کجھ ورم برہم
کر چھوڑے، گو مہماناں کیتے لیے چوڑے انتظامات نہ سہی پر کئی تاں
کئی ڈینہاں دی ہکے ڈینہ پک گئی ناں۔ ہ جیاتی کچے سوتر دی اٹری
ہوئی اٹی بن تے رہ گئی۔

جوں جوں پال وڈے تھیندے آندے ہن، توتلی توتلی زبان
نال فرمائشاں دی شروع تھیندیاں دیندیاں ہن۔ ڈوہیں تڑپ تے
فرمائش پوری کرنا چاہندے۔ دل وچ ہزار دلولے ہن۔ پر
کھیسے ڈیس وچ ہزار پھیری مہنہ چڑوا چھوڑے دل دی دل وچ رہ
وئجے۔ ہاں بیرے بیرے تھی تے سینے دے صحرا وچ
پھٹکاریاں مارن پئے وئجے۔ ضرورتاں نے شوک شوک تے
لطیف جذبیاں کوں ڈنگنا شروع کر ڈتا۔ جذبے سستے تاں روح
دا اضمحلال دی ددھدا گیا۔

راشد دی ملازمت اتجھے محکمے وچ ہئی۔ جتھاں رشوت دا کاروبار

اپنے عروج تے ہا پیا — جے او چاہندا تاں مشکلات تعیشتات ورتج بدل
گدیاں ہن — پر نہ اوتے نہ اوندی ڈال ایں گالہ کوں پسند کرنیدی
ہئی — ہک دفعہ چھوٹا ہال بیمار تھی گیا، اتنا جو ڈاکٹر اں نے جواب ڈے
ڈتا — تے نال اے دی آکھو نے جو وڈے ڈاکٹر کوں ڈیکھا وے،
شاید پنج وںجے، وڈے ڈاکٹر کول وچن واسطے وڈی فیس دی لوڑ ہئی۔
اکھیں اگوں اندھارے آگئے، جھولی ورتج پے ہال دی جیاتی دا ڈیوا ٹکدا پیا
ہو دے، تے پیسے نال توں وٹ پوندی ہو دے تاں لوگ ایمان دی دیکھن
کوں تیار تھی دیندن۔ راشد دی ایہو کیتا — ہک شخص داکم ایندے دفتر
ورتج بہوں مدد پھسیا پیا ہا، اوں کئی پھیرے رقم دی پیشکش کرتے
اپناں نا جائز کم کڈھاوٹ چاہیا — پر راشد نے ہر پھیرے اے پیشکش ٹھکرا
ڈتی — تے ابج انج او خود اوندے درتے گیا کھڑا ہا —

”ضمیر ورتج تے دی زندگی دی بھیک جھولی ورتج پادٹ چاہندا ہا“ ڈال
نے اے سب ڈٹھاتاں ترپ گئی — ہچکیاں تے واہندے، سجاواں نال گرٹ
گرٹاتے انتجا کیتس! تساں اے حرام مال ولاتے ڈے آؤ۔ خدا دے
ناں تے ایندسا یہ دی میڈے پترتے نہ گھتو! ہال کوں جھولی وچوں
کڈھ تے پنک تے لٹیندے ہوئے اٹھی —، کاوڑ نال کبندے ہوئے،
اینڈے اگوں کھڑتے بولی!

”زندگی تے موت خدا دے ہتھ ہے۔ جیکر پیسہ علاج ہوندا تاں
لکھ پتی کڈا ہیں نہ مردے — کڈا ہیں بیمار نہ پوئندے،“ انیکوں چپ
کھڑا ڈیکھ تے ول چیک پئی —!

”ونجو! خدا دے نال تے ونجو!! میڈی ماتا جے ہر صدہ سہن

کہتے تیار ہے تان تسان کیوں فی اے کر سگدے ! میں اُحدی ہاں
رشتوت دی چھاں تلے نہ مارو میڈے دل کوں — ! ایڈے
دُرو تے کرب نال آکھیس جو راشد دل دتھ اُٹھدیاں درد بیاں
چھلاں کوں ڈک تے ہاں نکل گیا — او جلدی کنوں جلدی اے
روپیہ واپس کرنا چاہندا ہا —

خدا کوں مٹا دی اے او بھاگئی جوں اسی راشد درد چوں نکلیا۔
ہاں اکھ چا پٹی — اوہو دوائیں جیڑھیاں بے اثر ثابت تھی چکیاں ہن۔
امت ہن گیاں — خدا نے پترو لا ڈتا — راشد نے عہد کیتا جو آئندہ
ہرگز ایس برائی بارے نہ سوچسی —، ثریا دا خیال ہا جو اولاد دی پرورش
جے کر رشتوت دے پیسے نال تھیوے تان او پیو ماتے بسوساٹی واسطے
ہک ایگھا زہر ہن ویندی ہے جیڑھا آخر ہلاکت دا سبب بن دے۔
ایں بارے اوہوں سارے اتیکھے لوگاں دی مثال ڈیندی ہئی۔
جھناں دتھی بھجوریاں دا اے حل تان کڈھ گھدا — پر ذلت دے
باریک تاراں نے بُت دتھ وڑتے — خون دے ہک ہک قطرے
دا حساب چکا گھدا — او خود کون تے اپنے گھر کوں ایں عذاب کنوں
بچاؤں چاہندی ہئی — جیکر حلال روزی کماؤں دتھ او وی راشد
دی مدد کر سگدی ہے تان انیکوں ضرور کرنی چاہیدی اے۔ پر راشد
ثریا کوں ملازمت دی اجازت نہ ڈیندا ہا — اوئدے خیال دتھ
ڈال دی نوکری پئے کیتے مہٹاں ہے۔ لوگ کیا آکھین کیا میں کجھ فی کر
سگدا —؟ ثریا دا اکھاں ہا، دل مل تے گکاڈا گھیلن ہرگز مہٹاں
کائی —، لوگ کجھ آکھین تان آکھن پے تسان بس اپنی بہتری سوچو۔!

ارشد لوگاں دا کیا ہے۔ ادتاں کجھ نہ کجھ اہدے اسی راہنہین! —
پر کجھ نہ راشد نے اوور ٹائم کرنا شروع کر ڈتا۔ — جیندا صحت تے اثر
پوون ضروری ہا۔ — ثریا ایندی بر باد تھیندی صحت نہ ڈیکھ سکدی۔
بے کل تھی ویندی تاں اہدی زیادہ کم مضر ہے راشد! اللہ داناں،
منو چھوڑ ڈیو و۔ — کجھ ذمہ داریاں میگوں ونڈا ڈیو! خود میڈی خوشی
دی خاطر۔ —

انج وی پہوں رات تک نکمرار تھیندا رہیا۔ ثریا نے ہک جاتے درخت
بھیج ڈتی تے ایندے کنوں چوری انٹر دیو دی ڈے آئی۔ اگر نوکری لگ
گئی تاں گناہ کریاں — شاید اجازت ڈے ڈیون۔ انج آڈر آگئے
ہن۔ ایگوں کل حاضر تھیوٹا ہئی۔ — راشد منٹ وچوں ناں پیا آندا ہا۔
کوئی دلیل، کوئی جوانہ دل کوں نہ لگیس پئی۔ —

آخر تھک ہارتے او پاسا ولاتے سُم پئی۔ — راشد سجد پریشان
ہا۔ کتنی دیر نیندر دی تانگھ وچ اکھیں توٹی پیا رہیا۔ — پر نیندر وی
شاید گزرے ڈینہاں دے سکھ واکٹ رُس گئی ہئی۔ — ایویں لگیا۔ جیویں
سنگھ کندیاں دا بوڑھا بن گیا ہووے جتھوں سنگھ اہر ساہ خون خون تھی
ویندے، تے غونی لمحے پیندا پیندا او سارا ہو وچ پڑدا ویندے۔ بُت
وچوں مچھایند پئی اٹھدی ہئی۔ — گھراتے اٹھی کھڑا۔ — عجیب نا سمجھ
آون والی کیفیت طاری ویندی تھیندی ہئی۔ — ذہیڑے وچ نکل آیا۔
شاید ٹھڈے پانی دا تروکہ ایں بھانجھڑ کوں وسما دے چا۔ ہک ڈونڈا۔
پینے نی کیتی گلاس پانی اوں نے خلق وچ ویٹیا۔ کیتی دیر ٹھہلا رہیا۔
کیا کرے تے کیا نہ کرے، اندر دیا تاں زیر و بلب دی روشنی وچ اُندی

نظر ثریا دے چہرے تے پئی ! ہنوں نال پُسیا چہرہ — کیا اے جاگدی
پئی اے — ؛ اد کیا حالی تیں روند پئی ہے — ؛ گھراتے قریب
آیا تاں — ثریا کوں بندر ہئی — ہنواں وچ پُس تے چہرہ کجھ پیا
معصوم تے مقدس تھی گیا ہا — دھوتا ہویا شبہی چہرہ تے پلکاں تے
اڑے ڈو قطرے ! ساکت تے منجھ ڈو ہنوں اوندی دُنیا اٹھ پھیل کرن
واسطے اے سب کافی ہا — اے ڈوں ساکت تے منجھ قطرے !
لگیا جو کیم درلڈ گلوب دی شکل وچ ڈھل گین ، جتھ خوشی دے
سارے گذرے زمانے اُبھرائے ہن —

سرشاری تے کیف و نشاط دے او ڈینہ جڈاں کہیں دی پریشانی دا
نصّور وی نہ ہا — انھاں توں منعکس تھیندیاں بجلی دیاں شعاواں وچ
اونکوں ثریا دا اد سراپا نظریا ، جیڑھا او اپنے پیو مادے گھروں گھن تے
آئی ہئی — ہن ایدی کیا حالت بن گئی ہے — اوں نے قطرے توں نظر
ہٹاتے ثریا دے پاسے ڈٹھا —

رخساراں دیاں ہڈیاں اُبھرا یاں ہن — اکھیں دے گرد سیاہ حلقے
نڈھال نڈھال سراپا — ہر وقت مسکدیاں اکھیں وچ سوچاں تے نکراں دے
سائے لہے اٹے ہن — !

”توں ! مجرم ہئی — تیں ایذا اے حال بٹائے“ رات دا ضمیر چکیا
کوڑیاں رسماں تے غلط روایاں کوں برقرار رکھن دے شوق وچ توں
اینکوں انگل لاتے قبر وچ لہا آس — !

لہا آس توں اینکوں قبر وچ ”کائیاں ! ہرگز کائیاں !!“ اوندے
اندروں اُلا نکٹھا — ثریا زندہ رہسی ، ہر صورت زندہ رہسی — میں ہار من

گھنساں — کناں دتھ تریا دے ول ول آکھے فقرے گو بنجے، اوں کنوں پہلے جو تئیں حالات کنوں مجبور تھی تے نا جائز دولت کماؤ۔ میچوں میداں دتھ آدینجاں چا بیدا اے — !

سوچو ! رشوت گھن تے تئیں خدا کوں جواب ڈیو تئیں ہوسی، تے میڈی نوکری نال صرف نامعقول قسم دی خدائی کوں ہک ہک لفظ دی سیجائی ول تے نقش تھیندی گئی..... ہا ! ہک دفعہ تریا اے دی تئیں آکھیا ہا — !

حق تے صداقت دی ڈور پکڑتے سکھ نال جیون چاہندے ہوتئیں غلط روایتاں کوں بھنڈ دتھ عار محسوس نہ کرد۔ نویں مسائل داخل دی نواں ہوندے — راشد — !

سب سچ ہے توں ٹھیک اہیں تریا۔ اد ہولے جیہاں بڑ بڑایا۔ سویرے یں تریا کوں اجازت ڈے ڈیساں تے ہیں فیصلے دے نال امی روح دے سارے گمزدنج نکل گئے۔ ول اد خاموش، پرسکون نیندر دیاں وادیاں چر لہندا گیا۔ گھروں نویں انداز دتھ منصوبہ بندی کیتی گئی — راشد نے ہک سنگدی بیوہ ادترک ماسی کوں گھر سڈا گھدا۔ بالوں دی فکر ان کنوں آزاد تھی تے ڈوہائیں ایٹے ایٹے دفتراں چلے دیندے نوکر دے بے رحم ہتھوں دے بجائے ہال مشفق جھولی دتھ چھوڑ تے اطمینان نال راہندے — !

ماسی کوں بڑھیپے دتھ ہک گھرتے بالوں دا ساتھ مل گیا، اد اپنی جان خوش تے نہال ہئی۔ تے اے اپنی جا بے فکر خوشحالی آئی تئیں تریا دے چہرے دا گلاب ول تر گئی، تے راشد دی پرانی طرافت دے وی ول آئے، خوبصورت جذبیاں دی جوت ول جاگ پئی۔ تئیں ہو دتھ مسرت و انسباط ہلکورے گھنٹ لگ پئے۔ ڈوہیں پھیتے چالو تھئے تئیں ہک دفعہ ول چواں پاسے دھنک رنگ کھنڈر گئے =

پھیٹہ

(انہی) مرگن دی عداوت
جور دی تھی

پھیٹہ ساڈا مقدرے بی بی - جڈاں ایں توں کنڈھ والی
سے منہ دی کھادی سے ہڈھڑے رکشے والے نے پیڈل تے پیرولا
تے اکھیا —

یہ سمجھی بابا جی دا اشارہ صنعتی ترقی ڈوں ہے - انہاندے
شغور اتے تجزیے دی قوت دی قائل جہی تھی گئی — بالکل بابا جی
پہیہ ترقی دی نشانی ہے — میں مرعوب تھی تے جواب دتا —

ھا دھیا بگھی کنوں ٹانگہ تھیا ، ٹانگہ تے رکشہ اتے موٹر رکشہ
..... پر ساڈے متھے تاں اوہے رہ گئے ڈاڈا پیو ،
آپ اتے ول پتر لوگیں کوں ڈھونڈے رہ گیوسے کڈھاں

آپ نہ بہہ ڈھوے کیا — کیا مطلب بابا جی — میں
اپنے پہلے تاثر توں نکلی — جتنا دڑا پس منظر بابا جی دی پہلی گالھ
داھا اتنا ہی چھوٹا تے ذاتی حوالہ انھاں ہن ڈتا
پتر آ — ہک گالھ سن روز پڑھن دیندیں
کئی سال گزر گین - اگوں توں اگوں ودھدی دیندیں پر ہک
گالھ سن نصیب اوہو ہوسیا جیڑھا تیرہی مادا ہے
پتر پیو دے اتے دھی مائے نصیب دی وارث ہن دیندی ہے۔
جی ! میں خوف زدہ نہی گئی، میڈی ماما اللہ نہ کرے اوتاں پہوں ڈکھی اتے
تنگ دست عورت ہے ول انج اللہ کنوں دعا کیتی نہ مولانہ
مولا میں اسے ڈکھ نی ڈیکھ سکدی میگوں بچاویں
اتے ول، جیویں کجھ سنبھالا جیہاں آگیا میڈے دل کوں -
بابا میں ہک پڑھی بکھی لڑکی آں - تعلیم مکمل کرتے نوکری کر لیاں
..... میڈا تجربہ میڈی اہلیت جیکر مختلف ہے تاں حالات
کیویں نہ پئے ہوسن ! بندے دی کوشش دا دی کوئی مل ہونڈے
خدا نال ہووے تاں بندے ضرور منزل پئیدیں -
کجھ نہ پتر — کجھ نہ بابے نے ساہکدے ہنکارا بھریا -
میگوں میڈے پیو پڑھاوٹ چاہا جو بابو لگ ویساں — پر آپ
لگ گیا ڈاڈا، ڈاڈھا پڑھڑاھا نوابیں دا بگھی والھا -
اتھاں کے کجھ پنیش آوئیدی ہئی — تے میں دی سکول سنٹ
تے چھانٹا اپڑ گھدا — رکشہ چلیندیں ہوئیں ہن بابے دا ساہوی
چڑھیا ہویا ہا ہالیں کوں پڑھایم — ترے پتر مرستے — وڈا

جوانیاں مانٹریں انجیز بن گیا ہے — چار دھیاں
بن پیاں — کنواریاں — دل دی تساں اہدے دے پتر
پیرو دافیب گھنڈے — گویا میں اپنے خوف کوں رد کرن دی
کوشش کیتی — !

ہا ایہ تاں ہے — آپ دے گھرتوں اچّا خواب نہ ڈیکھیں
بچہ — سکھی راہیں —

کہیں مصیبت اتر پھس گئی ہاں — سختی پاتی جو رکشے تے چڑھ
بیٹھی ہاں — اچ دی روز دی کار پیریں وںجاں ہاپی تاں اے مفت
دامر تاں گل نہ پودے ہا — الاؤں کنوں باز ای فی آندا وہمی پڑھڑ

..... اللہ چپ کیوں تھپسی اے میں اچاں اے
سوچندی بیٹھی ہم جو او ولا الاٹا میں تے میڈی گھر والی
شرکیں مٹھائی ونڈی لکھ لکھ شکرانے ادا کیتے ہن
اساں ٹکے ٹکے وی آس اتر جٹی وٹی سواری دوں نہ تانگسوں
ہک مٹھ آسی سار اہینہ کھاسوں ساڈے پوترے بیاں دے رکیاں
تے بہن ،

پر پتر آفیب وڈی بھیرمی شے ہے ہک پڑوا
شیدکے مس تال اکھنڈے

انج میڈا اوہر پتر ٹائر ٹیوباں دی دکان کھڈی
پہچ فجر تال پیو سمیت کئی رکشے والے تھلے
تے آن کھڑ دین — کئی پیمپ منگدے کئی سلوشن آتے
کئی ٹائر کھڑ بد لیندے — شکر ہے میڈے رب دا جو جھٹ

گزرے واہ واہ ہے.....

کیا — کیا مطلب میں سمجھنی بابا جی.....
میڈی نرٹس والی فائل تک پی..... رکشہ روکتے بابا جی
دور قے چنڑ دے ہوئیں ڈسیا..... اد انجیز بن تے
ہک باہر لے ملک و پنج لکھا ہا۔ اُتھ کے ایجھے کوڑے مقہ بے
اتج پھس گیا۔ جو بے ملک اتج اپنی صفائی کیتے وسیلے دی
نہ گول سگیا۔ ناں والے داکیتا اپنے بیکھاں بکھوا کھڑا..... سزا
تھی..... ول گھر آیا..... تاں نوکری دے قابل نہ ریا۔
روٹی تاں کھاوٹی ہے تاں..... ہتھ پلے ساڈے دی کجھ نہ
ہا.....

آخر ایہو پھیتہ ٹکریا..... ایں دوران سائیکل رکشیاں
دی مرمت آلیاں تہرے چار دکاناں آگیاں..... ایہ سچے ہتھ
والی دکان میڈے پتر دی ہے۔ او پیٹھے سرسٹریا..... شالا
جیاتی ہوس..... وڈا ٹبر ہے ہک دے کتے ویلا نی لنگھا۔
عین ہوں ویلے اوڈے پتر نے سرچاتے پیو دوں ڈٹھا۔
اتے نظر پھیر گھدی..... کتنا ڈکھ ہا۔ پتر دی ایں نظر اتج.....
دردھا بابے دے لہجے اتج..... میں کھو گئی..... تھوڑے
فاصلے تے میں اپنے کالج لہ گئی۔ بابے دی داستان نے
میگوں ڈکھا تاں کیتا..... پر میں قائل نہ تھی۔ شاہیں
دے گھر گدا اتے گدائیں دے گھر شاہ پیدا تھیندین۔ بابے غریب
کوں کیا پتہ۔ آپے ذہن کوں ہولا کرتے میں لہ گئی۔

جڈاں یں ایں دکان توں لنگھاں ول ضرور اڈکھا تھیوے...
 عجیب جیہاں تجس اُبھرے - تعلیم مکمل کرتے نوکری کر گھدی،
 گھر دے حالات بدلے - پئے بھینس بھراواں کوں باقا عددگی نال تعلیم
 ڈیواوٹ یں اپنا فرض سمجھ گھدا — کجھ اپنے گھر بار دیاں مصروفتاں
 اتے کجھ پکے دے ملے ایتج ایجی مصروف تھی جو سب کجھ بھل گیا۔
 پندرہ سالوں دی جدوجہد دے بعد جڈاں سبھے کم سدھے تھی گئے،
 بھین بھرا اپنے اپنے پیراں تے کھڑ گئے تاں میں سکھ
 واسا گھدا کجھ سدھ ولی سوچیا — بابے
 کوں بلاں تے آکھاں بابا ڈیکھ - اپنے شوق تے مقصد نال بندہ مخلص
 ہووے تاں مقدر اپنا آپ بنا گھنڈے، خدا ضرور ساتھ ڈنڈے
 آخر ہک ڈیہاڑے ٹرپسیم سوچیم کیوں نہ ایتھ کے
 ونجاں ڈیکھاں، بابے دے بعد اڈنڈے پتر داکیا حال اے
 پوترے کیا پے کر نیدین ڈرائیور کوں دکان دے
 سامنے روک تے آکھیا زری اوں دکان دار کوں تاں سڈ آ
 شرفو ڈاڈا جیران تھی گیا —

بی بی جی اونکوں کیا آکھسو میں کیا کیتم،
 بی بی جی میں کنوں کوئی غلطی تھی گئی ہے کیا —
 نہیں نہیں توں تاں انتہائی ایماندار اتے شریف آدمی
 یں — میگوں تیبڑے کنوں کوئی شکایت نی پر ایہ کیا
 آخر میں تیبڑی شکایت یں بندے کوں کون کیڑھی گالھوں آدا ہا۔
 جی جی - شرفو واسا ولیا بی بی جی ! میں سبھے تساں

میڈے بھراکوں میڈی شکایت لاوٹی اے۔

ہیں ایہ۔ تیتڑا بھرا ہے۔۔۔۔۔ ہن ہیں ڈٹھا جو بابے
دے پتر دی جاہک بیانیگر پیٹھا ہا۔ اتھاں کچھ عرصہ پہلے ہک
رکشے والے بزرگ دا پتر پہاندا ہا۔ میں اوں بزرگ دی خیریت
پچھن چاہندی ہم۔ میں گالھ بنائی۔

جی او۔ میڈے ڈاڈا جی ہن جی بی بی۔۔۔۔۔ اباسیٹ اجکل
گھر رہندین۔ انھانکوں گردے دی تکلیف ہے۔۔۔۔۔ دکان تے
لالہ پھندے۔

اچھا کار گھردوں ولا۔۔۔۔۔ میں چکرا گئی۔۔۔۔۔ رستہ اتر
اوں ڈسایا۔۔۔۔۔ دڈا بھرا دکان کرئیدے۔۔۔۔۔ ایہ خود ڈرائیور
ہے۔۔۔۔۔ بیاٹیکسی چلندے تے تریجھا۔۔۔۔۔ موٹریں داکم سکھدے۔
اتے بی بی جی آساں سارے بھیٹن بھرا۔۔۔۔۔

نہ جانے اوں کیا کیا سارے رستے ڈسایا۔۔۔۔۔ پر میں
سوچاں دے گھن گھراچ رہ گئی۔

بابے دے ہارے حوصلے دا مفروضہ ہا۔ یا
واقعی اس خاندان دا مقدر۔۔۔۔۔ بابے دے مفروضے کوں
اوندے پڑھے لکھے پتر دی قبول چاکیتا۔۔۔۔۔؟

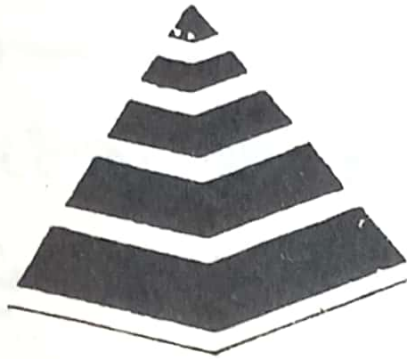
اوں پڑھے لکھے تے وی تدبیر اتے عمل دی حقیقت دا

حرکت عمل

اعتراف نہ کیتا۔۔۔۔۔؟

پتریں کوں اگوں ددھا دن دی بجائے پھتے نال پدھ
کراپیں گویا پیو دے مفروضے کوں ثابت چاکیتے سی۔۔۔۔۔

ٹوکھ دی لہر میڈے وجود اِتح اُبھری..... اُتے
میں سوچیا ہُن اے ڈرائیور خدا نے چاہا تاں ضرور اپنے بالیں دا
مقدر بدلیسی ————— ایکوں میں آکھساں میں بدلیساں ایتدے
نظریئے.....!

پراسر بانڈ

اباجی اباجی اے سیکوں لیجے اے میں گھنساں
کیاں ابو کتاباں تاں میں پٹیاں ہم ، ڈاٹری میں پڑھدی بیٹھی ہم اس
میں کنوں کھس تے ورقہ دلائے ہن تے کڈھ گھس ! ہا تاں میں کن شانو
نے بھرا دی دھاں ڈتی

دل توں پہلے کڈھ گھنساں ہا بلال تنگ تے ہویا جیکوں
اللہ ڈیندے چھپر پاڑ تے ڈیندے ! سو روپے دا پراسر بانڈ
میڈا ہے اوں نے بانڈ ہوا اتج لہرایا میں حیران تھی اوندے
ہستوں بانڈ پکڑ تے گنگ رہ گیم ایندے پچھوں ترے دستخط موجود ہن
تے باسط دا فقرہ گویا اتج بلال نے دہرایا اللہ جیکوں ڈیندے
چھپر پاڑ تے ڈیندے ، دل نساء اتج گونج اٹھیا تے اتج تک پوری صداقت
نال میرے قلب دفن تے حاوی ہے

میڈے بالوں نے ہک ڈینہ جڈاں ڈاڈی اماں کن عید کرن
گے تاں اتھ رکھیاں میڈیاں پرائیاں کتاباں پھول تے بانڈ کڈھ گھدا اد خوش
ہن تے میں ششدر !

اساں تاں اے بانڈ بھناتے کاروبار کیتا ہے . دل اے ڈاٹری

دعویٰ کیوں ہے ؟ اے اساڈے دستخط وی موجود ہن — لہذا بیا وی کوئی
مقی سگدا۔ کیوں جو اساں کڈا ہاں بانڈ ول گھدے اسی کینی ۔ اوں ہک توں علاوہ
اے سب باسٹ نے کیتے ۔

باسٹ ... کیا لوگ اتنے فخلص وی ہوندین ۔

کیا اعلیٰ طرفی اہج وی موجود ہے ۔

کیا طرف ہے — یا — کہیں دی قوت خرید ۔
میں اپنے تجربے کنوں ایہو سمجھا ہم ، جو دنیا مطلب دی ہے ...

بس ہن اے ساریاں اچیاں تدریں قصے کتاباں اہج رہ گیاں ہن !
پر کو ... اہج دی چھر کی کڈھوا ڈیوٹ والی نیکی موجود ہے ۔
بے غرضائی ہے میں تے عاصم وی ایجھی ہی ہک نیکی دے مقروض ہیسے ...
باسٹ دے مقروض ! جیں ساکوں کڈاں احساس فی ڈیوا کہ اوں نے اہان
کیتے ، ساڈی مدد کیتی ہے ۔

جڈاں میں اے بانڈ چاتے عاصم کن بھنا ... ڈوہاں دی
حالت غیر تھی گئی ... تے اہج تیں ہے ۔ کھڑو .. تہاکوں ڈساواں ...
مندھ توں سنڑلیساں ... تساں ڈساؤاے کہیں دی قوت خرید ہی — یا
نیکی — کیا اہج دی بے غرض ... تے نیک لوگ موجود ہن — ؟
چوڈاں سال پہلے دی گالھ ... باسٹ ، عاصم تے میں ڈیپارٹمنٹ
دے کیفے تے چاہ پیٹھ پینڈے ہاسے کہ ہک ویٹرنے جیڑھا اکثر اپنا ڈھسکھو
ساکوں ڈینڈاھا ... ان تے اے بانڈ ساڈے اکوں رکھیا تے بولیا ... میڈی
ذال بیمار ہے ... طرکہ ٹکے جوڑتے بانڈ گھدا ہم جو متاں سیت بدلے پر کیناں ۔
پسیاں دی لوڑ ہے تساں گھن گھنو ... اساں اپنے اپنے کھسے مندھائے ۔ تے

دل ترھے یاراں نے رل تے اے بانڈ خریدیا گھدا پکھوں دستخط کیتے محض
مذاق اہج! ساکوں کہیں وڈے انعام دی لالچ نہ ہائی بس ویٹری مرد
دی غرض نال قوری طور تے آساں اے کارنامہ کر گھدا

باسط ہک امیر کبیر گھرانے دا چھوہرا۔ سچ تاں اے ہے جو میڈے تے
عاصم نال اوندی یاری وی ناقابل یقین گالھ لگدی ہئی کتھاں اوکھاں
پتی تے کتھاں آساں سفید پوشاں دی مونجھی ماندی اولاد پراؤں نے
کبڑاھیں اپنی دولت دا دھک نہ کھتیا ساڈے سواں تھی تے بدلا
یونیورسٹی دا ساتھ ترٹیا نوکریاں لھیندے لھیندے
جڈاں ساڈیاں جتیاں گھس گیا ساڈا ایمان لہڑن لگ گیا تاں ہک ڈینہ
باسط آساں کن آیا ہک پورے کاغذی پلان آتے طریقہ کار سمیت۔
اؤں ہک رقم ساڈے اکوں رکھی یار تہاکوں یاد ہے آپاں Previous
اہج ہک بانڈ گھداھا

او بانڈ نکل آئے ساڈیاں چیکاں نکل گیاں تاں
اؤں دی نعرہ لایا اللہ ڈنڈے تاں چھیریاڑتے ڈنڈے
دل ہک لکھ دے انعام اپوں ستائٹھ ہزار ساڈے اکوں
رکھ تے بولیا میں ابونال اتنا دھیا ہو یاں جو تہاڈے نال کم کرن واسطے
وقت فی کڈھ سگدا تے بغیر کم کیتے نفع چاؤں میکوں پسند کینی ہندا
میں اپنی رقم چیندا پیاں — تساں رل تے کم کرد اے کاروبار شروع کرد
..... میں اپنے تجربے کنوں جیڑھا ابونال عرصے توں کم کرن دی وجہ نال میکوں
..... تہاڈی مدد کرنیارہساں
دل ساکوں ہر مشکل اہج اوندی مدد ملی اؤندا مشورہ

احساں دے کنڈے

” سب کچھ ہو ویجے پر کہیں گھر دی وڈی تو نہہ ناں ہو ویجے“
اکثر خورشید بھابی دے منہوں اے فقرہ میں سٹیا ہا۔ خورشید بھابی
بو اکندن دی وڈی تو نہہ ہی۔ جیڑھے ویلے او پر نیج تے آئی ہائی میں
کوئی ڈاہ پارھاں سالان دی ہم۔ پیاں پالاں وانگوں میگوں دی کنوار
دا ہوں چاہ ہائی۔ محلے دیاں سب چھوہرین اوندے کوٹھے وچ وڑیاں
راہندیاں ہن اوہ ہائی وی تاں ہوں سوہٹی۔ بھرے بھرے جسم تے
گورے گورے رنگ دی ہوں کومل تے مٹھے الا والی۔
اوہر کہیں تال کھل کھل تے لیندی۔ گھسوڑتے ریش کنوں رتی
وی نہ گھبرانہی بلکہ سب کوں پیار نال پوونیدی۔
اوکھلے تاں ایں لگے جیوس پرے کتھا ہن چھینڑکیاں پیاں وچدین
یا رات دے پچھلے پہر دی خموشیاں اچ کہیں نیگر دی رم جھول دی

پھٹک ہے۔ جیڑھی رک رک تے اگوں پچھوں ڈیہدی اپنے محبوب کوں بلٹ
پئی ویندی ہووے۔ یا خوشیاں دے سارے تار چھٹک پے ہوں وین۔
اوندیاں موٹیاں موٹیاں اکھیں اج بہوں سوہنٹریں چک دیرے گھتی راہندی
لمبیاں لمبیاں پلکاں جھالردی کار دید دے پہرے تے جیویں قطار اندر قطار
چوکتیاں کھڑیاں ہوں وین۔ گہاں دی لالی راج غلاب دی رنگت گھل مل گئی
ہائی۔ ڈند چھے دی کلیاں واکن پوتے چم چم لاتی راہندے۔

مُسک تاں جیویں ریندے سارے تن بیت راج بھری ہوئی
ہائی۔ اے سب گالھیں تاں میگوں ہن سمجھدین ہوں ویلے تاں بس میں تر
تر بھابی کوں ڈھیدی راہندی ہم۔ بلا شک اوایں محلے دی سب کنوں
سوہنٹریں نوہہ ہائی بوا دے چار پتر ہن۔ چاچے اللہ نواز دی کپڑے دی
دکان ہے۔ مالی حالات یس اے ہن جو بے فکری روٹی تے تن دا چٹا
کپڑا ہاپیا جوڑن بناون دا بوا کندن کوں شوق ناں ہا۔ شاید ایندی اے
وجہ ہووے جو اوندی کوئی دھی ناں ہائی۔ نوکر شوکر کئی شے ناں ہئی۔
چاچا فجر کوں سودا گھن تے ڈتی ویندا ہا۔ چھوٹی موٹی شے پال گھن آندے
ہن۔ گھر دا کم بوا اپ کر گھندی ہائی۔ کجھ کم اوں ایں پالاں دے ذمے
لائے ہوئے ہن جو کوئی اپنا بار بے تے ناں گھتندا ہا۔ پتر فجر کوں اپنے
اپنے بسترے ولھٹ تے انہاندی مخصوص جاتے رکھدے۔ ہنالے کوں کھٹاں
اندر گھتندے۔ بورچی خانے آتے ناشتہ کریندے۔ کپڑے وٹاتے سکول
والے پیندے تاں گھر دے چھٹک سدھ کرتے کلتی تے لٹکا ڈیندے۔ اپنے
اپنے کمریاں دی صفائی وی او خود کریندے ہن۔ میلے کپڑے آپوں جہان
جاتے میلے کپڑیاں والے تھیلے راج و پنج سٹیندے۔ ول بوا گھر دھون

والے الگ کر گھندی تے دھوبی والے دھوبی کوں چاڑھندی۔ ایں طرح اوندے
کم پہوں ہولا تھی ویندا تے سب کوں اپنی اپنی ذمہ داری دا احساس وی راہندا۔
سب عورتاں ایندے بالان دی مثال ڈے تے اپنے بالان کنوں
کم گھنٹاں چاہندیاں پر او گالھ کتھاں۔ خود میڈے وڈے بھٹیں بھرا آہدین
”ہر ویلے بواکنڈن دے بالان دیاں تعریفیں سن سن تے کن کھوہج ویندے
ہن۔“ پر کتھاں او کلھے مایو دے رعب راج پلٹ والے پال اتے کتھاں لے
بھرے گھر والے۔ اُساں چار پنج پڑکھٹے راہندے ہا سے۔ بلکہ ہن دی راہندے
سے۔ ڈاڈا بابا۔ ڈاڈی اماں۔ اتے چاچے، چوتھے ابا جی تے ڈو
ساڈیاں بوئیاں۔ گھر ہائی بلا جیڈا حویل۔ اک چنڈھ راج کہیں نے کم
اکھیاں وںج کھڑا ڈو جھی چنڈھ راج۔ بجائے ساکوں گولن دے او خود
کم کر گھنٹ۔ ایں طرح ساڈی جان چھٹ ویندی۔ سب پال رلدے تاں
شرارتاں وی پہوں تھیندیاں! جے کہیں شیطانی تے کہیں وڈے دے ہتھ
چڑھ وی گے تاں ایندی وی ساڈے کول ہک ترکیب ہائی، زور زور ناں مار
کھاؤن کنوی امی پہلے روون شروع کر ڈیندا بیا وڈا آتے چھڑوا گھیندا۔
اللہ اللہ خیر سلا، کیہاں رعب تے کیہاں ڈر !!!
بواکنڈن کول بی تاں ساری عقل ہائی پر سلائی گدھائی
اکوں ناں کنوارے لائی ناں پینجی دے بعد۔ چاچے نے بواکوں مشین گھناں
ڈتی پر ہزار کوشش دے باوجود ڈھب نہ آلیوس تاں تھک تے اوں نے مشین
کچ تے نوہناں واسطے رکھ چھوڑی۔ سرھانے دے چھوہوین تے بھاویں کندوریاں
دیاں کنیاں موڑنیاں ہوین او اے کم محلے دیاں چھوہوین کنوں گھندی ہائی۔ سب خوش
تھی اوند کم کر ڈیندیاں ہن۔ اوقے وی تاں پہوں چنگے تے وڈے وڈے سٹونڈی

ہائی۔ سارے محلے نال اوڈے تعلقات بہوں چنگے ہن۔ کہیں دے گھر ڈکھ
کھ ہوئے تاں سب کنوں پہلے بوا کندن اتھ پہنچدی ہائی۔ کوئی بیمار ہے
تاں سر پٹی گھنیدی ہے۔ کہیں دا ہتھ تنگ ہے تاں اندر خانی چار پیسے ڈتی
کھڑی ہے۔ صلاح مشورے وچ سب کنوں اگوں ہے۔ تے دل ایہو جہے بند

دے کم کتھ اڑے راہنڈین۔
جیڑھے ویلے اوں اپنے وڈے پتر عمر حیات دی شادی
سیتری۔ سارے محلے دیاں ذالیں اپنے کماں کاراں کنوں واندھیاں تھیں تے
آویندیاں۔ کوئی کپڑے سیندی پٹی ہے تے کوئی کناری پٹی لیندی ہے۔ کوئی
بوا نال بنار دے پھیرے کھڑی پیندی ہے، غرض سب کجھ ڈہرے ڈہرے
بن گیا۔ دھی دی کمی چھوڑی کئی ڈینہ پہلے اوڈے گھر ڈھولک منگواتے پوری کر
ڈتی۔ شادی او سمجھی جو کیا اکیھے۔

ایں طرح خورشید بوا دے بھرا دی دھی اوڈے گھر پہلی
نوبہ بن تے آگئی۔ خورشید بھابی جذباتی تے حساس ہائی۔ او انہماں لوگاں
وچوں ہائی جیڑھے چھوٹیاں چھوٹیاں کپاٹھیں تے خوش تھیں گھنڈین۔ عام واقعات
وچوں خوشی دے پھل چن گھنڈین تے روز مرہ دے لگے بدھے اصولاں وچ
تھوڑی جہیں بے ضرر بے اصولی کرتے زندگی وچ مل چل پیدا کر گھنڈیں۔ پر
بوا دے ماحول وچ ہک خاص قسم دا ٹھراؤ ہا جیڑھے ویلے جیڑھا کم تھیندے
او ٹھیک ہوں ویلے مٹھونے۔

بوا کہیں قسم دی تبدیلی تے نویں گالھ کوں پسند نہ کرنیدی
ہائی۔ تھک ہار تے خورشید بھابی نے ہار من گھدی۔ دل وچ درد دی ہک سوک
اٹھدی تے سارے بت وچ پھیل ویندی۔ اکھیں سڑن لگ پونڈیاں پر او انہما

تے ہنجواں دا چھنڈا دی نہ مار سگدی ہائی۔ دل اوکيا جواب ڈیوے ہا پچھن
والیاں کوں! لوگاں دی نظر ایتج تاں اے کوئی دکھ ناں ہا۔

اوہں بوا کڈاھیں جھیرا جھپا ناں لاتا ہا۔ اپنی پرائی ہر گالھ بوا
اؤندے نال کرنیدی ہائی۔ اوکرے دی تاں کیا گلہ کرے دل اتے احساسات
دی پرواہ کیوں ہوندی ہے؟ کجھ ڈینہاں بعد بھابی نے چلہا بنا سنبھال گھدا۔
روٹی دے ویلے بوا چوں پتریں نال پتھاری تے بہہ تے روٹی کھانڈی ہائی۔
اے انھاں دا پرائیاں طریقہ ہائی پیا۔ چاچے دی روٹی دکان دا نوکر چھوکر اچا
ویندا ہا۔ اؤندا دل کرنیدا جو او سب کنوں الگ اپنے پئے نال بہہ تے روٹی کھاوے
جیویں اکثر گھراں ایتج ڈھیدی ہائی۔ پر بوا کوں اے بے شرمی پسند ناں ہئی۔
عمر بھائی اپنی ماکنوں بہوں ڈردا ہا۔ پس واسطے اے اصول تر وٹن دی
کڈاہیں کوشش ناکیتوس پس او دل مکول تے رہ ویندی۔

شادی دے کجھ پہلے ڈینہ جڈاں تک بوا روٹی کنی کرنیدی ہائی۔
آپ انھاں ڈوہاں دی روٹی اندر بھیج ڈیندی، بس اوھے ڈینہ ہن جڈاں اوں
روٹی دی نویں تے انوکھی لذت چکھی ہائی۔ ایندے بعد تاں او کوں ٹکر دی چیں
وسی نہ رہی۔ سب کھا کر اپیں اٹھی ویندے، بوا او کوں بھاجی سب دے
نال پا ڈیندی تاں او چلے وچوں کیری کڈھ تے اتے بھاجی دی کٹوری رکھ
ڈیندی۔ ہک ہتھ ایتج روٹی پکڑیندی ڈو جھے ہتھ نال گراں بھن بھن تے بھاجی
ایتج بوڑیندی اتے منہ ویتج رکھ گھنڈی۔ جیویں گراں سنگھ تلوں نہ لنگھاسوے۔
ہک پھیرے بھابی نے عمر بھائی کوں برنی دی فرمائش کیتی
او گھن آیا تے وٹج مادے اگوں رکھیس۔ ڈاڈھا ڈردے ڈردے ماکوں
ڈسیوس۔ جو میگوں خورشید اکھیا ہا پس واسطے گھن آیاں۔ بوا نے اپنے

اصول دے مطابق اوندے ست برابر حصے کیتے۔ اوندے حصے وچ
ترے ٹکڑیاں آیاں تھالی وچ رکھ تے عمر بھائی اندر ایکوں آڈتیاں۔ پس
اتنی مہربانی کیتوس جو اپنے حصے دیاں ترے دی وچ رکھ چھوڑ یونس۔ اوندے
ساریاں سکاں تے ارمان صابن دی جھگ واکن وسم گے۔ کیا اے ناں
تھی گدا ہا جو او صرف ڈو ٹکڑے گھن آوے ہا۔ پر سیدھے ایندے
ہتھ تے آرکھے ہا۔ پر شاید! او اتنی اہم کیاں ہائی۔!

بھابی بوا دی حیثیت گھٹ کرناں ہرگز نا چاندی ہائی۔ پر
اوندے اندر اے خواہش بہوں شدت نال ہئی جو اوندی دی حیثیت تسلیم
کیتی وچے عمر جیڑھا چنگا پترتاں ہا او اوکوں چنگا شوہر دی ڈیکھناں چاندی
ہائی جیڑھا احساسات دی قدر کرے تے اپنی محبت تے توجہ نال اوندے ارماناں
دیاں کیاریاں دی ڈیکھ بھال کیتی رکھے۔

خوشیاں دے پھل نہ کلاون تے آساں دیاں کلیاں سدھڑیاں
راہوین۔ پر عمر عجیب ٹھڈے دل دوماغ دا جوان ہائی کجھ مادا خوف اوندے
اتے طاری رہندا۔ کہیں قسم دی تبدیلی دی جرئت اوندے اندر نہ ہائی۔ او
خود دی کہیں کہیں ویلے پریشان تھی ویندا ہا۔ پر کجھ نہ گدا ہا۔ اوکوں
سمجھا کجھ ناں ہا۔

سب کنوں زیادہ تکلیف اوکوں ہوں ویلے تھئی ہیں ویلے
بوانے آکھیا "توں میکوں آکھیں ہا۔ میں تاں منگوا ڈیواں ہا تیکوں برنی!"
اوندیاں اکھیں اگوں اندھارے آگے تے ساری دنیا چکر کھاؤں بگ
پیٹی۔ اتھائیں کندھی دا سہارا گھن تے بہہ تھئی۔ منہ سواہ دی کار تھی
گیا۔ کیا..... کیا..... بوا میں کنوں فرمائش دا حق دی کھس

گھٹناں چاہندی ہے ۔

اے تاں میڈا حق ہے ۔

ڈال دا بنیادی حق !! ۔

کیا — میکوں ایس حق کنوں محروم راہوٹاں پوسی ! پر..... اوہ
..... فرمائش پوری کرن والے نے وی کجھ حوصلہ ڈیون والی گالھ تی
کیتی ہئی — آہ..... سرکوں وڈے کرب نال جھکا ڈیتوس — تے
دل اے وی سہہ گئی ۔ بوا شاید اے سب خلوص تے پیار کنوں آکھیا ہا۔
پراوکوں کیا پتہ — ہک حساس دل تے کیا بیٹی ہے ۔ خورشید بھابی
دل کڈا ہیں فرمائش نہ کیتی — عمر بھائی نے وی کڈا ہیں نہ پچھیا۔ انہاندے
خیال اتح اے ہا جو بوا سب ضرورتاں پوریاں کر ڈیندی ہے ۔ ضرورت
پوری تھی وںجن اسی تاں سب کجھ نی ہوندا — اے انہاں کڈا ہیں
ناں سوچیا ۔

میں ڈاہویں پاس کیتی تاں گھر دے اصول مطابق میڈی
پڑھائی بس تھی گئی ڈاڈی اماں دا خیال ہا جو میکوں ہن ریدھن پکاوٹ
تے سلائی کڈھائی سکھتی چاہندی اے ۔ اتے سلائی کڈاھائی ورح
خورشید بھابی دا کوئی ثنائی ناں ہا ہیں واسطے میکوں انہاں دی شاگردی
اتح بلہا ڈیتا گیا ۔ ایس طرح میں انہاندے احساسات کوں پڑھ گھندی ۔
سبح اے جو میڈا دل بھابی کیتے بہوں کرٹھدا ہا ۔

عمر بھائی نوکری دے پہلے ڈیں کنوں ساری تمنخواہ
مادے ہتھ تے آرکھدے ۔ بوا کجھ روپے چاہ پانی کیتے اوکوں ڈے
ڈیندی ۔ ایہو اوڈا جیب خرچ ہا ۔ جھپٹھا او سارا ہمینہ خرچ کریندا ۔

ذال دے آونجیڑ تے وی کوئی اضافہ نہ تھیا۔ کپڑے دھون ویلے جیڑھا
بھانج کھیاں وچوں نکل پوندا او واپس بھابی کنوں عمر بھائی نہ گھیندے۔ بس
ایہو کجھ با بھائیوں ایکوں جیب خرچ آکھوتے بھائیوں آمدین۔
سگرٹ دی عادت بھائی کون کائیناں ہائی ہیں واسطے بس
گزارہ چل ویندا ہا۔ کپڑے لے دے فکر کائیناں ہائی۔ سبھے پتر پور ویلے
بیو دی دکان تے کپڑا پسند کر آندے۔ او پاڑ کراہیں تے نال والے
درزی کو چا ڈیندا بس سو بیج پویج تے گھر آویندے۔ اے سارے بھرا
بہوں خوش لباس ہن نے خود بوا آپ وی صاف ستھری تے چنگے لباس
اجح راہندی ہائی۔ سستے کپڑے کون وی ایجھے سلفے نال پسندی ہائی
ودھائے کپڑیاں کون پچھوں سٹ کھڑ دی۔ تھگڑی ہنڈیاں تیں رنگ
خراب نہ تھیں ڈیندی پر کتنی عجیب گالھ ہائی جو اوکوں ڈو جوانیاں دے
پھلے پوندے رنگ کڈا ہیں نا نظرئیے۔

بھابی ہنالے سیالے بوانال دکان تے ونج تے کپڑے پسند
کرتے گھن آوے۔ جیڑھے کپڑے تے ہتھ چارکھے چاچا فوراً پاڑتے
اگوں چارکھے۔ ایں سمے ہک لمحے کیتے اے چہرہ عمر دا محسوس تھیوے۔
مگر تصور تماں تصور ہے تے خواہش صرف خواہش۔ دل اجح ہک ٹیس
اٹھدی جیکوں اوضبط کر گھندی۔

آندیں آندیں ضبط دے سارے انداز آگے.... ہک
پھیرے اوکوں ایہ جہاں کپڑا پسند آیا۔ جیڑھا بھوں جہانگا ہی۔ فرمائش
کرنی مناسب نہ سمجھوس پر نظراں ول ول اٹھدیاں ہن۔ بوانظراں دا تعاقب
کرتے فوراً کپڑا پھڑوا ڈتا۔ چاچے ہرتے ہتھ پھر نیدے ہوئے آکھیا

”ایں سوہی ڈاہ کپڑے میڈی دھی آکھے تاں جھولی ایتج چارکھاں - پتر
کماندے کیندے کیتے ودے ہیں -؟ چاچے دی تاں جندوی حاضر ہے -
سوہی دھی آ -“

اتنا ڈھیر سارا خلوص تے پیار اوندے حلق وچ بھس
گیا - جیکوں زور لاتے نگیندے ہوئیں جلدی جلدی اکھیں جھمکے انھاں
دون ڈٹھا کیتے پیارے لوگ ہن اے - کتنا خلوص ہے انھاندے دل وچ
ورنہ چھوہریں تاں سسر سسر مروئین - ہر دم سس ساہورے دے
ظلم دی تلوار سرتے لڑکدی راہندی ہے - میڈے کیتے تاں اے ڈوہیں
محبت دا اچھا مینار ہن پے - کپڑیاں دے پیس ایندی جھولی ایتج تے آسے
پاسے ہن اوکوں ایویں لگیا جو اے بھاریاں بھکاں ہن ، جنہاں دے
وزن تلے او دبدی ویندی ہے — میں کتنی کم ظرف ہاں — !
اتنے پیار دے باوجود خوش نہیں ! تے ایں احساس دے نال او تلے
امی تلے خود اپنی نظراں ایتج ڈھندی گئی - رنگ پیلا پے گیا - متھتے پسینے
دے قطرے چمکن لگ پئے -

بوا سمجھی طبیعت خراب تھی گئی ہے - جلدی نال رکشے ایتج
پلہاتے گھر گھن آئی - کئی ڈینہ تک او انھاں دے خلوص تے پیار دے
سامنھیں شرمسار شرمسار رہ گئی - پر او وی کیا کرے ہاں — او
جبر طھی اپنے گھر دی سب کنوں چھوٹی دھی ہائی - سب دی لاڈلی
تے بلا دی شوخ - شرارت تے کھل جیکر الگ کر گھنوا تاں خورشید و القمر
ادھورا بلکہ یک دم نامکمل تھی ویندا - خاموشی کنوں ایں کون ہول آندا یاتے
سنجیدگی دے نال تے جان ویندی ہائی - سب لوگ اگر چپ تے اداس پیٹھے

ہو دین ہا تاں اوکوں وحشت تھیون لگ پونڈی - قوراً او اپنی ظرافت دی
کوئی ایجھی پھلجڑی چھوڑیندی جو قہقیان دی برسات شروع تھی ویندی
اواسیاں دا ول نشان ناں راہندا -

شرارت ایندی لوں لوں ویتج وسی ہی - گرمیاں دی ڈپہروں
جیڑھے ویلے سب کوں گھوک نندر ہونڈی اوکوں اے خاموشی زہر بگدی - تے
اوندیاں اکھیں اتج شرارت دی چمک جھراں لاوٹ پے ویندی - بھرا دے سینے
تے برف دا وڈا سارا بھورا و پنج رکھدی باجی دے پیر اتج سرکار کرتے
جگا ڈیندی - کہیں تے پانی ڈاگلاس و پنج اٹا وے ہا - جھنجھلا تے او اینکوں
پکڑن لگدے تاں کھلدی بھج ویندی - کہیں دی بھاجی وچوں بوئی چاگھدی
تے کہیں دے ہتھوں گیراں اوں ویلے کھس تے اپنے منہ ویتج چار کھدی
جیڑھے ویلے گراں منہ کول ہونڈا تے منہ کھلا ہونڈا - کھس تے کھاوٹ اتج
جو مزہ ہے بھلا او اپنے حصے ویتج کتھاں - بس شور شرابہ پھلج ایندا
مقصد ہونڈا - جے تک اماں نال یک گیراں ناں پاوے ہا پیٹ ناں بھریندا
ہس - اماں تراض وی تھیندی پر یک کنوں سن تے بے کنوں کڈھ ڈیندی -
اماں تے آیا وی اوندیاں شرارتاں کنوں محفوظ کینا ہن - جنھاں کنوں وڈے
بھٹیں بھراواں دی جان ویندی ہائی بے حد شرارتاں دی وجہ نال کڈا ہن
مار وی پے ویندی - پر او سب کوں پیاری وی بہوں ہائی - سب
اینڈیاں معصوم شرارتاں توں محفوظ تھیندے - بھائی جان اکثر آہدے خورشید
جیکو توں صرف شرارتی ہونڈی ناں تاں میں تیبے نال بولن وی سٹ گھتاں
ہا - پر توں ساڈا خیال وی بہوں کریندی ہن - ہن گالھوں ڈاڈھی پیاری
لگدی ہن - تے اے مسخ وی ہائی - بھراواں دیاں قمیضاں اتج بٹن پی

ٹکیندی ہے۔ انہاں دے کپڑے استری کرتے پئی ڈیندی ہے۔ کمرے صاف
پئی کریندی ہے انہاں دیاں شہیں سانجھ سانجھ تے پئی رکھدی ہے۔ بس
ہر دیے انہاں دے کماں کاراں راتج لگی راہندی۔ سب دی پسند دے
کھاٹیں پکیندی۔ جیکر کوئی بیمار ہے تاں رات رات بھر جاگدی۔ اینویں لکدا
ہا۔ جیویں خدا تے اوکوں خلوص تے پیار دی مٹی نال ڈھالے۔

بھابھی سنجیدہ سوتج تے شوخ انداز دا ہک خوبصورت
امتزاج ہائی قدرت داکھو جہیاں مذاق ہا اے۔ ایجھی شوخ تے چنچل ننگر
دامقدرا ایجھے گھر و تاج ہا جنھاں دے مزاج عجیب ہن۔ اتنا جس۔ اتنا
کھڑاؤ، جو ہول آوے۔ دم گھٹن لگ پووے۔ کئی وار اوسوچے زندگی
خط مستقیم تاں کینی۔ ول انہاں دے مزاج کیوں نک دی سیدھ تے
ٹردین۔ جیویں کوئی موڑناں ہووے رستے و تاج..... کوئی چڑھائی
نہ ہووے۔ کوئی کھوہ کوئی کھڈناں ہووے۔ سدھے بغیر آسے پاسے
ڈیٹھے۔! میں ہرگز اے پسندنی کریندی۔ فی کر سگدی۔
میڈاؤس لگے تاں خط مستقیم کوں بھن تر وڑتے
چبّا ہڑیا کر ڈیواں۔ ہر دم جدتاں ہوین، ہنگامہ، پچل، شور شرابہ
تے قہقہے ہوں وین۔ انھاں خاموشیاں کنوں کیویں پیچھا چھڑواواں۔
انہاں بُتاں راتج کیویں جان پووے..... کیویں جان پوے
سوتج سوتج تے چکر آگئی۔ ہر کوشش ناکام تھی ویندی۔
آخر تھک ہارتے او خود وی ہیں چپ و تاج کم تھی گئی۔ چہرے دا
غلاب کماندا گیا۔ چٹکدی کھل اوں کنوں ہر لحظہ او پری تھیندی گئی تے
کلپ اپ اتج پکھاں جھلک کر اٹھریاں۔ ول چواں پاسوں ودھریاں۔

ہاں سناٹیاں اتر چکیں تھیں۔ تھوڑی
 دیر کے بعد سب کچھ اپنے معمول تے آگیا۔ پر ایندیاں ادا سیاں
 کہیں ہرک دل گیاں۔ اے نکلیں جہیں معصوم روح ایندا قرار بن گئی
 مارغ تھی تے ایندے نال ڈھیر ساریاں گالھیں کر گھندی۔ معصوم جیان کچھ
 سمجھتاں ناں سبگدی۔ پر موتیاں جہیاں اکھیں جھمکا جھمکا تے ہلدے ہوٹھاں
 کون ڈھدی راہندی۔ بھابھی کون ایویں لگدا جیویں دل دا سارا بوجھ لہہ گے
 روح دی تھکن مکی ویندی۔ وقت گزر دا رہیا۔ بال جوانی کون تے جوان
 ہڈیہ کول پے بیجے ہن۔ بھابی دیاں ترے دھیاں تھی گیاں۔ بوا دے
 باقی پتروسی پرینج گئے۔ ڈو جھا پتر بوا دے نا چاہندیں ہوئیں ضد کرتے
 اپنی ڈال کون نوکری تے نال گھن گیا۔

راشد تے ماجد نال اسی راہندی ہن۔ پر انہاں کنوں کچھ
 مختلف انداز و تہ۔ اوسب ولے تے ارمان جیڑھے خورشید بھابی تے
 بوا دے ماحول تے دبے دی نذر کیستے ہن راشد تے ماجد نے انہاں
 کون پورا کیا ہا۔ انہاں دیاں ذالیں دی اکھیں اترج مسرت دی پو پھٹی
 ہائی۔ خورشید بھابھی واکن لٹیاں مسرتاں دا غبار ناں ہائی۔ او ڈوہیں
 نویں زندگی دا لطف پوری طرح چنڈے پے ہن۔ آرام نال ڈوہیں اپنی
 اپنی روٹی بھابھی چھبی تے رکھ اپنیاں کمریاں و تہ چا ویندے۔

بوا عمر تے پوتریاں نال کھاتے اٹھی کھڑدی۔ سب کچھ
 ڈھدی پر اکھ اولاکر ویندی۔ کل تک ایوں جو کچھ پسند کینا ہا۔ اترج تھیندا
 بیبا ہا پرا و نظر بچا ویندی ہائی۔ ایس چپ چاکرے جیویں ڈیٹھاناں ہوئیں۔
 شاید مونہوں کڈھتے اپنی شکست کون تسلیم ناں کرناں چاہندی ہائی۔

وقت درخشاں

بھابھی دا دل اے سب ڈیکھ تے ڈکھار تھی ونجے۔

راشد تے کڈا ہیں ماجد ایوں راز دار جان تے آکھن ہا۔
بھابھی پھوں چنگی فلم لگی میں ذال کوں رلے گھن ویساں پچھلے دروازے کنوں
آسوں زری خیال رکھائے۔ تے اوکھل تے حامی بھر گھیندی۔ رات کے تیں
جاگدی راہندی متاں آکھ لگے تے ڈر کھڑکن تے بوا جاگ پوین۔ جیڑھے ویلے
ذال پے ولدے انہاندے چہریاں دی بھر پور خوشی دی چمک اترج اوکوں اپنے
ادھورے خواب ڈسے۔ ایندے نال ای او اپنے دل اترج خوشی دی ہک
لہرا بھر دی محسوس کریندی۔ جیڑھی اوکوں اپنی ولھٹ اترج گھن گھیندی۔
او خود جے کراہ بھیاں مسرتاں کنوں تھی دامن ہائی تاں
کیا۔ اوندے ویلے نال پئے تاں اپنے دامن اترج پھول تپاشے
کھٹے کریندے پے ہن۔

میکوں چنگی طرح یاد ہے۔ شروع اترج عمر بھائی دل
دے ہتھوں مجبور تھی تے سب دی اکھ پچا تے بورچی خانے اترج بھابھی کول
ونج وی پھندے تاں پھوں آہستہ آہستہ بولیندے۔ بوا کیا او تاں چھوٹے
بھراواں دے سامنٹریں وی بھابھی نال گال کریندے شرمندے ہن۔
جیکر کوئی اڈے آوی ونجے تاں دل انہاں کوں جانہ لبھدی جتہ سب کنوں
مک ونجن ہا۔ چھوٹے بھرا انہاندی اے حالت ڈیکھ تے اپنی مسکاہٹ
باوجود چاہن دے نہ لکاسگدے ہن۔ بھابھی جھنجلا ویندی۔ او بلا جھجک
اظہار دی قائل ہائی۔ او ذال پے ہن۔ قانونی مذہبی روایتی آخر کوئی
دی تاں مجبور می کینی۔ ہک جائز گال ہے دل اے سب کیجے ہے۔
ایکھے موقع تے اونکوں اپنا بھرا نور یاد آندا۔ نور اپنی ماسی دی دھی

سلمیٰ نال منگیا ہویا ہا۔ جڈن دی ماسی بالاسمیت آندی۔ سلمیٰ خورشید دے
کمرے ورج سمی ہائی۔ اے ڈوہیں پکیاں سہلیاں دی ہن۔ انور بھائی
سب لوگاں کوں گاہیں ارج رُجھا ڈیکھ تے پچھلی تاکی ٹپ تے اُنہاندے
کمرے ورج آویندے۔

خورشید بھا بھی دیاں منتاں کریندے جو او کہیں کوں نہ ڈسے۔
رشت دی ڈیندے۔ اتے او اُنہاندی بقراری دا مذاق اڈیندی۔ پر او
دی ہٹ دے پکے ہن۔ کہیں ناں کہیں طرح سلمیٰ کوں بل تے ہوں ساریاں
گاہیں کر گھنڈے ہن۔ او منگیتر واسطے اتنے شیر ہن ہک اے ہن بلا دے
بزدل بھلا اے دی کوئی گالھ ہے۔ وڈے ڈکھ نال
آکھدی۔

ہک ڈینہ بھا بھی بورچی خانے ارج مصروف ہائی۔ بوا اندر
آئی تاں ایں ویلے کھڑکی جیڑھی گلی ارج ہائی کھڑکی۔ بوا کھول تے
ڈیٹھا تاں راشد ہا۔ فوراً کوڑیج تے پولی سہ پاسوں فی آسگدا۔
راشد ایں جملے واسطے تیار کوٹیا ہا۔ اکھنٹر لگا..... او..... اواماں
میگوں زری اگوں تے کم ہا میں آکھیا ڈسی ونجاں۔ میں دیر نال آساں۔ ہتھ
ارج پکڑیا پوڑا تلے چاکیتوس بوا باہر چلی گئی تھوڑی دیر بعد اوں ڈرے
ڈردے ول در کھڑکایا۔ خورشید بھا بھی نے پوڑا پکڑا تے آکھن لگا۔
میں تاں مصیبت ارج بھس گیاں۔ زبیدہ دی فرمائش ہائی۔ کیا کراں
ہا بھا بھی۔ اتساں اے کہیں طرح زبیدہ کول پچا ڈیو میں باہروں آنداپیاں۔
راشد نے اے سب آکھدے ہوئی اپنے چہرے تے ڈھیر ساری
مجبوری طاری کر گھدی۔ پر محبوب دی فرمائش پوری کرنیہ ہوئی جیڑھا فخر

اتے مسرت و قدرت تہ تاثیر ہونڈے صاف پیا ڈسدا ہا۔ بھا بھی مسک پئی۔
ایکھی مسکراہٹ بیٹھا مطلب ہا۔۔۔ راشد اے مجبوری زندگی و احسن ہے۔
ڈیکھیں اے حسن پھکاناں پووے۔

ڈوہیں ڈیرتے ڈیرائیاں ایٹدی اوٹ گھن تے زندگیاں
ایح خوشیاں تے لذتاں سمیٹ گھندیاں ہن۔ پرا و خود بوا دے جبرتے
اصولاں توں ہر حسن وار بیٹھی ہائی۔ احساس دے کنڈے اوڈے انگ انگ
وہج پڈ گے ہن۔ خواب کھنڈ گئے تے چاہتاں سرد خانے و پنج ستیاں۔ حیاتی
دی ڈور نال پردھی او وقت دے نال گھلیندی آندی ہائی۔ ہن اوکھی تاں
ناں ہی تراے دھیاں وی ہن۔ انہا ندے مستقبل دی فکرنے وی یک خانہ
اوڈے سوچ خانے وہج مل گھدا ہا۔

بوا دے چہرے تے جھریاں پئے گیاں۔ اوڈے قوی مضحل
تھینڈے گے تے مزاج راجیح وی پلک آندی گئی۔ راشد تے ماجدیاں
لکیاں چھپیاں سرگرمیاں کہیں ویلے پکڑ وی گھندی۔ سب کچھ سمجھدی پرمندہ
ولا تے پرے تھی ویندی۔

اوں ویلے بھا بھی کون خیال آندا جو سب کچھ ہو ویجے
پر کہیں گھردی وڈی نوہنہ ناں ہو ویجے۔ کیوں جواں ویلے سس سوہرا
کچھ جوان ہونڈے۔ انہا ندی سلطنت راجیح جیٹھا پہلا فرد داخل تھینڈے
او سختی نال اونڈیاں سرگرمیاں تے نظر رکھیندین تے ضرورت کنوں زیادہ آمر
بن ویندین۔ سلطنت دے سکون تے سلامتی دی خاطر انہاں جائز
خواہشاں تے احساسات دا وی خیال نی کرینڈے جیٹھا نواں آونڈ
والا دل وہج گھن تے آندے۔

اُو توانا ہونڈین تے اپنے اختیارات دیاں داگاں چھک
تے پکڑی راہنڈین انہاندا دیدہ تے وقار ناقابل تسخیر ہونڈے۔ اولیہ
بنائے ہوئے اصولاں توں وال برابر سرتابی برداشت نی کر سگدے۔ وقت
گزرن دے نال نال او ڈھلے پئے دیندین۔ کل تک جو کچھ اتہاں کوں بالکل
پسند نی ہونڈا۔ اُج سب برداشت کر گھنن۔ یا نظر انداز کر چھوڑین۔ پر
ایں سب دا اوکوں کیا فائدہ۔؟ اوں ہستی دا کیا قصور! جلیں یاں
شوخیان۔ خواب سب کھنڈ گئے۔! نازک تے معصوم خواہشاں نال بھریا
دل مجبور اندھارے سرد خانے وچ قید تھی گیا۔ جوانی دے امنگاں
کنوں پُر ڈینہ گزر وئجٹ دے بعد اگر مطلق العنان حاکم کچھ اختیارات
ڈیونٹ کیتے راضی دی تھی گیا تاں گزرے ویلیاں کوں کیوں سڈ مریجے
..... کمایاں کلیاں دی تازگی کیوں ولے۔؟ اُج خورشید بھابھی
دی شادی کوں چوڑا سال تھی گئی تے خود میڈی شادی کوں دی
تقریباً چار سال تھیں۔ میں جیڑھے ویلے پیکے آنڈیاں فوراً بھابھی کوں
بلن وینڈی ہاں۔ یا بھابھی میڈا لاسن تے آوینڈی اے۔ اُج میں
انہانڈے چہرے تے وڈی مدت بعد دی خوشی دی بہار ڈیٹھی ہے۔
انہانڈے کمزور کمزور وجود اُج میکوں بے پایاں مسرت نظری اے۔
میں کنوں صبرنا تھیا گیا۔ فوراً وجہ پچھیوم۔ بہوں اصرار
کیسوم۔ تاں بھابھی ڈسٹا شروع کیتا۔ ”فوزیہ۔ کل دا ڈینہ میڈی زندگی
دا پہلا ڈینہ ہائی۔ جڈاں بے بی دے اُجے نے میکوں اپنی پریشانی ڈسانی
ہے۔ ورنہ ہمیشہ ہر گالہ او بوا کوں کرینڈے ہن۔ کوئی پریشانی دی گالہ
ہو دے بھاویں کوئی مزیدار واقعہ باہر دا۔ میڈے کول او بالکل خالی

تھی تے آندے ہن۔ میگوں حسرت ہونڈی جو کڈا ہیں او میگوں وی اپنی پریشانی
 ڈسن! میں کہاں کاراں راج رُجھی راہندی تے او ماتے بھراواں نال بہہ تے
 سب حال حوال کر گھنڈا ہا۔ میڈے واسطے کجھ وی نہ بچدا۔ ہک ادھ معمولی
 گالہ بعد اد سُم پوندا۔ میں بہوں حسرت تے ڈکھ نال سوچندی ہم جواے لمبا
 چوڑا گھبرو جنیڈا چھی فٹ تو نکلا قد ہے اُتے چوڑی چھاتی نال کتنا سونہراں
 تے شیر نظر آندے۔ پر ایں چوڑی چھاتی ورج کتنا ڈر پوک تے کم ہمت دل
 پیادھیر کدے۔ اپنی تڑپ تے چلدے جذباں کوں کوڑی شرم تے کم
 ہمتی دی بھٹ چاڑھن تے مجبور ہے۔ عجیب قسم دی گھٹن ہے۔ کئی پھیرے
 میں اُندیاں اکھیں ورج تڑپدے جذبے ڈیٹھے چلدے خواب نظرے پر
 او ددھ تے اُنہاں کوں حاصل کرن دی سکت نہ رکھدا ہا۔ ہک کشمکش ہائی
 کوئی کیا آکھسی۔ میں کیوں آپنا سوچاں! ول میگوں ایویں لگے جوایندا
 وجود پنگ تے سُنکڑ دا ویندے۔ ہک دم او چھی ست سال دا بال
 تھی ونجے۔ ایجھا بال جیں مجھ کنوں مجبور تھی تے وڈی کوششاں نال میز تے
 میز رکھ تے الماری توں مٹھائی یا کھاوٹ والی کئی شے چاتاں گھدی ہوئے
 پر ڈر کنوں مُنہ ورج ناں پیا پاسگدا ہووے۔ متاں کوئی وڈا آونجے
 تے ایوں مارے۔ خوف تے طلب دی چھک تاں اپج زبح تھیا کھڑا ہووے۔
 الجھیا الجھیا تے پریشان۔ راشد تے ماجد نے تھوڑی جہی جرأت کر گھدی ہے۔
 نویں زندگی دے تقاضیاں کوں سمجھے اُتے تبدیلی کوں ضرورت۔ اُنہاندے
 تاں ارج وی او ہو طریقے ہن۔ کئی شے فی بھدی تاں بواکوں و دے ہکلاں
 مرین۔ "پر میں تاں او گالہ جانا چاہندی ہم جیں بھا بھی دے چہرے تے
 مسکراہٹ سجھا ڈیتی ہائی۔ ول کیا تھیا۔ بہوں بے قراری نال پچھیم۔ تاں

بھابھی میڈی بے صبری محسوس کریندے ہوئے مُسک تے اکھٹا شروع کیا۔
کل انہاں کوں کچھ پیسے دی لوڑ ہائی۔ انہاندا خیال ہے جو کوئی سائیڈ بزنس
شروع کریں۔ ساڈیاں دھیاں ہن کل کوں کیویں کرسیوں۔ اے سوچ تے
جو انہاں کوں وی کچھ خیال ہے پیا۔ میڈے دل وچ خوشی دیاں لہراں پھٹ
پیاں۔ تے اے واحد گال ہائی جیڑھی اتہاں صرف میڈے نال کیستی ہائی۔ سب
توں پہلے۔ اے میڈے مدتاں دے ارماناں دا حاصل ہی۔ تیکوں نی ڈس
سگدی فوزی! اے میڈی زندگی دی حسرت ہائی تے ول میں پورے چوڑاں
سال جو جمع کیا ہا۔ چا اگوں رکھیوم۔ اوہوں حیران تھے کہ میں او بھانج دی
بچا رکھ دی رہی ہاں۔ اپنے ماضی دے رویے تے سرد مہری تے بہوں
شرمندگی دا اظہار کیتونے۔ انہاں پہلی واری میڈے نال کھل تے گالھیں
کیاں۔ اتنیاں..... اتنیاں جو سویل تھی گئی۔ میکوں ایویں
بلیا جیویں احساس دے سارے کنڈے جیڑھے میڈے تن بُت کوں چھنی
ویندے ہن انہاں اپنیاں پلکاں نال بچن گھدین۔ میں ہک دم روح دیاں
ساریاں مسیتاں نال سرمست تھی گئی۔ سچ فوزی..... بھابھی
بولیندی رہی پر میڈیاں اکھیں اوں چمک کنوں چٹھا ساندیاں گیاں جیڑھی
انج انہاندے چہرے تے لشکری پئی ہائی۔

گٹھ

جلدی جلدی گراں نگل تے کندوری نال ہتھ پونجھندے
اُٹھن پیا تاں حسبِ معمول مائے چھڑ کیا۔
”کئی پھیرے آکھیم۔ کندوری نال پونجھوتاں بند اقرضائی تھندے
پر مجال اے جو ایس چھوہر دے کنان تے جوں رینگے۔“
اوں ول تے مادے مونڈھیاں تے ڈوہائیں ہتھ رکھندے ہوئیں
نیوئے سیندھ چمّی۔ اتے کھل تے بولیا۔
”اماں! میں تاں تیڈیاں محبتاں دا قرضائی ہاں۔ ایس قرضے ابچ
چاہنداں... سارا پٹ ونجاں... میڈا وال وال بد صبح و نہجے..... ول

شرارت اکھیں ارج جاگی - اُتے شوخی نال بولیا -
 "بھلا کندوری نال ہتھ نال پونجھاں تاں پیا قرضہ کیوں ملیسی!"
 "چل پرے تھی!..... گااہیں دا گلہوڑ!" مائے پیار نال جھڑکے با -
 سارے رستے اُونڈا موڈا خوشگوار رہیا - ارج سویل جڈاں
 اکھ کھلی تاں فجر دارنگ نورانی بگیا..... سوہٹری سویر..... اُتے خوشی دا
 احساس اُونڈے بُت ارج سریر بن تے وہہہ گیا - ٹپ ڈے کے کھٹ
 توں لٹھا - اولے پو لے جتی گھلیندا ہویا غسل خانے دوں ٹر پیا - اُچی
 الا ارج گانداسن تے ماتھاؤں ٹوکیا -

"نور حضور دے دیکھے یہاں راگ پیٹی کھڑیں.....؟ نماز
 نہ قرآن..... اُٹھی پیا شیطان..... ابراہیم دا الا سنگھ ارج وسم
 بگیا..... پر اُن جانی خوشی بُت بھن تے نکلیں کوں اُبالھی ہائی - دھاندے
 ہو یس پانی دے ڈاہندے قطرے گھونگرواں وانگوں چھنڑکے لگے -
 ارج صابن دی خوشبو مسخور کن ہائی - اُتے بگی اچوں لنگھدے
 نمازیاں دے کھنگوریاں نے فجر دے سٹپ کوں چار چندر لا ڈتے ہن -
 جڈاں سرکوں تو یے نال رگڑتے او مھلے تے کھڑیا - تاں دل خدا اُتے
 خدا دی حجت نال بھرتج بگیا - اُونویں تاں فجر دی نماز اونکے لاتوں ،
 باقاعدگی نال پڑھدا آیا ہا..... پر ارج..... ارج پتہ نی سب کج
 نویں نویں لذت کیوں رکھدا ہا - سلام ولاتے دُعا کیتے ہتھ چاتے
 تاں زبان گنگ رہ گئی -

دل دی خوشی لمحہ بہ لمحہ ودھدی ویندی ہائی - آخر کہیں
 خوشی ہے - کوئی سوہٹاں خواب وی تاں یس نی ڈیٹھا - بے تماشا

سابقہ
۱۳۳

مُسرت دے پھٹ پودن تے حیران وی بہوں ہا۔ پڑھے لکھے لوگاں
وانگوں اُون آپنی خوشی دا آپنے نوکھے جذباں دا جواز گولن دی کوشش
کیتی۔ پر کوئی سبب نہ نظریا۔

سرچھنڈک تے ول آسے پا سے دیاں شیئیں تے نظر پاتوس۔
ہر شے خوشی دے جذبے نال پی پوتی ہائی۔ جڈاں بس توں لہہ تے چند
قدم ٹردا ہویا او آپنے آفس دے گیٹ راج وڑیا۔ تاں اُتھ بیٹھے نور
بالے دے جھریاں بھرے چہرے دی نور بھری مسکان نے اُوندا خیر
مقدم کیتا۔ ول اے مسکان سارے دفتر راج ویکھ گئی۔

مسکان — خوشی — مسرت — چارے پاسے — چھیر
— اندر، باہر — ہر چہرہ کھلدا گلاب ہا — خوشی — ایجھی خوشی
تاں اُونکوں اُون ویلے وی نہ تھئی! — جڈاں اُون نے پہلی بھری وظیفہ
گھدا ہا — اُتے اُون ویلھے وی کیناں جڈاں بار ہوئیں وچہ اول آیا ہا
— ہوں ویلھے وی کائیناں — جڈاں ایم، اے اول درجے وچہ
کیتی ہائی — ہا — اُون ویلھے وی کائیناں — جڈاں اُونکوں پہلے
انسٹرویو تے اسی نوکری مل گئی ہائی۔ اُتے اُون ویلھے وی کائیناں
جڈاں پہلی تنخواہ اماں دے ہتھ تے رکھی ہنس..... حالانکہ
اے اُوندا بلیٹ دا خواب ہا..... بیوہ مادے اکلوتے پتر داسجھتوں
وڈا خواب پورا تھیا ہا..... پرائیڈی خوشی ہے راج..... باغ و بہار
طبیعت، ہلکا پھلکا وجود..... پہلے پہلے تاں کڈا ہیں اے حادثہ نی
تھیا..... کھل ہوٹھیں کوں آن دھڑمی رکھل ہوٹھیں کنوں ودھ تے
اکھیں راج آگئی!) اُوندا دل آہدا ہا۔ کم راج مصروف ساتھیاں دا ہتھ

پکڑتے سیٹ تو کھڑا کر ڈیوے۔ اُتے ول سارے چنبے اُتے چنبہ گھت تے
جھومریں کھیڈن۔ پیلا پاؤن۔ میزاں کوں طبلے بٹاتے وچاؤن..... ایجھاں
شور شرابہ جو دل وی ساری خوشی پوری تھی دے..... پرہے کہیں؟
دل آپ ناں الجھیا۔ جو سامنے دے گیٹ دے پا سے نظر پی.....
قدیر..... قدیر احمد..... اوٹپ ڈے تے اُٹھیا۔ اُتے بلا نگھاں بھریندا
او اوں کنوں و پنج پچھیا۔ ہتھ پکڑتے اپنے کمرے وچ دھروٹی آیاں۔

”قدیر..... یار! کتھ ہانویں اتنا عرصہ۔؟“

”کیویں آئیں..... میں کول آئیں تاں۔؟“

”میں وی تیکوں روز تنگھیندا۔!“

اُوں ہتھ پکڑتے قدیر کوں سامنے بلھایا۔ اُتے میز ناں اُڑتے ول
بولن کوں ہا۔ جو قدیر نے موقع غلیمت ”جان تے اونکوں ہک پا سے جُلن دا
اُکھیا۔

”ابراہیم ول ہوں خوشی اُتے جوش ناں جواب ڈتا۔ اے۔

سب اپنے لوک ہن قدیر!“

”اُج میں سویل دا بہوں خوش ہم تیڈی آمد دامیڈا دل بچھ

گیا ہا۔ میں وی آکھاں، آخر اُج دل سینے وچہ ماندا کیویں نہیں پیا۔“

”اے گالہ ہے اوں نے کمال خوشی ناں قدیر دے ہتھ تے

ہتھ ماریا۔

یار! میں اُنہاں کوں ڈسیندا ہوندا ہم جو میڈا ہک جگری دوست

ہے۔ قدیر احمد، پراٹھری کنوں ایم اے تائیں ناں پڑھے۔ اُتے ول

تھرڈ ڈویژن وچ ایم اے کرتے ہئے شہر چلے گئے۔

سابقہ
۱۳۵

وسالت، محبوب، ارشد، ظفر ایڈیٹے اوڈ۔ ایہو ہے۔ او قدیر
اول درجے دانکھا۔ کھیڈاک اُتے شرارتی..... پر اسوں وجہ گورھا پیار
ہا۔ پائی وار تے پیندے ہا سے میں ہر پیر راج اینکوں نقل مرواؤں اپنا
فرض سمجھا ہم تاں جو اگلی کلاس وجہ رتے رہوں۔

نقلچو..... قدیر..... او زور نال کھلیا۔

سارا دفتر ایڈیٹریں متوجہ ہا۔ کئی کرسیاں گھیل تے چُفیر آن پیٹھ ہن۔
خوشی دا جواز اوندے ہتھ آیا تاں اوں نے سارے دفتر وچ مٹھائی وڈاؤں دا اکھیا
تے ول قدیر دوں متوجہ تھیا۔

”اے کیا، یار تیڈے متھ تے پسینہ؟“

”خیر تاں ہے۔ گھرایا ہو یا کیوں ہئی؟“

”میکوں پولٹ دا موقع دی ڈیسو“ مسٹر ابراہیم۔

..... مسٹر ابراہیم !!

ابراہیم دے وجود راج ٹھڈھی سرریہ چڑھی..... ول وی
اوسنبھل تے بولیا۔ یار! خوشی بے پناہ ہائی ناں! بھل گیاں جو میڈا نکلیو یار
..... ڈھیر دیر بولے بغیر نہیں رہ سگدا۔

”اجازت ہووے تاں بولاں۔؟ آواز دی اجنیت ابراہیم

داہاں ڈلن کون کافی ہائی..... جواد بولیا۔

”مسٹر ابراہیم! اتے بے حضرات!! میں نی جاندا جو تساں سمجھ لوگ

ایتھ کیڑھی پوسٹ تے ہیوے..... اے جانٹ کیتے میں میٹنگ سڈیاں۔

فی الحال اتنا ڈسٹاں کافی ہے۔ ہم میں اس دفتر راج بحیثیت ڈائریکٹر،

تعینات کیتا گیا ہاں۔ فوری تعیناتی ہے۔ لہذا تساں لوگاں کوں پہلے

اطلاع کیسی ملی۔ تے ہُن میڈا آفس!!

جی۔ جی ایس پاسے ہے تہاڑا آفس محبوب نے اگوں
ودھ تے بریف کیس چاگھدا تے آفس ڈکھاوٹ ٹرپیا۔ کرسیاں
نیرے گھیل تے آہن آ لے پیلے پے گئے۔ قدیر دے لہجے دی رعوت اُستے
افسری ہمک کنوں سارا دفتر خوف زدہ تھی گیا۔

ابراہیم دی حالت سمجھ توں خراب ہائی قدیر؟
میڈا افسر۔! میں تاں ہر خوشی اتح ایندا شریک ہاں۔ ول میڈا دل کیوں وسدا
دیندے میں انیکوں نال رکھن واسطے کتنی کتنی دیر منٹاں ترلے کرتے
پڑھیندا ہم جو اگلی کلاس اتح انج نہ تھی ونجوں اُج او میڈے
نال ہے۔ میڈے آفس وِج، میڈا افسر بن تے۔

اُتے ول اُوں میں کاغذ چاتے استغفے لکھن شروع کر ڈتیا۔!!

عاشقِ نازقافی

وراثت

”تکھی ہوا تیز بارش دے باوجود میٹر دی گاڑی گستان
دے پھاٹک ارج وڑی تاں ہڈھڑا مجاور سیرتے پوری گھت کراہیں چوڑی
دی کندھ نال بیٹے ترائے ترائے فٹ پکے رستے تے بلانگھاں بھریندا
اگوں تے ودھیا۔ میٹر ارج تقریباً پورے ہفتے دے بعد ایتھ آیا یا۔ آخر اتنے
ڈینے اوکھت رہے گیا؟ جے آئے وی تاں اینجھے کویلے.....؟ جھڑمینہ
گا۔ ج نال بندے ڈرے تے اندروں تھی ہٹھے ہن۔ پر اے جھلو جھل پانی
ارج ایتھ کے پرج گئے.....؟ شالا خیر ہووےں! دلیلاں کرنیدا خیراں
منگدا۔ او اگوں تے ودھدا گیا..... میٹر دا ہون کوں جہان تے رعب
بہوں ہا۔ پر اے ہڈھڑا مجاور اوندایا رہا۔ بے خوف آتے بے لوث،
اماں دی قبر تے فاتحہ پڑھ تے او سیدھا ایندی سالہ دوں آندا ہا۔ کورے

گھرے اچوں مٹی دے پیالے وچہ پانی بھرتے گھٹ گھٹ پیندا ویندا تے گاہیں
دی تھندیاں راہندیاں - پیالہ ولا موندھا کر باہر نکل کھڑا - حال احوال پچھدے
ڈوہیں گاڈی دون آندے اکثر سیٹ تے پھل فروٹ تے پیاں ضرورت دیاں
شیئں رکھیاں ہوئیاں ہونڈیاں ہن - جیڑھیاں او مجاور دے حوالے کرتے
لگا ویندا اتھ کے، اُنہایں لوکاں وچہ جنہیں دے کم کار اوندا فرض ہا
..... اتھ کے او اُچا دی ہا اتھ لوک پھلے وی ہن پر
ایں گستان وچہ او تے مجاور ہکوسویں ہن - یار بلی
شہر دا اے گستان شہر کوں آون آلی سڑک دے کھبے ہتھ کوں

پونڈا ہا - اینڈی حالت اے ہی جو ٹپدے راہی سڑک دے ایں ٹوٹے کوں
بھیج تے پار کریندے سواریاں والے ایکسیلٹرتے پیر رکھ تے
لنگھدے متاں جو گستاں دے کھنڈراں پچھوں منڈھ آلے پاسے
نکل آون اپنی جند اپنے دھن دی خیراں منگداں ہر
راہی اُتھوں ڈردا لنگھدا جالیں دے چھتار جھاڑیاں
کنڈیری دے بوٹے ایں علاقے کوں پیا وی خوفناک بٹا چھوڑیا
ہا - مفرور - قاتل - چور چکار ایندے اندر آن لکدے
ہیفیمی، نشی، جوارسی، اتے پے وگڑے میگڑے مہذب معاشرے دے دھتکے
لوگاں دا گڑھ ایہو گستان ہا - سوئے کوں سونچاں اتھاہیں کے ٹکردا ہا -
کئی پھیرے اُنہاں دے خلاف ایکشن گھدا گیا پیر کچھ نہ بنیا - زندہ
لوگاں کوں اذیت ڈیوٹ دے سارے منصوبے اتھ بے ضرر مردہ آبادی
وچ بہہ کے بنائے ویندے آئے ڈینہ پولیس مقابلے تھیندے
..... پر قانون تے جرم دے درمیان کھیچ تاں دی پویت مکدی ناں

ہی..... انہاں قبراں وچہ اُونویں تاں روز کئی نویاں قبراں بڈیاں
ہن..... ہک ڈینہ اینجھی قبر بٹائی گئی جیں ایں گستان دی ہئیت بدل ڈتی
..... ماحول بدل ڈتا..... گستان دیاں ساریاں جھاڑیاں ٹیکج گئیاں
..... مریج گئیاں..... چھیر کندھ اُساری گئی۔ صرف ہک رستہ
ہائے۔ جیندے اُتے وڈا سارا ٹوہے دا پھاٹک لگا ہا۔ اتھاں ہک دربان
پابند کر ڈتا گیا۔ جیڑھا آندے ویندے تے نظر رکھدا ہا۔ گستان دی شان
پکیاں سلہاں دی اُون سٹرک نے بٹی ودھا ڈتی ہائی۔ جیڑھی سارے میدان
وچہ گیٹ کنوں اخیر تک سدھی سٹرک اُتے بٹی کر اس کر نیدی چوٹری دے
اخیر تک لگی گئی ہائی۔ کراس دی طرح اے سٹرک سارے گتاں تک رسائی
سوکھی چاکیتی ہائی۔ جھڑینہ وچہ آندے گستان دے نویں مہان کون ہن
کوئی مشکل نہ رہی پیا تاں بیا۔ چوٹری دے آندواہوں دی کندھ دے نال
تقریباً ترے ترے فٹ سولنگ ہائی۔ تاں جو کندھ نال ٹرن سوکھا رہے۔ ہک
چنڈا تاج مجاور کیتے سالہ بٹائی ہائیں۔

تھوڑے تھوڑے فاصلے تے پھلاں دیاں کیاریاں بٹائیاں گئیاں۔
گیٹ دے اندروں تے باہروں وڈا سارا سائیان بٹیا ہا۔ رات دی رانی دی
خوشبو نال سارا گستان مہکیا رہندا..... ساٹے دار درخت ہن۔ کھوٹی
کھٹج گئی..... مجاور دے سالہ اگیوں نلکا ہا۔ روزانہ سویرا شام قبراں
تے بلاغہ ترکا کیتا ویندا ہا۔ ماشکی فجر مردان نال ترکا کرن آندا تاں مجاور
قرآن پاک دی تلاوت ایتج مصروف ڈسا۔ ایں طرح تلاوت اُتے مٹی دی
خُشبو رُل تے تقدس دی اینجھی فضا قائم کریندے۔ جیڑھی ایں گستان
بارے سوچی وی نہ ونج سگدی ہائی۔

ہُن اے حال ہا جو تھکے ماندے مسافر لانا چھاں جھٹن کیتے آہندے۔ نالوں
لنگھیاں دے ساہ معطر تھی ویندے۔

اتے اے سب کچھ اوں ہک قبر دے اضافے نال تھیا ہا۔ جیڑھی
شہر وچہ آون والے نویں میردی اماں دی ہائی۔ اولاد والے تاں کئی روز
آندے ہن اتھاں..... پر اینجی اولاد کئی کئی پچھوٹ چھوڑ ویندے۔ جیڑھی
موت کوں وی سیجھا ڈیوے۔ جیڑھی قبر کوں وی قبر کیتے باعث رحمت
چاٹا دے۔ لوگ تاں شہر دے میرتوں اونویں وی بہوں خوش ہن جیندی
تے ست بسم اللہ پڑھدے ہن۔ گستان دے واسی کتنے ممنون ہن؟.....
اے تاں صرف خدا ہی ڈس سگدے..... مجاور حال تے ماضی دے
گستان ہارے آئے گے کون قہقہے سنویندا راہندا۔ ایجھے فقرے اکثر آوندے
لباں توں تھکدے راہندے!

ہُن جو مینہ وچہ پسدے میڑکوں آندا ڈھٹوس تاں دھڑک تے
اگوں ودھیا۔ میڑا نیوں ہتھ دے اشارے سالہہ ابح ونبج ڈا آکھیا۔
مجاور جوش ملاقات ابح پسدا اگوں ودھدا گیا۔ تاں میڑنے
مُک تے اینکوں ہاں نال لایا۔ اتے بھاگل پیندے ہوئیں آکھیا۔
”یار! مینہ ابح کیوں پسدیں، ونبج سالہہ ابح بہہ میں اماں
دا سلام بھرتے میں کول آنداں۔“

مجاور لکھ چاہوٹ دے باوجود ہُن اگوں تے قدم نہ بھرس گیا۔
سرسٹ تے سالہہ دوں ٹرپیا..... ترائے وٹیاں نال ہئی چولہہ ابح
لکڑسورتے، اتے چاہ دا پانی رکھوس۔ چنڈھ ابح لاتھی ضد و قہری دا
جنڈا لہاتے کاغذ ابح وٹھے ہوئے ڈوں پیا لے کڈھیونس سفیل توں

سا بھ
۱۳۱

کھنڈ دی پٹری چاتے چلے کول رکھی ٹڈی چلے کولہہ سورتے اوں
بہن دی جا بٹائی۔ اتے اے انتظامات مکمل کرن دے بعد اوکھوٹی دوں گیا
ڈھک چاتے اوں دوہر کڈھی ایں گا ہوں جو ٹھڈے پستے کپڑے پہواتے او
آپنے بیلی کول چلے کن بلھینسی۔ دوہر وٹھٹ جڈاں او اپنے جھپ جھپ کپڑے
لہا ڈیسی۔ تاں او تھیں نال انہاں کول نیٹریسی چولہے تے سکیسی
ڈوہیں چاہ پیندے راہن اوکپڑے سکیندا راہسی اج
ملکاں دے گھروں اوٹدے کیتے زردہ پلاء وہی تاں آئے اچاچیت
اونکوں خیال آیا دوہر ٹڈی تے رکھ تے فوراً کڈھ تپاؤں بیٹھا۔ تاں
ڈٹھوس جو میٹر جھیار و تھیا در سال تے کھڑے تھیا۔ کیری تے مونگر رکھ،
اور اٹھی کھڑا۔

”آؤ آؤ سوہٹاں لنگھ آؤ۔ اے پانی دے قطرے میڈے کیتے
بکھ ودھاٹیاں ہن۔ سیٹں! چننا نہ کرو اندر آؤ گپ
فی تھیندا سوہٹاں آؤ پے دوہر ڈے تے اوں پیالیاں
اج چاؤ منڈھائی ڈوہیں چلے دے آسوں پاسوں پلھتی مارتے
بہہ گئے۔ ایں، جیویں ہک ما جیئے ہوون اے اکثر
تھیندا ہا۔ پر اج میٹر دے بت تے نویں زخمیں دی تندیر ڈسدی ہائی۔
در دیں کنوں کٹھیا زخمیں کنوں چور چور ہا۔ اینجھی کہیں گالہہ ہے
مجاور حیران ہا۔ اکھ ہائی تاں سکی پر صاف ڈسدا ہا۔ جو ہنجوں دی کنڈیری
رٹکدی پئی ہے۔ دل دا بار چہین نال بہن نہ ڈیوے دل ول
سراگوں کرتے او موسم دون ڈیکھے بینہ کھڑے تاں او ونجے
آون کول تاں آگیا ہا پرویندے ویلے موسم دا خیال ڈریندا

شروع کر ڈتی - جیندے اگوں پچھوں پیکے سُر تھجھ نوکریں دی تندیر ہوندی
 ہائی - ہُن اُو - آپ لوگیں دے کپڑے سیندی ساری ساری
 رات جاگدی میگوں چنگی طرح یاد ہے کا کا پہلے پہلے
 اماں دیاں انگلیں وِج سوئی پُڈ پُڈ دیندی ہائی - ڈھیر دیر بہہ ونجے ہا
 تاں کنڈھ (کمر) سدھی نہ تھیندی ہائی اے آہدے ہوئیں میٹر
 دی دید اپنے ہتھ تے ہائی ڈوہیں ہتھ کھول تے او اکھیں ایڈے
 غور نال انہیں تے جھائی بیٹھا ہا جیویں اوئندی عا دے زخمی آتے
 چھالیاں بھرے ہتھ ہوین لاشعوری طور تے اوں چیل سدھی
 کیتی جیویں جو ما دا بھوگیا درد اُج وی اوئندی چیل وِج کر لانا
 ودا ہووے -

” اماں ڈینہ رات محنت مزدوری کرتے میگوں پڑھایا
 ول میں وی شام دی نوکری کر گھدی پڑھائی آتے کماٹی دا
 سلسلہ رلا ملا چلدا رہیا - ماتے اپنی جائیداد دا دھیل حرام ہا - آتے
 میڈے تے پیو دی محبت آتے شفقت محرومیاں دا ہک ہڑھا ہر
 دم وا دھو وا دھی آساں اینکوں عزم آتے حوصلے نال جھاگ آہوے -
 میڈا وجود جے کڈا ہس کرین پوندا تاں اماں بہہ ترسلا ڈیندی - جے
 کڈا ہس اماں مونجھی تھیوے تاں میں بہہ ترسلے ڈیواں -

وقت گذر دا گیا - اماں دیاں دعائیں نے رنگ چاتا - پڑھائی
 مکمل تھئی وڈی نوکری لگی اماں دے ڈکھ کیٹج گئے
 میڈی شادی تھئی تاں اماں کوں نو نہہ دے روپ دھی مل گئی
 اماں دی خدمت آتے ولجوئی اپج چوٹی گھٹنے لگی راہندی - اماں آساں

ڈوہائیں تے ڈاڈھی خوش ہئی۔ آہدے آہدے اوں نیں دروازے پاسے
ڈیٹھا جتھوں اوندی مادی قبر صاف ڈسدی ہائی..... الا سنگھ اچ بھس
گیوس..... ہنجوں تر تر آیونس..... جنہاں کوں اوسارے زور نال
ڈکی بیٹھا ہا..... ایں ساری گفتگو دے دوران مجاور چپ رہیا.....
او چاہندا ہا جو ڈکھ دا جیٹھا دیریا اُج منہ زور تھیے..... اپنی رفتار
نال لنگھ ونجے..... جے کجھ آکھیوم تیاں کجھ بولیا تاں..... تھی سگری
ڈکھ دی چونجہ رڑکری رہے۔ لہذا میٹر واسطے ایہو بھلا ہا جو دل کھول تے
ڈکھ پھول گھتے۔

ول جیویں خود اسی میٹر کوں مجاور دا سوال یاد آیا۔ او بولیا
..... میں اپنی وستی گیا ہو یا ہم..... چار سال پہلے آماں میں توں
رُس تے اے شہر آن و سایا ہا..... سال پہلے جو آبا وی ٹر
گئے..... میڈے لیکھے تاں کڈو کڈا مر گیا۔ پر دنیاں اُج جاتا.....
ترائے بھرا۔ ہن میڈے جائیداد دا مسئلہ ہا..... مجاور دونوں ڈیہدے میں
ہو میں اوں ولا آکھیا..... کا کا! آماں دی ساری جائیداد انہیں کول
ہائی..... اے دی اپنی وی بے بہا ہئی..... او سدھے
ہتھ میگوں ڈیندے نہ ہن۔ قانون دا سہارا گھن تے نیں اپنا حصہ ولا
گھدا..... آماں وی ساری جائیداد وی میں کول آگئی.....
سارا ہفتہ انہیں کمال اچ لنگھ گئے۔

”واہ سیئں واہ! مبارکال تھیا..... مجاور ہن پہلی
واری بولیا..... حق آخر حقدار کوں ملدے سوہناں.....
”حق آخر حقدار کوں ملدے۔“ میٹر نے اوندے الفاظ

سابقہ
۱۳۵

دہراے۔ درد دی لہر ہاں چیرتے چہرے تے آن بجی..... ہوٹھیں کوں
ڈنڈیاں اچ گھٹ تے اوں خود کوں متوازن کیتا..... حجاور الجھ گیا..... تاں
ادول بولیا..... گالہر اے نہیں جو میکوں جائیداد مل گئی..... تاں
حق مل گیا.....!!

میں مقدمہ جیت تے ولا ساری جائیداد اپنی خوشی نال بھراویں
کوں ولا ڈتی اے..... جنہیں کوں پیو ملیا..... اوہے جائیداداں
مانٹھریں..... اماں دی جاگیر میں وقف کرا یاں..... کا کا جیڑھی
جاگیر میڈی مادے ڈکھ نہ کٹے..... اونکوں میں کیا کر لیاں.....
میڈے کول تاں، اونڈی دُعائیں دی وڈی جاگیر ہے پئی..... ادہ
اے دے جیندے جی بیوہ ہائی تے میں یتیم..... ڈکیاں ہنجوں وس
پیاں..... ڈوئیں ہتھ اکھیں نے رکھ تے اوڑنا..... ہنجواں نال
پسے لفظ..... حجاور کا کے دی جھولی ورتج ترمدے رہیہ۔ میڈا حق
کیا صرف اوہو ہا۔ جیڑھا قانون میکوں ڈیوایا..... کیا اے تے میڈا
کوئی حق نہ ہا۔؟..... اونڈی محبت تے شفقت تے میڈا کوئی حق ناں
ہا۔ اونڈا میڈے بارے متفکر تھیون میڈے بارے سوچن..... اونڈا
میں کول آون..... میکوں ہاں نال لاون..... کیا میڈے حقوق
اچوں ناں ہا۔؟

”کون ڈوسی میکوں میڈا اے حق..... میڈی وراثت“

”کیڑھی عدالت میکوں میڈا وچھریا بلین ڈوسی؟“

”کیڑھا قانون..... میڈے ڈکھدے..... بھڑکدے

ماضی دا حساب ڈیوسی!!

”اے حق کون بڑیسی..... کون چُٹسی..... اُوں مسلط شدہ
 یتیمی دے کندے..... میڈے بُت اچوں..... میڈا حق.....
 میڈا اصلی حق..... تاں اُوں ہاسکا کا..... میڈی وراثت تاں
 او حجت ہئی..... او شفقت ہائی..... ول..... ول ہی لوگ
 اکھدین جو میں حق گھن گھندے..... میٹر ڈو ہیں ہتھیں وچہ
 سرگھن کے ولا ڈسکیا.....
 ہُنّ سالمہ دے اندرونی باہر سوئی طوفانی بارش شروع
 تھی چکی ہئی!!“

گوڑھی مس!

(الفاظ)

"ما بکیندی ست پسترا، بخت نہ ڈیندی دند بکڑے چڑھدے
گھوڑیاں بکڑے چھانگن جنڈ۔"

مائی مبارکاں دے مونہوں جڈاں میں اے اکھاٹ سٹیا
تاں سو تھ ابح گرنج پے پے گئے۔ جرح کر کرتے میں اپنی غریب مزیری کول ادھ
مو اکڑتا۔ آساں سارے بھینیں بھرا ایندے چفیر گھیرا گھت بھندے۔ او اسکو
ادھی ادھی رات تائیں قصے سٹیندی راہندی۔ این وعدے تے او والیں دیندی
جو ول وڈے وڈے قصے بگنڈھ بدھ تے اساڈے کیتے گھن آسی۔ ایندے
سٹائے قصے کہانیاں ابح وی میڈے ذہن تے نقش ہن۔ دنیا دیاں وڈیاں
وڈیاں سچا پیاں تے حقیقتاں کول اے معصوم جی آخر کیوں اپنے انھاں قصیاں
دے تانے پیٹے اچ وٹ بھندی ہئی۔ ایندے جاگدے فکر تے چمکدی اکھ دی
رسائی قدرت دے رازاں تائیں ہئی پئی۔

اے کہاوت میگوں یاد ہے جو اُوں نے ہک قصے دے شروع
ایح آکھی ہٹی میں ایندے ویتھ اڑتے رہ گیم۔ تے اُوں قصہ مکا دی گھدا۔
گھوڑے دے سماں نال اڈ دی مٹی میگوں لگیا میڈیاں اکھیں
ویتھ آسی۔ میڈیاں ساریاں ہمدردیاں جند چھنگیندے بھرا نال ہن۔ اوندے
درد دی چھکار میڈے دل ویتھ پٹی بھینڈی ہٹی۔ میڈی ضد ہٹی جو گھوڑے
والا بھرا اونکو پچھوں ضرور پہا گھنسی۔ او اپنے بھرا کوں اپنے نصیباں اچوں کجھ
ضرور ڈیسی۔ جیویں میں بھائی جان کوں اپنیاں ٹافیاں ڈے ڈیندی ہاں،
جیویں بھائی جان میگوں کتاباں ایح رکھن واسطے تتلیاں دے ڈیہر سارے سوینے
سوینے پیر ڈیندن۔ پراو آکھے اصلو کاٹینا بی بی! لکھے دی مس ڈا ہڈی گورھی
ہوندی ہے۔ جے او چاہسی تاں وی چک پوسی۔ گالھی بی بی! توں کیوں روندی
ہے۔ ہر کوئی اپنی تقدیر دا کھاندے۔ اُوں جلدی نال میڈی ہنجوں اپنے پوراچ
پاتے میگوں گل لائس۔ دلا سہ ڈنس پر میں بھندہم جو ایں فی تھی سگدا شاید میں اپنے
معصوم ذہن کوں یقین دے ایلمے کنوں بچاؤنا چاہندی ہاں۔ ویلا ریت دی کار
مٹھی وچوں کردا گیا۔ اُساں قصے سُنن دی عمر کنوں اگوں لنگھ آئے سے۔ ہن جے
مائی مبارکاں قصے گنڈھ پدھتے آوے تاں اُساں دلوں چاہن دے باوجود
ہن اوندے چغیر ہن ایح سبکی محسوس کر لیسوں۔ لیکن ایندے سچ دی قدر ایح میڈے
دل اچ جیتی ہے اتنی ہوں نہ ملنے نہ ہٹی۔

سالاں بعد گورھی مس دیاں لیکاں اپنی اکھیں نال پڑھن پھول
ملیاں ہن۔ اے تحریر پڑھتے تاں میں ساری کنجھ گئی۔ اتنی دیر گزری ہے پر
اعصاب اچاں وی شل ہن۔

آخر ما بخت کیوں فی ونڈ سگدی۔ دلوں تاں چاہندی ہوسی جو

سابقہ
۱۴۹

سب کوں گھوڑے گھنا ڈیوے ۔ دل کوئی کیوں ویلے دے سماں تلے کچرا تھی
دیندے ۔ کیا مادی دعاوی تقدیر اگوں بے وس راہندی ہے ۔ ۹ کتنے عجیب
سلسلے ہن ۔ زندگی دے ۔

شہر دی گھاٹی آبادی کتوں پر آساں کجھ عرصہ پہلے اے کوٹھی گھدی
تاں ہک لڑکی میگوں لان اوج بیٹھا ڈیکھ تے ملن چلی آئی ۔ سعدیہ تے میں دل
دوست بن گیسے ۔

سعدیہ اپنے بیو مادی اکلوتی اولاد ہی ۔ اوڈے ابا جی بہوں
وڈے بننس میں ہن ۔ زمیندار تے دولت مند ۔ اے گھر خوشحال تے خوش اطوار
لوگاں واسکن لگدا ہا ۔ سب توں وڈی کالھ اے جو اوڈے ابا جی تے امی ذراوی
مخوڑ کائنا ہن ۔ وڈے خلوص اتے محبت نال پیش آندے ۔

سعدیہ دی ماہک سوشل ادارے دی سرپرست ہی کتیاں لاوارث
لڑکیاں دی شادی انھاں اپنے پلوں ڈاچ ٹٹے کیتی ۔ خود اساکوں ڈرائیور، بورچی
تے نوکر انھاں نے اپنی انجمن انسداد بے روزگاری دے تحت رکھوا ڈتے جڈاں
میں سعدیہ دے گھر گئی ۔ کہیں نہ کہیں سوالی کون اُتھ ضرور ڈٹھا ۔ انہاں دے
دروازے ہر ویلے کھلے راہندے کوئی خالی ہتھ نہ ولایا ویندا ۔ ہک ڈینہ سب
لان و تاج چا بیٹھے پیندے ہا سے ۔ ہوں ڈینہ سعدیہ دے ابا جی وی چاہ تے
ہن پے ۔ بہوں دلچسپ گاہیں شروع ہن جو سعدیہ وی امی نے ہک میلی جیہیں
حیراں اگیں والی چھو کرمی کون اپنے ہاں نال لاتے پیار کیتا ۔ ایویں بگیا جیویں او
اینڈے منتظر ہن پے جیویں اسی او آئی ۔ انہاں پیار دے ٹھاٹھاں مریدے سمندر
چاتے اوڈے متھے تے رکھ ڈتن ۔

اونہہ ۔ چا پلوہی ۔ ! سعدیہ نفرت نال ہولے جیہیں بڑ بڑائی ۔

میں چونک گئی۔ اے کیوں اتنی ہرمزہ تھی گئی اے۔ اینڈے
نظر و توجہ تاں ما واسطے این لمحے عظمت دا احساس ہووٹا چاہیدا اے۔ جو
اوں نفیس لباس دے پرداہ یکتے بغیر انسانی ہمدردی اتج ہڈتے این گندی
جیہیں چھو کر ی کون سینے نال لاگدے۔ ہا نظراں و توجہ عزت تے احساس مجنوبیت
میں سعدیہ دے ابا جی دی اکھیں و توجہ ڈٹھا۔ او کچھ دیر بعد رابعہ کون غور
نال ڈیہدے تے سوچیندے راہن دے بعد وڈے مرعوب تے مہمون لہجے
اتج پوئے۔ رابعہ! تیں اپنی ذمہ داریاں کنوں بے فکر کر ڈتے، جے تیڈا
دل اتنا سوہناں نہ ہوندا۔ توں اتنی قہربان عورت نہ ہوندی۔ تاں سارے
چختے میں آپ رکھدا۔ میں تیڈا مہمون ہاں۔!

رابعہ میڈے واسطے اے گالہ سکون دی ہے جو میڈے اپنے
تاں اپنے غیر دی میڈی دولت اتج حصہ وارہن۔ غریبی دے کچھ ڈکھ میں تے
میڈی دولت مُکا سگدی۔ پر میگوں پہوں خوشی ہے۔ بہوں اطمینان ہے پیا۔!
سعدیہ دی کیفیت تاں میگوں سمجھ نہ آئی۔ پر رابعہ بیگم خوشی تے کامیابی دے
رنگ چھولیاں مریندے صاف ڈسے اینڈے بعد دی میں کئی دفعہ اے لڑکی
اتھاں ڈٹھی۔ جے ڈرائینگ روم دے بارے پڑے کون پکڑتے اندروڑی
تاں رابعہ بیگم ٹو کیندے۔ میگوں کتنی دفعہ آکھے او چھوہر ہر پاسے منہ چاتے منہ
وڑی آئی کر۔ و پنج بھرا کون کھڈا۔ ما اوکھی پی تھیندے ہوسی۔

سعدیہ نے ٹافیاں دا پیکٹ پکڑایا۔ تاں او پوئے۔ سعدیہ توں
اینڈیاں عاداتاں نہ دگاڑ۔ ایں طرح ہال گندے تھی ویندن۔ ہر نصیحت —
ہر گالہ — ہمدردی اتج ولیٹی ہوئی! آخر انہاں کون ایں داتے اینڈی
مادا کتنا خیال ہے۔ میں دل امی دل و توجہ مرعوب تھی گئی۔ پر میگوں پستہ

نہ بگیا جوائے ہے کون؟ جے آؤں والے غریب سوالی دی تاں اتھ ہوں بن۔
ہک ہیں چھوہر دے بارے زیادہ پچھدی میں کیا چنگی بگساں۔ اے سوچ تے
ہیں چپ کر دینچاں حالانکہ ایندیاں حیران اکھیں تے بند گھٹے ہوئے ہوٹھ میکوں
کچھ جانتے واسطے آہدے رہیہے! سعدیہ دی ما جڈاں دی اپنی انجن دے تحت
کہیں غریب لڑکی دی شادی دیاں تیاریاں اتج مصروف ہونڈے۔ جہنیر دا
سامان خریدا ویندا۔ براتیاں کیتے ڈیپ گھدے ویندے۔ وڈی گہما گہمی ہونڈی۔
ایکھے ویلیاں اوہوں جھنجھلا ویندی۔ اوندے اکھیں اتج نفرت تے حقارت چھلکدی
نظر دی۔ میکوں ہوں برا لگے۔ آخر او اپنی ماوانگن گینوں کاٹینی۔ انہاں نیک کماں
اتج شریک کیوں نہیں تھیندی۔ مرد کیوں نی ڈیندی۔ ہتھوں میکوں ڈانچ دے
سوٹ سیندا۔ شیں بٹیندا جوڑ جوڑ رکھدا۔ ڈیکھ تے لال پیلی تھئی ویندی۔
ایکھے ویلے اسی اونکوں کوئی نہ کوئی کم یاد آویندا۔ جتھ اوں میکوں نال گھن
تے ضرور ونجنا ہووے ہا۔ میڈے کنوں نال رہیا گیا تاں ہک ایکھے
موقعے تے اسی بچھے بیٹھوم۔

آخر توں انہاں سب گاہیں کنوں اتنی بیزار کیوں ہیں۔ تاں
او چڑتے بولی۔ اے سب فراڈ ہے بتول جی۔ بیوقوف لوگاں تے حکمرانی
کرن دا پھروپ ورنہ کندھ پار بے روزگاری تے غربت ساہ گھنٹ تے
مجبور نہ ہونڈی۔

کیا مطلب —؟ میں کچھ نہ سمجھ تے استفار کیا۔
مطلب و مطلب کچھ نی۔ ڈیکھو، اے پرنٹ چنگانی۔! عجیب لڑکی ہے چل
چھوڑ بندی۔ توں کیوں سر کھیندی ہیں۔؟ تے ول میں دی سوچ دا پلو
چھنڈک تے شاپنگ اتج مصروف تھی گئی۔

تے اُج — ہا — اُج دا سمجھ وی روز دا کنڈ ڈھیر
 سارا سو جھلا گھن تے اُبھر آیا۔ پر روپ بہروپ دا ناتارا محفل دی روشنی نال
 کیتا و پنج سگدے۔ چھڑا سمجھ دا سو جھلا تاں کافی نی ہوندا۔ فجر پہلی کرن توں
 دی پہلے سعدیہ دے گھر آوازاں جاگ پیاں ہن۔ تے شام..... آہ
 سب دے سب ساہ سک گے۔ عقل دنگ رہ گئی۔ تے اعتبار سر
 سٹ کھڑا۔ نوکراں دی فوج بچھ دھرک اوج مصروف ہئی۔ اُج سیٹھ دی اکلوتی
 دھی دی سالگرہ ہئی شہر بھر دی سچن مخیر تے ہمدرد خاتون اپنی دھی دی خوشی
 پئی کریندی ہئی احساناں دے بارے تلے دے اے لوگ اپنی اپنی استطاعت
 کنوں ودھ خدمت دے جذبے گھن تے آگئے ہن۔ سارے انتظامات کوکھی دے
 باغ اوج ہن۔ ہک ہک ون بجلی دے قمقیاں نال لشکار بڑا گیا۔ روشنیاں تے
 دریاں وچھ گیا۔ بھاری فرنیچر ہوکدے سہاکدے بندے ڈھونڈے ودے ہن۔
 میں وی و پنج تے مصروف تھی گئی۔ اتنا وڈا فنکشن میں پہلی واری پئی ڈیہری
 ہم۔ تقریبات ساڈے گھراں وچ دی تھیندیاں ہن۔ پر سادگی نال لے تکلفات
 ڈٹھے تاں سچی گالہ بہوں لطف اندوز تھئی۔

شام ڈھلی تاں خوشبواں نے روشنیاں دا طوفان اُمڈ آیا۔ ہماناں
 دی آمد شروع تھی گئی۔ تحفے۔ پیکٹ۔ تہقے۔ شو۔ کیک کپن دا شور تھیا۔
 رابعہ بیگم تے سعیدہ صاحب اپنی لاڈلی دے سچے کھتے اکھڑے۔ خوشی کنوں
 تمٹمائے چہرے تے پیار ڈیندیاں اکھیں گھن او منتظر ہن۔ جو سعدیہ کیک کپے تاں
 او ودھ تے اینکوں ہاں نال لا گھینن۔ جو سمجھ بنے ہماناں دی بھیڑ چریندا
 ہويا۔ ہک میلا سرودھ تے اگوں آیا تے سدا سعدیہ کول آتے اوندیاں
 جنگھاں نال چمڑ گیا۔

حیران اکیس والی لڑکی دائیں پہلا واری اسٹیا پی آہدی ہئی۔
 باجی میڈا کا بیمار ہانا۔ باجی اماں روندی پی ہے، میڈے نال جھوتاں۔!
 تے اینکوں پہلے جو رابعہ بیگم ہمدردی اتج ولٹ تے کوئی نصیحت کرے ہا۔
 سعدیہ ہتھ اتج پکڑی چھری رکھ تے اونڈی انگل پکڑ تے ٹر پی۔

سعید صاحب نے ذال دوڑٹھا۔ جیویں آہدے پے ہون.....
 رابعہ..... اے کیا..... توں انہاں کون کاٹنی سڈیا.....؟
 پرہوے بغیرا وی دھی دے پچھوں ٹر پے۔ ول رابعہ بیگم کجہ بے مہمان تے
 میں باغ دی چندھ اتج ہٹے کچے کوٹھے وڑے۔ اندر ہک عورت نیکے ہال
 کون ہاں نال لاتے چیکدی کرلاندی پی ہئی۔ سعدیہ و پنج ہال کون ڈٹھا۔ تے بلک
 بلک تے روڈ اتج شریک تھی گئی۔ چاچی..... تیں..... اے کیا
 ظلم کیتے۔ میکوں تاں ڈسیں ہا۔ کڈاں توں بیمار ہا.....؟ کیندا دوا کیتوے
؟ سو لاں دی تے یلغار نے اوں زخمی ممتا نے اکھ بھرتے ڈٹھا۔ تے ہوئے
 جیہیں بولی۔ چاچے تیڈے دا اتج کل کم فی لگدا پیا۔ ساڈے گھرتاں ترائے
 ڈینہ تھن اٹا کیٹنی دوا کیتھوں آوے ہا۔ اتج او چھیکڑی مندری ویچن لگن۔ جو
 ہندی دوا گھنوں۔ پرایں تے تاں انتظار نی کیتا۔ کیڈا ابھالا پتر نکتے ساڈا۔
 جو اتنے وتج مفلس پیو..... ہتھ اپج دوا دی شیشی
 پکڑ تے کھولی اتج وڑیا..... کچھ ڈیکھ تے اونڈا دل وسم گیا
! رنگ پیلا تھیا اتے دوا وی شیشی ہتھوں چھٹ کرچی کرچی
 تھی گئی۔

سعید صاحب گم سم اگوں وڈھے۔ بھراکوں گل لایونے۔ ایویں لگیا
 جو ڈوہاں دے پیراں تلوں زمین بکل گئی ہے۔ ڈوہاں دے بت لرزے

پے ہن - عجیب حالت ہی - میں نہ کھڑ سگی فوراً اپنے گھروں آئی - میگوں
سعدیہ دے گھروں دے کافی دیر تھی گئی ہے پر اعصاب اچنٹ تائیں شل ہن -
مس دے لیکے میڈیاں اکھیں اگوت لڑوے کھڑن - ہا جے ابح
کتھاؤں مائی مبارکاں آونچے تاں میں اوٹدے کنوں او سارے سوال واپس
منگ گھناں - ساری جراح والا گھناں - جیڑھی میں گھوڑے والے بھرا دی
وٹپ، اتج کریندے -

”کونک بیوٹی“

کئی اہج ڈوئی پھر نیدے ہوئے اُوں مُرتے ڈٹھا
 تاں حامد کھڑا ہا۔ آہا حامد — تساں تاں ہفتے دی شام کوں
 آوٹا ہا۔ بے اچوں حیرت تے خوشی دے ملے جذبات چھلکے — ہا...
 کم ٹک گے، سوچے وقت بچدے تاں کیوں نا گھر پیا دسجاں — !
 چنگا کیتے وے۔ اُوں بھاہنگی کرنیدے ہوئے کرسی گھیل تے حامد
 دے اگوں ودھائی بیسج منٹ بہو — میں کئی کوں پانی لا گھناں ول
 تہا کوں ٹھڈا پانی ڈیندی ہاں کل باداماں دا شربت بنایم — چکھیا
 تک نہی — میں آکھے جنھاں دی پسند اے او آسن تاں بٹسی۔
 حفصہ، حامد دے اچانک آونجی تے خوشی کنوں پاگل
 تھی ویندی ہی حامد۔ اُٹھیا تے اندر چلا گیا۔ پچھوں ول تے اکھس میں
 کپڑے بدلیندا توں کم کراٹیا۔ !

حامد دا اپنا کم خود کرنا ایندے کیتے نویں گلاہ نہ ہائی
 لیندا حفصہ اپنے کم اتج مصروف تھی گئی۔ حامد دی سنجیدگی کوں

اُوں نے سفر دی تھکن تے محمول کیا۔ ورنہ او ہانڈی ہی جو حامد
بورچی خانے اچ اُتے کتنا چبلا تھی ویندا ہا۔ حامد نے کمرے اچ
دبج تے وارڈ روم کھولی۔ کپڑے بدلے باہر و پنج تے منہ ہتھ دھوتا
اُتے لیٹ گیا۔ لیکن عجیب جہی بے چینی اوندے آعصاب تے سوار
ہی۔ بورچی خانے وڑدے ای ادکوں ہوا اچ خنکی محسوس تھی اُتے
ایویں لگیا جیویں ایندا لہو سرو ویندا تھیندے۔ حالانکہ بورچی خانہ
اوندے لہو اچ شوریدگی دامرکز ہا۔ جڈاں حفصہ بھادیاں لمبیاں
اگوں کھڑی ہوندی تاں سرخ شعلے اونداسنہرے رنگ کو سرنجی نال
دھواں بڈیندے۔ جگہاں تے گرمی وٹیندی۔ اکھیں اچ چرنگ اُتے
اُتلے ہوٹھ تے پسینے دے قطرے حامد دے دل اچ اے
سب حسُن بن تے لہ ویندا او ای حسُن دی گول اچ ول ول بورچی خانے اوڑدا
اچ بورچی خانے دے نویں ماحول نے انیکوں

چونکا ڈیتا۔ حفصہ دے گل اچ بوچھن ہا۔

اُتلے ہوٹھ دا پگھرایا نا گھلاں تے رتا بنجٹ۔ پگھرنال چولا
جیڑھا کتھاؤں بُت نال چمپڑیا ہوندا ہا۔ پورا کھڑا ہا۔ وال دی سیٹ
ہن۔ اُتے لمبیاں والے رقص دا عکس وی ایندے شہابی چہرے تے
ناں ہا۔ ایں سرو سرو اُتے بے رنگ ماحول نے حامد
دے دل تے بوجھ پاتا اتنا جواو اُتھ کے کھڑنہ سگیا
ول روٹی دی چس مرتبج گئی لکڑ دی بھاء
تے پکی روٹی دی خوشبو اُتے توئے توں زری تے روٹی کوں
لمبی تے سیکٹ نال جیڑھی کوہل آندی ہی ہن او نہ رہ گئی۔

ہن حامد نے نویاں نویاں فریاشاں دی کرٹیاں چھوڑ ڈتیاں آتے اخباراں
رسالاں اچوں پکواناں دیاں ترکیباں دیاں کٹنگ دی اوں نے حفصہ
کوں ڈیوٹا چھوڑ دتیاں ۔

حفصہ حیران ہی اے کیا تھی گے حامد کوں ..
..... آخر او بورچی خانے آتے نوں نوں کھاٹیاں دے چٹاریاں
کنوں آتا بے نیاز کیوں تھی گے

پوچھے تاں حامد اینداوہم آکھ تے جان چھڑا
ونچے حفصہ دے وہم گمان ابج دی نہ ہائی کہ کیڑھی تبدیلی
دا اعجاز ہے اے سب کو کچھ ڈینیاں توں شہر ابج
گیس آئی ہائی ۔ حفصہ نے آکھیا ۔ حامد تساں گیس کیسے درخواست
ڈیوٹ اوں وعدہ کیتا پر دل ابج مکر گیا
نکڑ دی بھا ابج جیڑھا حسن ہے ۔ جیڑھا سونا آتے سرخی ہے
بھلا او گیس دی نیلی لمبی ابج کتھاں ہے ۔

ہر طرح ڈھل گھس ورتیوس ۔ گیس آڑے پاڑے
آگئی پر ایندے گھرناں پچھی تاں حفصہ دھاڑ دھاڑ گھت ڈتی ۔ میں
آہدی ہاں گھر دے کم امی تہاکوں وافر کیوں لگدن ، دفتر ، دورے
میٹنگ ، بھاگے ایں رو دھیمے کوں ! بیشک ہک ڈینہ دی
چھٹی گھنوں پر درخواست آتے واجبات فوراً جمع کراؤ حامد
کھل تے ول ٹلوا یا تاں پڑھی نکھی ذال سارے کم آپ کر گھدے
ڈوپہر کوں کھانے ویلے حفصہ نے اپناں کارنامہ
سٹایا حامد میں درخواست جمع کروا آئی ہاں آتے

منظوری دی فوراً تھی گئی ہے۔ کیوں جو اس اڈے گھر سے ڈوہاں پاسے
دے مکانات اچ کنکشن لگیا ہوئے۔ لہذا وڈی آسانی تھی گئی پیسے دی ولریٹر ہینک
وجہ جمع کرا آئی ہاں۔ بس ہن کیا ڈو ترائے ڈینہاں وجہ گیس آدسی۔ اپاں
شام کون دینچ تے گیس والا چولھا گھن آسوں۔

”میڈا خیال اے وڈا چولھا گھن گھناں۔ جینڈے وچ
اودن (OVEN) ہودے۔ بھلا شے روز روز تاں نہیں بڈی۔“
تائیڈ چاہن واسطے اودن میں حامد والے پاسے ڈٹھا۔ تاں اوجیران رہ
گئی..... اتھ تاں ایسجھالا تعلق دارنگ پا۔ جیڑھا ڈسیندا ہا جو اودن
مندھوں کوئی گالہ سٹی دی کاسٹی۔

”حامد!..... حامد کتھ او۔؟ اودن ہتھ ہلایا۔“
”اوہ..... کچھ نی..... اتھامیں بھئی تیں کول.....
تیبے گوڈے نال..... شرارت ول اتری اکھ ابح۔!“ اونیوں
میں تاں تیڈی EXCEITEMENT انجوائے کریندا پیا ہم!!
حفصہ نے جھلا تے اجتماع کیا..... اگلے لمحے ڈونہائیں
دے تہقہ پک پئے داہتھ پکڑ کے اڈے اڈے کھنڈر دے گئے۔
اگلے ڈینہہ حامد دورے تے گیا۔ ابح ولیا تاں بورچی
خانے دے نویں ماحول نے اینکوں چونکا ڈتا۔ حفصہ دے گل وجہ بوجھن
ہا۔ اُتے ہوٹھ تے پکھڑے آتے ناں گلہاں تے رتانبج.....
پکھڑوجہ پسے متھ نال ویٹی ناں کوئی لٹ نظری آتے نہ چولا پس تے
بت نال چہولاں پیا کریندا ہا۔ وال دی درست ہن۔ آتے لمبیاں دارقص
دی چیر مفقود ہا۔ آتے سردا تے بے رنگ ماحول نے حامد دے دل

تے بوجھ پایا۔ اتنا جواو اُتھ کے کھڑی نہ گیا۔

ہن روٹی دی چس مرتج گئی۔ کھڑی جاتے پکدے ویلے
روٹی دی جیڑھی خوشبو اُٹھدی ہائی اوہن کیناں ہائی روٹی دی کنی کون
ذری جیہاں لڑکاتے اولہی سے سیکن لگدی..... پھنڈ دی روٹی کون
ڈیکھ تے اونکوں جیڑھے شرارت آمیز خیال آندے ہن۔ ہن انہاں دی
رمق دی نہ رہی۔ اوڈا دل وسم وسم گیا۔

ہینے ڈیڈھ دے بعد حامد دے چہرے تے ہوں ویلے
تازیل نظری۔ اتے لہجے وچ شرارت تے شوفی، جڈاں اوں نے آپنے
تبادلے دالیں حفسہ کون ڈکھیندی ہویں آکھیا فوراً تیاری کرو۔ فوری
نوعیت دی ٹرانسفر ہے۔ حفسہ محکمہ کون برا بھلا آکھدی ساں سمیٹن اہج
مصروف تھی گئی..... سرکاری ملازم دی وی بھلا کوئی زندگی ہے.....
ذری گھر بٹیا جڑیا ول ٹرانسفر اوہڑ بڑا گھتی ایڈے اوڈے سہتہ مای
وہی حامد اتے سوہج سوہج کے مسکداریا جوہن ٹرانسفر اینجی جاتے تھئے
جھٹھ کے آئندہ ڈاہ سال تیئں گیس نہیں پچج سگدی ہر پریشانی کنوں
بے نیاز او کوکنگ بیوٹی“ دی واپسی دے خیال نال نہال ہا۔

